

วารสารวิชาการ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani Rajabhat Law Journal

ISSN (Print): 2392-5957

ISSN (Online): 2672-9180

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2565 vol. 10 no. 1 January - June 2022

บทความวิชาการ

- พัฒนาการของการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรม
ยาเสพติด กิตติภพ บัวคลี่
- ความรับผิดชอบจากการทำละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน
พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล

บทความวิจัย

- ปัญหาทางกฎหมายของการนำเชื้อมาใช้มอมเป็นของหมั้นและสินสอด
จิรวรรณ สุวรรณสุจริต
- ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อต่อต้านอาชญากรรมทางเพศเด็ก โดยชาวต่างชาติ
ที่ยากกับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทย
ชัยณรงค์ เหลืองวิลัย
- หน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต:
ศึกษาบทบาทผู้พิทักษ์ในหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
นิภาภรณ์ ลาภเสถียร
- มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผา
ในที่โล่ง
วีระยุทธ หอมชื่น
- ปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ: กรณีศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
สมชาย เจริญกิจ
- ระบบกล้องสุมภายในวิดีโอเกม: กลไกเพื่อความสนุกหรือการพนันแฝง
อนันตพันธุ์ ฐิติกุลวานิช

คำพิพากษาฎีกาที่ 1561/2564

คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน
ขอเป็นข้าราชการทุกชาติไป

แหล่งที่มา: ภาพจากงานประชาสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

พระบรมราโชบายด้านการศึกษา ๔ ประการ
ของ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐

๑. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
๓. มีงานทำ มีอาชีพสุจริต

๒. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม
๔. เป็นพลเมืองดี

นายแพทย์เกษม วัฒนสุข ผู้เป็นพ่อ

วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

เจ้าของ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นฐานเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกฎหมาย และด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความร่วมมือทางด้านกฎหมาย และด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

สาขาที่รับตีพิมพ์

1. สาขาวิชานิติศาสตร์
2. สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

กำหนดการตีพิมพ์

ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

ข้อตกลง

- บทความได้รับการตรวจทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน เป็นอย่างน้อย ก่อนลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- การตรวจทางวิชาการจะปกปิดชื่อระหว่างกัน กล่าวคือ ผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบชื่อผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความจะไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double-blind Peer Review)
- ความเห็นใด ๆ ของผู้เขียนบทความ กองบรรณาธิการไม่มีข้อผูกพันด้วย และผู้เขียนบทความจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลทางกฎหมายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากบทความ
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์
- บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องไม่เคยถูกตีพิมพ์เผยแพร่ หรือพิมพ์ซ้ำ หรือพิมพ์ซ้ำซ้อน หรืออยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อลงตีพิมพ์ของวารสารอื่นใด
- บทความที่อยู่ในกระบวนการของวารสารจะเป็นไปตามจริยธรรม จรรยาบรรณ และมาตรฐานของการจัดการวารสาร

วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บรรณาธิการ

อาจารย์จิรภัทร นันทเศรษฐ์

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์จันตรี สิ้นสุภฤกษ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช สำราญจิตต์

รองศาสตราจารย์ธีระ สิงห์พันธุ์

รองศาสตราจารย์อมรรัตน์ อริยะชัยประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย วรรณเลิศสกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์หริรักษ์ โล่ห์พัฒนานนท์

ดร.นที จิตสว่าง

นายกิตติพัฒน์ เดชะพหล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัยพร พรพงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลอพร มหิพันธุ์

อาจารย์ไวกุณฐ์ ครองยุทธ

อาจารย์มานัส สมสวย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยนเรศวร

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

กรมราชทัณฑ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

กองบริหารงานวารสาร

นายไกรสร พันพงศ์แข็ง

นายพงศกร ช่างทอง

นายเจนณรงค์ โพธิมงคล

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ดำเนินการมาถึงปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2565 ซึ่งวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้รับตีพิมพ์บทความทางสาขาวิชานิติศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมที่น่าสนใจ ซึ่งมีคุณค่าทางวิชาการ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านไม่มากก็น้อย ทั้งนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ และทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการเผยแพร่และพัฒนาคุณภาพของวารสารเรื่อยมา โดยกองบรรณาธิการจะมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของวารสารเพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่ทรงคุณค่า เปี่ยมไปด้วยองค์ความรู้ และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนสืบไป

อาจารย์จิรภัทร นันทเศรษฐ์

บรรณาธิการ

บทความวิชาการ

- พัฒนาการของการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด
The Development of the Use of Confidential Informant
in Drug Crime Investigations
กิตติภพ บัวคลี่
Kittiphop Buaklee..... 1
- ความรับผิดจากการทำละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน
Tortious Liabilities of Private Receiver
พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล
Pongsit Aroonratanakul..... 13

บทความวิจัย

- ปัญหาทางกฎหมายของการนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นและสินสอด
Legal Problems on the Use of Cheque as Engagement Gift and Dowry
จิรวรรณ สุวรรณสุจริต
Jeerawan Suwansutjarit..... 25
- ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อต่อต้านอาชญากรรมทางเพศเด็ก โดยชาวต่างชาติ
ที่มากับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทย
Law Enforcement Problems on Child Sexual Exploitation Covertly
Committed by the Foreigners Traveling or Staying in Thailand
ชัยณรงค์ เหลืองวิลัย
Chainarong Luengvilai..... 37

• หน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต: ศึกษาบทบัญญัติในหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 The Natural Resource Conservation Duties of Present Generations for Future Generations: A Study of the Provisions in the Chapter on Duties of the Thai People under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 นิภาภรณ์ ลาภเสถียร Nipaporn Lapsatian..... • มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่ง Legal Measure for Addressing Air Pollution from Open Burning วีระยุทธ หอมชื่น Weerayut Homchaen..... • ปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี The Legal Problems of Higher Education Institution Officers: A Case Study of Kanchanaburi Rajabhat University สมชาย เจริญกิจ Somchai Charoenkit..... • ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม: กลไกเพื่อความสนุกหรือการพนันแฝง Video Game Loot Boxes: Entertaining Mechanic or Disguised Gambling อนันตพันธ์ ฐิติกุลวานิช Anantaphan Thitikulwanit.....	47 59 73 87
--	---

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

คำพิพากษาฎีกา

• คำพิพากษาฎีกาที่ 1561/2564.....	98
คำแนะนำสำหรับการเขียนบทความ.....	99
การส่งบทความ.....	122
ขั้นตอนการตีพิมพ์.....	123
แบบเสนอต้นฉบับเพื่อลงตีพิมพ์.....	124
จริยธรรมในการตีพิมพ์.....	125

พัฒนาการของการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

The Development of the Use of Confidential Informant in Drug Crime Investigations

กิตติภพ บัวคลี¹

สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, ประเทศไทย
อีเมลติดต่อ: 6380010724@student.chula.ac.th

Kittiphop Buaklee²

Major of Criminology and Criminal Justice, Department of Sociology and Anthropology,
Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
254 Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok 10330, Thailand
Email: 6380010724@student.chula.ac.th

Received: January 5, 2022 Revised: April 21, 2022 Accepted: April 29, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและบทบาทความสำคัญของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด และเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด โดยให้ระบุคำจำกัดความของการสืบสวนโดยใช้สายลับ และให้อำนาจนายกรัฏฐมนตรีออกระเบียบว่าด้วยการสืบสวนโดยวิธีใช้สายลับ เพื่อให้ระเบียบดังกล่าวเป็นมาตรฐานกลางและเป็นข้อบังคับที่ควบคุมความโปร่งใสของการทำงานสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า สายลับเป็นกลวิธีในการหาข่าวที่ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยบรรพกาล และเป็นกลวิธีที่สำคัญในการศึกษาสังคมผู้รับระหว่างภาครัฐ トラบจนกระทั่งสังคมมีพัฒนาการทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา วิธีการใช้สายลับ (Use of Informants) จึงได้ถูกนำมาปรับใช้ในการทำงานสืบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในภาครัฐและการควบคุมอาชญากรรม โดยเฉพาะอาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อหรืออาชญากรรมที่ภาครัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ยาเสพติด แม้กาลเวลาผ่านมานับพันปี แต่วิธีการใช้สายลับไม่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก บทบาทของสายลับที่ยังคงดำรงอยู่ตลอดมาคือการเข้าไปรวบรวมข่าวสารในขอบเขตที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจที่จะเข้าถึงได้โดยฐานะของตนเอง บทบาทเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยเมื่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมเป็นเรื่องภายในภาครัฐที่มีเงื่อนไขทางกฎหมายและจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง แม้ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เจ้าหน้าที่มีเทคนิควิธีการสืบสวนที่ทันสมัย

¹ นักวิจัยอิสระด้านอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม.

² Independent Researcher of Criminology and Criminal Justice Administration.

หลากหลายวิธี แต่เจ้าหน้าที่สืบสวนส่วนใหญ่ก็ยังคุ้นเคยกับการสืบสวนด้วยวิธีการดักฟังลับเป็นวิธีการที่เชื่อกันว่ามีประสิทธิภาพสูง ประหยัดเวลาของเจ้าหน้าที่และประหยัดงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายของหน่วยงานมากที่สุด

คำสำคัญ: สายลับ; การสืบสวน; การปราบปราม; อาชญากรรมยาเสพติด

Abstract

The purpose of this article is to study history and importance roll of confidential informant in narcotics investigation and suggesting about the use of spies in drug crime investigations by specifying the definition of a spy investigation and empowers the prime minister to issue regulations on spy investigations to make the regulation a central standard and regulation that controls transparency of drug crime investigation work.

The study found that the confidential informant is a method of gathering information since the ancient time. It is an important tactic in a warfare between states until the social has developed legal and criminal justice system. The method of using confidential informant has been introduced into law enforcement investigation for the purpose of domestic peace keeping and crime control, especially the crime without victim or crimes in which the state is the victim such as drug. Even though thousands of years have passed but the confidential informant methods haven't changed much from the past. The role of a confidential informant that has always existed has been to gather information in areas that agents cannot access on their own terms. The role has changed slightly when crime investigations are in-state affairs where legal and ethical conditions are involved. Even today, the advances technology provides agents with a variety of cutting-edge investigative techniques but most of investigators are familiar with such investigations, a method which believed to be highly effective, save the staff time and save the budget or agency expenses.

Keywords: Confidential Informant; Investigation; Suppression; Narcotics Crime

1. บทนำ

อาชญาวิทยา เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาปัญหาอาชญากรรมในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคม ในฐานะที่ผู้เขียนปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดยอมรับว่า แนวคิดการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ได้ฝังรากลึกอยู่ในเจตคติหรือค่านิยมของเจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพสูงสุดในการกำจัดอาชญากรรมให้หมดสิ้นไป เสมือนหนึ่งว่าเจ้าหน้าที่ยืนอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของผู้เขียนเห็นว่า นอกจากเจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการ

ตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิดแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่าเจ้าหน้าที่สืบสวนจำเป็นต้องอาศัยความรู้จากบุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดหรืออย่างน้อยก็อยู่ในสังคมของผู้กระทำความผิดเพื่อรุกเข้าไปในโลกของอาชญากร ดังนั้นการใช้สายลับ (Use of Informants) จึงเป็นแนวทางปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่สืบสวนนิยมใช้กันในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้จากฐานข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดในการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าว คำพิพากษาศาลฎีกาได้ยอมรับการมีอยู่และบทบาทของสายลับในกระบวนการสืบสวนความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้คำนิยามหรือรับรองสถานะและการกระทำของสายลับไว้อย่างชัดเจน และไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติต่อสายลับที่เป็นทางการ ยิ่งไปกว่านั้นในทางปฏิบัติการสืบสวนสอบสวนคดียาเสพติดจะไม่มีเปิดเผยชื่อสายลับ อีกทั้งการพิจารณาคดีในชั้นศาลโจทก์มักจะไม่นำตัวบุคคลที่เป็นสายลับมาเบิกความต่อหน้าจำเลย ด้วยข้ออ้างด้านความปลอดภัยของสายลับและเหตุผลที่เจ้าหน้าที่ยังคงต้องใช้งานสายลับคนนั้นในการปฏิบัติงานให้แก่อำนาจต่อไป ทำให้เกิดคำถามว่าสายลับเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงตัวละครสมมุติเท่านั้น

แม้ว่าภาครัฐจะส่งเสริมให้ประชาชนเป็นหูเป็นตาแจ้งข่าวอาชญากรรมแก่เจ้าหน้าที่รัฐ แต่ก็เป็นไปได้ยากที่พลเมืองจะสามารถล่วงรู้ข่าวสารเกี่ยวกับตัวยาเสพติด จึงมีแนวโน้มสูงที่บุคคลที่เป็นสายลับให้แก่เจ้าหน้าที่ก็คือ ผู้ที่อยู่ในสังคมของผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้กระทำความผิดด้วยกันที่ต้องการผลประโยชน์หรือข้อแลกเปลี่ยนบางอย่าง การได้มาซึ่งสายลับในคดียาเสพติดส่วนใหญ่จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นการชักชวนผู้ที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้เทคนิคการสืบสวนโดยใช้สายลับถูกมองว่าเป็นวิธีการที่เต็มไปด้วยความคลุมเครือทางศีลธรรมและการตีสองหน้า³ ประกอบกับการที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนจึงอาจก่อให้เกิดเจตคติเชิงลบของประชาชนที่มีต่อสายลับและเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมสายลับ แต่ถึงกระนั้นก็ตามเป็นที่ยอมรับกันว่า วิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับถูกมองว่าเป็นความชั่วร้ายที่จำเป็น และเป็นหนึ่งในวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงในการทำสงครามกับคนเลว⁴ บทความนี้มุ่งศึกษาถึงเหตุผลและความจำเป็นของวิธีการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดโดยใช้สายลับ

2. ความเป็นมาของสายลับในหน้าประวัติศาสตร์

การศึกษาความเป็นมาของการใช้สายลับเป็นความยากอยู่ไม่น้อย มีชื่อเรียกมากมายทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ถูกใช้แทนความหมายของสายลับ รวมทั้งการกระทำของสายลับภายใต้บริบทและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้น การที่สายลับถูกใช้ในกิจการงานที่เป็นความลับหรืออย่างน้อยก็ประสงค์ที่จะให้ปิดเป็นความลับ อาจทำให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสายลับไม่ถูกบันทึกไว้อย่างเปิดเผย เพราะตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ระบุว่า สายลับ หมายถึง ผู้เข้าไปสืบความลับ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมศาสนาและประวัติศาสตร์ศึกษสงครามเป็นบันทึกฉบับเก่าแก่ที่ยังหลงเหลือสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้บางส่วนอาจเป็นตำนานหรือบันทึกความทรงจำที่ยากจะพิสูจน์ แต่สิ่งที่ได้ถูกบันทึกไว้ก็สามารถสะท้อนถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของผู้คนในยุคสมัยนั้นได้ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอเรื่องราวของสายลับในหน้าประวัติศาสตร์ ดังนี้

³ Miller J. Mitchell, "Becoming an Informant," *Justice Quarterly* 28, no. 2 (September 2011): 46.

⁴ Menachem Amir and Alex Hess, "The Program of Criminal Undercover Agents Sources in the Drug Trade," *Substance Use & Misuse* 37, no. 8-10 (July 2009): 56.

2.1 สายลับในหน้าวรรณกรรมตะวันตก

พระคัมภีร์ทางคริสต์ศาสนาเป็นหลักฐานฉบับเก่าแก่ที่มีการอ้างอิงถึงสายลับเป็นครั้งแรก ปรากฏในหนังสือปฐมกาล (Book of Genesis) กล่าวถึงโยเซฟ บุตรคนที่สิบเอ็ดของยาโคบซึ่งถูกเหล่าพี่ชายขายเป็นทาสที่อียิปต์ ต่อมาโยเซฟได้ขึ้นเป็นราชมนตรีของฟาโรห์อียิปต์เมื่อได้พบกับบรรดาพี่ชายที่เดินทางมาเพื่อซื้ออาหาร โยเซฟแสร้งทำไม่รู้จำ และกล่าวหาว่าเขาเหล่านั้นเป็นสายลับที่มาสอดแนม นอกจากนั้น ในพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) ภายหลังจากที่ชาวฮีบรูหนีจากการถูกจองจำในอียิปต์และอพยพข้ามทะเลแดง พระเจ้าบอกโมเสสให้ส่งสายลับไปตรวจตราดินแดนคานาอัน โมเสสจึงเลือกผู้นำคนหนึ่งจากแต่ละเผ่าทั้งสิบสองเผ่า การกิจที่ในครั้งนั้นคือการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งสภาพบ้านเมืองและภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ และความเข้มแข็งของผู้คน⁵

พระคัมภีร์ยังมีเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงภารกิจของสายลับ ภายหลังจากการตายของโมเสส พระเจ้าตรัสกับโจชัวว่าถึงเวลาแล้วที่ชาวอิสราเอลจะเข้าสู่แผ่นดินแห่งคำสัญญา โจชัวส่งสายลับสองคนไปสอดแนมที่เมืองป้อมปราการเยรีโค สายลับทั้งสองคนได้รับการช่วยเหลือจากราห์บ หญิงโสเภณีที่อยู่ในกำแพงเมือง ราห์บซ่อนสายลับทั้งสองคนไว้ท่ามกลางกองป่านบนหลังคา เมื่อกษัตริย์แห่งเยรีโคส่งคนไปถึงบ้านของราห์บ ราห์บตอบว่ามีผู้ชายมาหาเธอ แต่เธอไม่ทราบว่ามีมาจากไหน และบอกว่าพวกเขาได้ออกจากเมืองไปแล้ว การสนับสนุนชาวอิสราเอลในครั้งนั้นอาจกล่าวได้ว่าราห์บเป็นสายลับหญิงคนแรกของโลก⁶

พระคัมภีร์ไบเบิลได้บันทึกเกี่ยวกับสายลับไว้ในตอนพระกระยาหารค่ำมื้อสุดท้าย (The Last Supper) พวกธรรมจารย์และหัวหน้าปุโรหิตวางอุบายที่จะฆ่าพระเยซู โดยส่งสายลับออกไปสอดส่องติดตาม ภายหลังจากวันนั้น ยูดาส หนึ่งในสิบสองอัครสาวกพร้อมกับทหารโรมันก็เข้ามาจับกุมตัวพระเยซูไปกักขังไว้ในคุก เรื่องราวในตอนนี้แสดงถึงบทบาท การเป็นสายลับของยูดาสผู้ทรยศหักหลัง ซึ่งเป็นที่รู้จักในไบเบิลนิยายโรมันคาทอลิกที่เรียกว่า สายลับวันพุธ (Spy Wednesday) อันเป็นวันที่ยูดาสเลือกที่จะทรยศต่อพระเยซู⁷

2.2 สายลับในหน้าวรรณกรรมตะวันออก

เมื่อใดก็ตามที่มีการพูดถึงถึงยุทธศาสตร์ทางการทหาร หรือการวางแผนการรบที่ได้ถูกนำมาปรับใช้ในกลยุทธ์การบริหารธุรกิจ แนวคิดตามตำราพิชัยสงครามซุนวูได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในหมู่นักยุทธศาสตร์ ตำราดังกล่าวได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สายลับในฐานะกลศึกที่สำคัญของแม่ทัพในยุคโบราณ

ซุนวู (Sun Wu) หรือซุนจื่อ (Sun Tzu) ผู้มีพินิจศิลปะแห่งสงครามที่รู้จักในชื่อ ตำราพิชัยสงครามซุนวู ตำราเกี่ยวกับการรบนอกแบบที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ซึ่งในทัศนะของซุนวู การใช้สายลับมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เขาได้เขียนกลยุทธ์ดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะในบรรพที่ 13 ซุนวูได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์สงครามที่ให้ความสำคัญกับการใช้สติปัญญาอันชาญฉลาดของผู้นำและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของฝ่ายข้าศึก

⁵ Christopher Andrew, *The Secret World* (London: Yale University Press, 2018), 18-30.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

ตำราพิชัยสงครามซุนวูได้สถาปนาเรื่องราวเกี่ยวกับสายลับอย่างเป็นทางการ เปิดเผยและละเอียดลออเป็นอย่างยิ่ง บทบาทสายลับได้ถูกบันทึกไว้อย่างชัดเจนในฐานะกลศึกที่จำเป็นต่อการเอาชนะศึกสงครามในยุคโบราณของจีน และเป็นวิธีการพื้นฐานของการรวบรวมข่าวกรองทางทหารตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประเทศอินเดียเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อชนชาติหลายภูมิภาค การค้นหาคำเป็นมาของสายลับอาจสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมเก่าแก่ของอาณาจักรอินเดียโบราณ ดังเช่น อรรถศาสตร์ (Arthashastra) ซึ่งเป็นตำราภาษาสันสกฤตโบราณได้อ้างอิงถึงการจารกรรมในมหากาพย์มหาภารตะ พระเจ้ายุธิสธีระได้สอบถามภิกษุที่ปรึกษาว่า ผู้ปกครองควรใช้สายลับอย่างไร คำตอบก็คือ ควรใช้สายลับที่ดูเหมือนคนจู้จี้หรือดูเหมือนคนตาบอดและหูหนวก ตำรานี้ได้เตือนให้จัดระเบียบแผนระวางการก่อกบฏและความพยายามแย่งชิงบัลลังก์ และได้ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของสายลับในบริบทความมั่นคงภายในภาครัฐที่ให้ความสำคัญต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของกษัตริย์⁸

สำหรับประเทศไทยนั้น สมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์มีการศึกษาสงครามซึ่งเกิดขึ้นอยู่อย่างสม่ำเสมอ แม้ทนายกองในอดีตต้องศึกษาดำราพิชัยสงครามให้แตกฉาน ตำราพิชัยสงครามของไทยได้กล่าวถึงหลักการหาข่าวไว้หลายประการ ทั้งการสอนให้รู้จักสืบข่าวก่อนทำการศึก การให้แต่งคนไปแฝงตัวทำมาหากินหรือแทรกซึมเข้าไปอยู่ในบ้านเมืองอื่น นอกจากนั้น กฎหมายตราสามดวง กำหนดให้ถือเป็นหน้าที่ประจำเสมอกันหมดในการหาข่าวของข้าศึกอยู่ตลอดเวลาเพื่อป้องกันข้าศึกแทรกซึมเข้ามา ปรากฏตามกฎหมายลักษณะกบฏศึก การจัดระบบการข่าวในยามปกติข้าราชการสยามหาไทย ต้องมีหน้าที่สืบเสาะถึงความเป็นไปในเหตุการณ์ของประเทศใกล้เคียง ทั้งยังต้องตรวจตราความสงบเรียบร้อยของป้อมหรือเมือง คอยสอดส่องผู้คนแปลกหน้าแปลกตาซึ่งมาในรูปต่าง ๆ อาทิ นักบวช พ่อค้า เป็นต้น⁹ ข้อมูลเหล่านี้เป็นร่องรอยของการใช้สายลับในสมัยนั้น ทั้งยังแสดงถึงการเฝ้าระวังอย่างเข้มข้นเพื่อป้องกันไม่ให้ข้าศึกศัตรูส่งสายลับเข้ามาสอดแนมภายในราชอาณาจักร

3. พัฒนาการใช้สายลับในการบังคับใช้กฎหมาย

จากการศึกษาเรื่อง พัฒนาการของการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด อาจต้องพิจารณาถึงประวัติการกำเนิดขึ้นของกิจการตำรวจซึ่งเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย จอห์น มาดิงเจอร์ (John Madinger) ถึงกับสรุปว่า ประวัติของการบังคับใช้กฎหมายก็เป็นประวัติของการใช้สายลับเช่นกัน เพราะมีเพียงไม่กี่วิธีในการแกะรอยอาชญากรในยุคก่อนศตวรรษที่ 20 นั่นคือ การสัมภาษณ์หรือสอบปากคำ และผู้ให้ข้อมูลหรือสายลับ แต่เดิมกองทัพมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเวลาผ่านไปกระบวนการบังคับใช้กฎหมายเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมที่ได้รับการคุ้มครองมากขึ้น หลักนิติธรรมเริ่มเข้ามาแทนที่แนวทางเดิมที่เคยเชื่อกันว่าถูกต้องในสมัยก่อน ความเปลี่ยนแปลงประการแรกคือการทำให้ทหารออกจากบทบาทของการบังคับใช้กฎหมายแทนที่ด้วยการมีส่วนร่วมของพลเมือง ซึ่งในประเทศอังกฤษ เมื่อสังคมเมืองขยายตัวขึ้นอาชญากรรมได้แพร่กระจายในเมืองต่าง ๆ แต่ความสามารถของรัฐบาลในการป้องกันหรือจับกุมผู้กระทำความผิด

⁸ Ibid.

⁹ อนันต์ วิริยะพินิจ, “การศึกษาวิเคราะห์การทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า พ.ศ. 2081-2310,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), 21.

ทางอาญามีจำกัด จนเมื่อถึงปี ค.ศ. 1720 อาชญากรรมก็ท่วมท้นในลอนดอน ในช่วงเวลานั้นเอง โจนาธาน วิลด์ (Jonathan Wild) จอมโจรชาวอังกฤษได้ก้าวข้ามจากหัวขโมยมาเป็นผู้บุกเบิกนักสืบเอกชน เขารับจ้างสืบหาหัวขโมยและติดตามทรัพย์สินที่ถูกขโมยไป เขามีข้อมูลลงในของเหล่านี้อย่างดี โดยจ่ายเงินค่าข่าวให้แก่ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นอาชญากรซึ่งบางคนเป็นผู้รับซื้อทรัพย์สินที่ถูกขโมยไป และบางคนก็เป็นคนที่ขโมยทรัพย์สินนั้นเองตั้งแต่แรก วิลด์มีส่วนสำคัญในการควบคุมอาชญากรรม แต่ในปี ค.ศ. 1725 เขาถูกลงโทษแขวนคอ เนื่องจากถูกตัดสินว่ามีส่วนร่วมในการโจรกรรมที่เขาจัดให้มีขึ้นเองเพื่อรับเงินสินบนรางวัล ขณะที่ในประเทศฝรั่งเศส ตอนต้นศตวรรษที่ 19 ทางฝรั่งเศสต้องอาศัยความร่วมมือและแนวทางในการจับคนร้ายจากอดีตอาชญากรคนหนึ่ง คือ เออแซน ฟร็องซัวส์ วิด็อก (Francois Eugene Vidocq) เขาเป็นคนแรกที่ริเริ่มงานสืบสวนโดยใช้สายลับและการเฝ้าสะกดรอยติดตามอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้สายลับซึ่งล้วนแต่มีประวัติเป็นอาชญากรมาแล้วทั้งสิ้น เขาเคยต้องโทษในเรือนจำจึงคุ้นเคยกับโลกอาชญากรเป็นอย่างดี ข้อมูลของวิด็อกช่วยสะสางคดีฆาตกรรมและโจรกรรมจำนวนมาก¹⁰

สำหรับประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีการจัดตั้งกองตำรวจขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศตามแบบอย่างประเทศที่เจริญแล้ว ในระยะแรกผู้บังคับบัญชาของตำรวจเป็นชาวตะวันตกและส่วนมากโอนมาจากนายทหาร ผู้มีความรู้ในสมัยนั้นได้ประพันธ์หนังสือขึ้นมาเพื่อใช้ฝึกอบรมหรือเป็นเครื่องมือในการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจ โดยเรียบเรียงจากความรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง หรือแปลมาจากตำราของต่างประเทศ หนึ่งในวิธีการสืบสวนอันเป็นพื้นฐานการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจก็คือ การใช้สายหรือวางสาย โดยสอนให้พิจารณาใช้คนให้เข้าไปเป็นสายสืบเอาความลับจากผู้ร้าย หรือการใช้ผู้หญิงเข้าไปติดพันเป็นต้น ข้อมูลทั้งในและต่างประเทศเหล่านี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงวิธีการใช้สายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการก่อตั้งสถาบันตำรวจขึ้นทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในภาครัฐ และยังคงดำรงอยู่ตลอดมาในฐานะวิธีการทำงานพื้นฐานของเจ้าหน้าที่

4. บทบาทของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดของไทย

ในส่วนนี้ผู้เขียนได้ลำดับเหตุการณ์โดยย่อของการสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย และบทบาทของสายลับในการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

4.1 การสืบสวนปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย

การเสพและการขายยาเสพติดนับเป็นอาชญากรรมในสังคมไทยมานานแล้ว เท่าที่มีหลักฐานในกฎหมายลักษณะโจรที่ได้ห้ามซื้อขาย เสพฝิ่น และกำหนดบทลงโทษไว้ ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการยินยอมให้คนจีนเสพและขายฝิ่นได้ แต่ต้องเสียภาษีผูกขาดมิขายภาษีเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งก่อปัญหามากมายทั้งเรื่องการจัดเก็บภาษี ฝิ่นเถื่อนและคนติดฝิ่น ในขณะที่รัฐบาลไทยกำลังโรมรันพันตูกับปัญหาฝิ่นและในท้ายที่สุดจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนนโยบายไปตามที่ได้ก่อพันธกรณีไว้กับองค์กรระหว่างประเทศนั้น ยาเสพติดชนิดใหม่หลายชนิดได้กำเนิดขึ้นและแพร่ระบาดเข้ามายังประเทศไทย จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตรากฎหมายหลายฉบับเพื่อควบคุมปัญหายาเสพติด เมื่อรัฐบาลไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อฝิ่นและหันมาออกกฎหมายควบคุม

¹⁰ John Madinger, *Confidential Informant: Law Enforcement's Most Valuable Tool* (Washington D.C.: CRC Press, 1999), 56.

ยาเสพติดให้โทษ กระบวนการสืบสวนคดีอาญาซึ่งเป็นการค้นหาความจริงจึงถูกนำมาใช้โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในการสอดส่องและแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลและพยานหลักฐานในการนำมาพิสูจน์ความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิด วิธีการสืบสวนคดีอาญารูปแบบต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งวิธีการสืบสวนมีลักษณะเป็นวิธีปฏิบัติพื้นฐานที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองหรือเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งการศึกษอบรมจากหน่วยงาน

4.2 บทบาทของสายลับกับการสืบสวนคดียาเสพติด

ด้วยลักษณะความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่ปราศจากผู้เสียหาย การสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดจึงจำเป็นต้องอาศัยการจับกุมผู้กระทำความผิดรายหนึ่งแล้วเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นั้นให้ได้มากที่สุดเพื่อทำการขยายผลไปยังผู้กระทำความผิดรายอื่นต่อไป แต่ด้วยลักษณะที่เป็นความลับแม้เจ้าหน้าที่จะรู้ข้อมูลแผนประทุษกรรมของผู้กระทำความผิดล่วงหน้าก็เป็นเพียงการคาดการณ์จากมุมมองคนนอกเท่านั้น หลายกรณีต้องใช้วิธีการให้ผู้กระทำความผิดช่วยเหลือโดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดด้วยกัน หรือมีความจำเป็นต้องส่งผู้กระทำความผิดนั้นกลับเข้าไปเครือข่ายหรือสังคมของเขาเอง เพื่อทำหน้าที่แจ้งข่าวสารให้แก่เจ้าหน้าที่ในบทบาทของสายลับ ทั้งนี้ ก็เพื่อความแม่นยำของข้อมูลข่าวสาร ช่วยร่นระยะเวลาการทำงานของเจ้าหน้าที่สืบสวน และมีส่วนช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการทำงานของเจ้าหน้าที่ แทนที่จะต้องเฝ้าสังเกตการณ์หรือติดตามเป้าหมายโดยที่ไม่ทราบว่าจะเมื่อไหร่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

งานเขียนของนักวิชาการหลายท่านได้ยืนยันถึงความเป็นสากลของวิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับ มิทเชล มิลเลอร์ (Miller J. Mitchell) ชี้ให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของสายลับต่อการสืบสวนคดียาเสพติดเป็นต้นว่า สายลับช่วยสนับสนุนการเข้าถึงตัวอาชญากรเป้าหมายผ่านความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับคนเหล่านั้น นอกจากนั้น สายลับยังอำนวยความสะดวกในการเข้าไปยังสถานที่ซึ่งเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบหรือเจ้าหน้าที่อำนาจไม่สามารถเข้าไปได้ อีกประการหนึ่งคือสายลับมีความคล่องตัวในการทำงานอย่างมาก อาศัยบทบาทของตัวสายลับเองที่สามารถหลบเลี่ยงเพื่อเจาะลึกเข้าไปใกล้ชิดกับการกระทำความผิดอาญาโดยใช้ระยะเวลาที่น้อยกว่า ปัญหาความซับซ้อนทางกฎหมายน้อยกว่า และความรับผิดชอบที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้เจ้าหน้าที่สืบสวน¹¹

ในขณะที่ฮาวเวิร์ด คานส์ (Howard A. Katz) นำเสนอว่า เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดจะต้องพึ่งพาผู้แจ้งข่าวจากสังคมของพวกนอกกฎหมาย คุณค่าของสายลับประเภทนี้คือ เขาเป็นสมาชิกหรือสามารถเข้าถึงองค์กรลับของการค้ายาเสพติดอยู่แล้ว จึงสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับผู้ค้ายาเสพติด วิธีการที่พวกเขาดำเนินการ และสถานที่ซุกซ่อนยาเสพติด ยิ่งไปกว่านั้น สายลับได้ช่วยแนะนำเจ้าหน้าที่อำนาจให้รู้จักกับผู้นำยาเสพติดระดับกลางและระดับสูง เพื่อหาโอกาสทำการซื้อขายยาเสพติด (ล่อซื้อ) รวมทั้งอาจทำหน้าที่เป็นพยานโจทก์ในกรณีที่เป็นอีกด้วย¹²

¹¹ Miller J. Mitchell, "Becoming an Informant," 46.

¹² Howard A. Katz, "Narcotics Investigations: Developing and Using Informants," *Police Law Quarterly* 7, no. 3 (April 1978): 146.

เช่นเดียวกับอเล็กซ์ เฮสส์ (Alex Hess) และศาสตราจารย์เมนาเคม อาเมียร์ (Professor Menachem Amir) ที่ย้ำว่า การใช้เจ้าหน้าที่สืบสวนเจาะเข้าไปในโลกของอาชญากรรมยาเสพติดมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาและปัญหาเชิงลบที่ตามมา ย่อมเป็นการดีกว่าหากจะใช้อาชญากรด้วยกันในการแทรกซึมเข้าไป ซึ่งมีข้อได้เปรียบหลายประการ ประการแรก ตำรวจส่วนใหญ่เข้าถึงได้เฉพาะผู้ค้ายาในระดับล่างเท่านั้น ในขณะที่อาชญากรที่เคยเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดอาจไปถึงระดับที่สูงกว่าในห่วงโซ่การค้า ประการที่สอง อาชญากรอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องใช้เวลาสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ ประการที่สาม อาชญากรไม่จำเป็นต้องสร้างอัตลักษณ์และชีวประวัติใหม่เพื่อปิดบังอดีต และประการสุดท้าย เจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องหลอกลวงหรือสร้างสถานการณ์สนับสนุนให้เป้าหมายก่ออาชญากรรม (Entrapment) เพียงแต่เพื่อฉวยโอกาสซื้อขายเสพติดในบางครั้งเพื่อการล่อซื้อ¹³

แม้เทคนิคการใช้สายลับได้เข้ามาอยู่ในการบังคับใช้กฎหมายและมีความสำคัญต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดมาช้านาน แต่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงวิธีการสืบสวนดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน เป็นเพียงเป็นเทคนิควิธีการหรือแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่สืบสวนโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ทั่วไปตามกฎหมายของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

5. บทวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า การทบทวนความเป็นมาของสายลับตามที่ปรากฏในวรรณกรรมศาสนาและประวัติศาสตร์การศึกษากฎหมาย มาจนถึงการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้มองเห็นบทบาทความสำคัญของสายลับได้ชัดเจนขึ้น หากเปรียบเทียบบทบาทของสายลับในอดีตกับการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าบทบาทของสายลับไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ภารกิจของสายลับในการเข้าไปในดินแดนอื่นเพื่อรวบรวมข่าวสารที่จำเป็นต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต้องอาศัยการหลบซ่อนแฝงตัว การปกปิดข้อเท็จจริงและพุดจาหลวงให้เข้าใจไปในทางอื่นเพื่อเอาตัวรอด ถือได้ว่าลักษณะดังที่กล่าวมาเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของสายลับที่ตกทอดมาถึงยุคปัจจุบันอย่างไรก็ดี เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปมุมมองต่อการใช้สายลับก็แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ ในยุคอดีตการใช้สายลับที่แปรพักตร์ของศัตรูแลกเปลี่ยนกับอำมิสสินจ้างเป็นเพียงกลวิธีหรือชั้นเชิงฉกฉวยข้อได้เปรียบด้านการข่าวจากการใช้คนของฝ่ายตรงข้ามมาเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน แม้การทรยศหักหลังจะส่งผลเชิงลบต่อภาพลักษณ์ของสายลับแต่ก็ไม่มีคำถามทางจริยธรรมต่อผู้ชนะที่ใช้กลวิธีดังกล่าวแต่อย่างใด เช่นเดียวกับการใช้สายลับไปยั่วยุปลุกปั่นต่อฝ่ายซึ่งอาจเป็นศัตรู เพื่อให้เขาแสดงความมุ่งหมายที่แท้จริงภายในจิตใจออกมา ก็เพื่อประโยชน์ต่อเสถียรภาพทางการเมืองของผู้มีอำนาจซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่าเรื่องอื่นใด トラบาจนกระทั่งสังคมมีพัฒนาการทางด้านกฎหมายและหลักนิติธรรม การใช้อำนาจภาครัฐต้องมีพื้นฐานทางกฎหมายรองรับ ให้หลักประกันคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนมากขึ้น วิธีการทำงานที่เคยใช้ได้ดีในอดีตถูกตรวจสอบและตั้งคำถามถึงความถูกต้อง

¹³ Menachem Amir and Alex Hess, "The Program of Criminal Undercover Agents Sources in the Drug Trade," 56.

สิ่งนี้อาจทำให้การใช้สายลับถูกตีตราว่าเป็นวิธีการที่ชั่วร้ายและขัดต่อจริยธรรมของคนในสังคม เนื่องจากปฏิเสธไม่ได้ว่างานของสายลับเกี่ยวข้องกับการหลอกลวง การทรยศและการหักหลัง ซึ่งนับเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับค่านิยมหรือบรรทัดฐานความประพฤติของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม

หากเรายอมรับอย่างเปิดเผยว่า สายลับมีคุณค่าต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดมากกว่าโทษ และเลือกที่จะรับเอาประโยชน์จากการสืบสวนด้วยวิธีนี้ตามค่านิยมการควบคุมอาชญากรรม เราก็ต้องยอมรับความจริงว่า สายลับเกือบทั้งหมดเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเข้ามาเป็นสายลับภายหลังการถูกจับกุมในข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด การได้มาซึ่งสายลับที่เป็นผู้กระทำความผิดส่วนหนึ่งเกิดจากการบีบบังคับให้ต้องตัดสินใจเพราะเกรงกลัวต่อการต้องคดีอาญา หรือไม่ก็เกิดจากแรงจูงใจเรื่องค่าตอบแทนที่เจ้าหน้าที่เสนอให้แลกเปลี่ยนกับการทำงานเป็นสายลับ การที่เจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้ผู้กระทำความผิดซึ่งควรจะได้รับโทษตามกฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการทำงานเพื่อไปจัดการต่อผู้กระทำความผิดรายอื่นแลกเปลี่ยนกับการละเว้นโทษให้หรือได้รับเงินนั้น วิธีการดังกล่าวยังไม่ได้ถูกระบุไว้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ค่านิยมการได้มาหรือรับรองสถานะและการกระทำของสายลับไว้ และยังไม่มีอาจจัดเข้าไว้ในทฤษฎีใด ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด แม้คำพิพากษาของศาลกล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสายลับในคดียาเสพติด แต่ก็เพียงให้ข้อเท็จจริงในทางคดีมีความสมบูรณ์เท่านั้น ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ใดไปมากกว่านั้น สิ่งเหล่านี้จึงอยู่เหนือการตรวจสอบทั้งในแง่ความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสอาจเป็นเพราะทุกฝ่ายมุ่งเน้นไปที่การปราบปรามยาเสพติดให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม จึงเปิดกว้างให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสามารถใช้ดุลพินิจในการทำงานได้ ทำให้มองข้ามประเด็นปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่ในวิธีการใช้สายลับ

นอกจากนี้ ปัญหาความคลุมเครือของการใช้สายลับได้นำมาสู่ข้อถกเถียงมากมายแม้ในหมู่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน ซึ่งท่ามกลางข้อถกเถียงในประเด็นความเหมาะสมใด ๆ ของวิธีการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดโดยวิธีใช้สายลับ วิธีการพื้นฐานที่เก่าแก่อันนี้ก็ได้ถูกแทนที่ด้วยเทคนิคการสืบสวนแนวใหม่ที่อาจเป็นทางเลือกที่ปลอดภัยมากกว่า ด้วยอาศัยประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เจ้าหน้าที่สืบสวนส่วนหนึ่งถึงกับเลิกพึ่งพิงสายลับโดยสิ้นเชิง เนื่องมาจากเห็นว่าการใช้สายลับนำมาซึ่งปัญหามากมายต่ออาชีพของเขา

แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้เขียนเชื่อว่าอาชญากรรมยาเสพติดโดยวิธีใช้สายลับก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่ต่อไป ประการแรก บุคลากรของแต่ละหน่วยงานมีความพร้อมและศักยภาพที่แตกต่างกัน ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ทุกคนที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีหรือวิทยาการสืบสวนสมัยใหม่ได้ ประการที่สอง บางกรณีสภาพพื้นที่ปฏิบัติงานตลอดจนภารกิจที่ได้รับมอบหมายก็ไม่ได้เอื้ออำนวยให้ใช้วิธีการอื่นใดได้มากนัก เช่น พื้นที่ชายแดน หรือการล่อซื้อยาเสพติด ประการที่สาม เทคโนโลยีไม่อาจที่จะเก่งกาจไปกว่าสมองของมนุษย์ได้ หลายกรณีสายลับสามารถให้คำอธิบายที่คล้ายข้อสงสัยและให้ข้อมูลที่แม่นยำกว่า และประการสุดท้าย หน่วยงานราชการต่างมีภาระด้านงบประมาณซึ่งจำเป็นต้องมีตัวเลขสถิติการจับกุมเป็นตัวชี้วัดผลการทำงาน และการประชาสัมพันธ์ผลงานผ่านสื่อมวลชนย่อมเป็นการดีกว่าถ้าหากเจ้าหน้าที่สามารถใช้เทคนิคการสืบสวนใดก็ตามที่นำไปสู่การจับกุมคดียาเสพติดได้ในระยะเวลาอันสั้น

6. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

จากการศึกษาพบว่า สายลับมีคุณสมบัติข้อดีต่อการสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาสายลับในหลายแง่มุม แม้เป็นวิธีการอันเป็นสากลและถูกใช้กันมายาวนานแต่สำหรับบริบทของประเทศไทยยังไม่มีกรอบรองรับถึงการใช้สายลับอย่างเป็นทางการ มีคำอธิบายถึงข้อดีหลายประการของการใช้สายลับ แต่ผลกระทบที่ตามมาเป็นอย่างไรยังไม่มีกล่าวถึงมากนัก โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สายลับไม่ได้ถูกรับรองสถานภาพตามกฎหมาย ดังนั้น วิธีการสืบสวนโดยใช้สายลับจึงอาจมีประเด็นปัญหาและนำมาซึ่งผลกระทบเชิงลบมากกว่าวิธีการสืบสวนอื่น หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรวางแผนทางปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเห็นควรพิจารณาเลือกใช้วิธีการดังกล่าวเท่าที่จำเป็น

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า เห็นควรให้หยิบยกประเด็นปัญหาดังกล่าวขึ้นมาอภิปรายในเวทีสัมมนาทางวิชาการสืบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เปิดกว้างให้การศึกษาวิจัยถึงผลกระทบอย่างเป็นทางการ เพื่อจะเป็นแนวทางไปสู่การเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา พ.ศ. 2550 หมวด 1 ว่าด้วยการสืบสวน โดยให้ระบุคำจำกัดความของการสืบสวนโดยใช้สายลับ และให้อำนาจนายกรัฐมนตรีออกระเบียบว่าด้วยการสืบสวนโดยวิธีใช้สายลับ เพื่อให้ระเบียบดังกล่าวเป็นมาตรฐานกลางและเป็นข้อบังคับที่ควบคุมความโปร่งใสของการทำงานสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติด

References

- Amir, Menachem, and Alex Hess. "The Program of Criminal Undercover Agents Sources in the Drug Trade." *Substance Use & Misuse* 37, no. 8-10 (July 2002): 56.
- Anan Wiriyanij. "An Analysis of the War Between Thailand and Burma B.E. 2081-2310." Master's thesis, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, 1978. [In Thai]
- Andrew, Christopher. *The Secret World*. London: Yale University Press, 2018.
- Anu Wangkanai and Wawit Sudsakorn. "Management Factors in Intelligence Work of a Drug-related Crime Investigation: A Case Study of Kanchanaburi Provincial Police." *Journal of Crime and Security* 3, no. 1 (January-June 2021): 25-40. [In Thai]
- Bundon Suyapiang. "The Knowledge Development of Investigators in the Use of Confidential Informant for Drug Cases: Under the Project of Health Development and Quality of Life Improvement for Police Officers by the Health Organization Concept." *Journal of Criminology and Forensic Science* 5, no. 2 (November-July 2019): 73-86. [In Thai]

Katz, Howard A. "Narcotics Investigations: Developing and Using Informants." *Police Law Quarterly* 7, no. 3 (April 1978): 146.

Madinger, John. *Confidential Informant: Law Enforcement's Most Valuable Tool*. Washington D.C.: CRC Press, 1999.

Miller, Mitchell J. "Becoming an Informant." *Justice Quarterly* 28, no. 2 (September 2011): 46.

Pipat Chanruam. "The Development of Criminal Investigation for Royal Police Cadet Academy Program." *Journal of Interdisciplinary Research Graduate Studies* 8, no. 2 (July-December 2019): 330-337. [In Thai]

ความรับผิดจากการทำละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

Tortious Liabilities of Private Receiver

พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล¹
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
9/9 หมู่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120, ประเทศไทย
อีเมลติดต่อ: pongsit.aro@gmail.com

Pongsit Aroonratanakul²
School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University
9/9 Moo 9 Chaengwattana Road, Bangpood, Pakkret, Nonthaburi 11120, Thailand
Email: pongsit.aro@gmail.com

Received: January 17, 2022 Revised: March 16, 2022 Accepted: March 23, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายตามร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายและความรับผิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน รวมถึงการดำเนินคดีต่อศาลจากการทำละเมิดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีล้มละลาย คือ ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรภาครัฐ โดยเฉพาะเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ และเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมบังคับคดีได้มีการเสนอแนวความคิดให้มีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน เพื่อแบ่งเบาภารกิจของกรมบังคับคดีและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เอกชนสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายได้ แต่จากบทบัญญัติตามร่างกฎหมายฉบับดังกล่าว ยังมีข้อพิจารณาทางกฎหมายอยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของความรับผิดจากการทำละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบังคับใช้กฎหมาย

คำสำคัญ: ความรับผิด; การทำละเมิด; เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์; เจ้าพนักงานเอกชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์.

² Assistant Professor, Lecturer.

Abstract

This article aims to study legal problems pursuant to the draft of the Bankruptcy Act (no. ...) B.E. ..., especially in term of legal status and liabilities of private receiver and also legal proceedings on tortious act by private receiver.

The study shows that one of significant problems relating to bankruptcy's execution is the deficiency of government officers, particularly official receiver. To solve this problem, the Legal Execution Department has introduced an idea of private receiver for lighten the work load of the Legal Execution Department and official receiver by introducing the draft of the Bankruptcy Act (no. ...) B.E. The purpose of the draft is to specify that private person work on official receiver's duties in bankruptcy cases. However, there are still legal loopholes, particularly in term of tortious liabilities of private receiver. Thus, there is a need to amend the draft in order to get the highest effective result in terms of the law enforcement.

Keywords: Tortious; Liabilities; Official Receiver; Private Officer

1. บทนำ

จากสถิติของกรมบังคับคดี ในการบังคับคดีล้มละลายปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 พบว่า มีสำนวนเกิดใหม่ในการบังคับคดีล้มละลายเป็นจำนวนถึง 14,536 เรื่อง ซึ่งคิดเป็นทุนทรัพย์ 165,344,643,112.76 บาท³ จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ในปัจจุบันคดีล้มละลายมีจำนวนเพิ่มสูงมากขึ้นและเป็นคดีที่ทุนทรัพย์สูงมาก ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลล้มละลายประกอบกับการที่เจ้าหนี้ทั้งหลายจะได้รับการชดเชยหนี้ กระบวนการพิจารณาหรือดำเนินการต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องกระทำด้วยความรอบคอบระมัดระวัง

ในการดำเนินคดีล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ถือได้ว่าเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจาก เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจและหน้าที่ต่าง ๆ ในการบริหารจัดการรวบรวมทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลาย เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการชำระหนี้อย่างเป็นธรรม แต่เนื่องจากจำนวนคดีที่มีปริมาณมากขึ้นประกอบกับความสลับซับซ้อนของธุรกรรมหรือสัญญาประเภทต่าง ๆ ที่มีสัดส่วนไม่สอดคล้องกับจำนวนของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ทำให้การบริหารจัดการเกิดความล่าช้า และไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมจึงได้เสนอแนวความคิดให้มี “เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน” ขึ้น เพื่อเป็นการแบ่งเบาภารกิจของกรมบังคับคดีและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

³ กรมบังคับคดี, “สถิติการบังคับคดีล้มละลาย,” แก้ไขครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, <https://www.led.go.th/Policy/pdf/scan-17-2-2565-2.pdf/>

ทั้งนี้ กรมบังคับคดีได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน โดยมีการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... และได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีประเด็นที่น่าสนใจทางกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 รวมถึงความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนและการฟ้องร้องคดีละเมิดที่กระทำโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

2. ความเป็นมาของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

จากภารกิจของกรมบังคับคดีที่จำเป็นที่จะต้องมีการบังคับคดีแพ่ง การบังคับคดีล้มละลาย คดีฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ประกอบกับปริมาณคดีล้มละลายมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นไม่สอดคล้องกับจำนวนของบุคลากรของกรมบังคับคดีที่มีจำนวนน้อย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการบังคับคดีที่อาจจะก่อให้เกิดความล่าช้า และทำให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ ลูกหนี้และผู้มีส่วนได้เสียทั้งหลาย กรมบังคับคดีได้มีการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และสรุปสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนของกรมบังคับคดีล้มละลายไว้ อาทิ 1) ปริมาณงานคดีที่เพิ่มมากขึ้นไม่สอดคล้องกับอัตรากำลังที่มีอยู่ในปัจจุบัน 2) นิติกรที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มักจะโอนย้ายไปยังหน่วยงานอื่น หรือลาออกจากราชการเพื่อทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนที่สูงกว่าเดิม 3) การขาดการทำงานในเชิงรุก เนื่องจากปริมาณคดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีจำนวนมากจึงไม่สามารถทำงานเชิงรุกได้อย่างเต็มที่ 4) ปัญหาด้านความสลับซับซ้อนของการประกอบธุรกิจ การทำสัญญาในธุรกรรมต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันมีการออกกฎหมายพิเศษต่าง ๆ รองรับธุรกิจหลากหลายประเภทเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นการยากต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในการที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว 5) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการสืบหาทรัพย์สิน ความรู้ในด้านกฎหมายเพียงอย่างเดียวจึงยังไม่เพียงพอหรือไม่ตอบสนองต่อความต้องการในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย และ 6) การขาดระบบฐานข้อมูลในการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อทำการรวบรวมและจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ จากปัญหาดังกล่าวประกอบกับความจำเป็นในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2579) และเป็นการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2564) กรมบังคับคดีจึงเห็นควรให้ เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการบังคับคดีล้มละลาย โดยมีการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนขึ้น⁴

สำหรับแนวความคิดหรือกฎหมายของต่างประเทศที่ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนปรากฏให้เห็นได้จากหลายแหล่งที่มา เช่น แนวทางการร่างกฎหมายล้มละลายของคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on International Trade Law: UNCITRAL) หากพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แล้ว

⁴ กรมบังคับคดี, “ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... (เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน),” แก๊ซครั้งล่าสุด 2564, สืบค้นเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2565, <https://www.led.go.th/opinions2/>

จะพบว่า คณะกรรมาธิการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) ได้มีการกล่าวถึง “ผู้แทนในคดีล้มละลาย” หมายถึง ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อการดำเนินคดีล้มละลายหรืออาจเรียกชื่ออย่างอื่นได้ ผู้แทนในคดีล้มละลายเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นศูนย์รวมในการดำเนินการทั้งหลายตามกฎหมายล้มละลายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยบุคคลเหล่านี้สามารถใช้อำนาจตามกฎหมายที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินของลูกหนี้และผู้เป็นลูกหนี้เพื่อคุ้มครองประโยชน์ในทรัพย์สินและมูลค่าทรัพย์สิน ในอันที่จะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น กฎหมายล้มละลายจึงควรกำหนดคุณสมบัติและความสามารถของผู้แทนในคดีล้มละลาย นอกจากนี้แล้วผู้แทนในคดีล้มละลายควรจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เพียงมีความรู้ที่จำเป็นในทางกฎหมายเชิงพาณิชย์ รวมถึงควรมีประสบการณ์ในเชิงพาณิชย์และภาคธุรกิจด้วย⁵

ในประเทศญี่ปุ่น ได้มีการนำเอาระบบเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนมาใช้ โดยเป็นการกำหนดเพื่อเสริมสร้างบทบาทในการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในประเทศญี่ปุ่นจะถูกแต่งตั้งขึ้นโดยเรียกว่าเป็น “ผู้จัดการทรัพย์สิน” (Bankruptcy Trustee) เมื่อผู้จัดการทรัพย์สินถูกแต่งตั้งโดยศาลแล้ว ผู้จัดการทรัพย์สินแต่เพียงผู้เดียวมีอำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินทั้งหลายของลูกหนี้ และในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการทรัพย์สินจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังรอบคอบ หากมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้จัดการทรัพย์สินก็ต้องชดเชยความเสียหายนั้นกับผู้เสียหาย ในส่วนของประเทศอังกฤษและเวลส์ ได้มีการออกกฎหมายเรียกว่า พระราชบัญญัติล้มละลาย ค.ศ. 1986 (The Insolvency Act 1986) ขึ้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นบุคคลที่ได้รับการถ่ายโอนการปฏิบัติหน้าที่ในคดีล้มละลาย ซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในประเทศอังกฤษและเวลส์แบ่งออกได้เป็นผู้บริหารทรัพย์สินของลูกหนี้ ผู้จำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ และผู้ให้คำปรึกษาแก่ลูกหนี้ นอกจากนี้แล้วประเทศอังกฤษและเวลส์ ยังได้มีบทบัญญัติทางกฎหมายในการกำกับดูแลเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของรัฐ (US Trustee) และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน (Private Trustee) สำหรับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนจะถูกแต่งตั้งโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของรัฐ ส่วนใหญ่แล้วเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในประเทศสหรัฐอเมริกาคือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ได้แก่ ทนายความ นักบัญชีในธนาคาร ตัวแทนประกันภัย ฯลฯ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้า ลักษณะอย่างหนึ่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในประเทศต่าง ๆ มีร่วมกัน คือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายและด้านการบริหารจัดการทางธุรกิจที่จะส่งผลดีต่อเจ้าหนี้และลูกหนี้⁶

3. ความสำคัญของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 6 ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์” ไว้ว่า “เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์” หมายความว่าบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

⁵ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *โครงการวิจัยเรื่องโครงการยกระดับการบังคับคดีล้มละลายให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล* (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), 196-197.

⁶ ไกรสร สิงห์ราชวรพันธ์, “เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนกับบทบาทใหม่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กรมบังคับคดีในอนาคต,” *วารสารกรมบังคับคดี* 21, ฉ. 107 (มีนาคม-เมษายน 2560): 3-16.

ให้ปฏิบัติการแทน และมาตรา 139 ที่บัญญัติว่า “รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่เห็นสมควร โดยเฉพาะตัวหรือโดยตำแหน่งหน้าที่ให้เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และมีอำนาจถอดถอน รวมทั้งออกระเบียบกำหนดคุณสมบัติของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ผู้มีอำนาจออกคำสั่งเกี่ยวกับคำขอรับชำระหนี้ได้”⁷

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ คือ เจ้าพนักงานในคดีล้มละลายที่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นข้าราชการสังกัดกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในคดีล้มละลาย เนื่องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการและรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ สอบสวนความประพฤติของลูกหนี้ และมีส่วนในการไต่สวนลูกหนี้โดยเปิดเผย⁸ เพื่อจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินของลูกหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายอย่างเป็นธรรมตามหลักความเท่าเทียม (Pari Passu)⁹ เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 แล้วจะพบว่า พระราชบัญญัติได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไว้หลายประการ เช่น อำนาจหน้าที่ในการไต่สวนหรือสอบสวนและมีคำสั่งคล้ายตุลาการ (มาตรา 91, มาตรา 105 และมาตรา 117) อำนาจหน้าที่อย่างทนายความในการฟ้องร้องดำเนินคดีหรือต่อสู้คดีในทางแพ่งที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ (มาตรา 22 (3), มาตรา 25, มาตรา 43 และมาตรา 142 (2)) อำนาจหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในคดีอาญา (มาตรา 160) อำนาจหน้าที่ในการจัดการธุรกิจบัญชี ไม่ว่าจะเป็นการจำหน่ายทรัพย์สิน การจัดแบ่งทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ และรวมถึงการเข้าดำเนินธุรกิจของลูกหนี้ด้วย (มาตรา 120, มาตรา 122 และมาตรา 144) นอกจากนี้แล้วเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ยังมีอำนาจหน้าที่ทั่วไป เช่น การรายงานเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ รายงานความประพฤติของลูกหนี้ต่อศาล และในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจมีคำขอให้ศาลมีคำสั่งต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาได้ ตามมาตรา 142 และมาตรา 143 เป็นต้น¹⁰

ดังนั้น จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินคดีล้มละลายในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดี ด้วยจำนวนคดีที่เพิ่มสูงขึ้นประกอบกับการขาดแคลนบุคลากรในการทำหน้าที่ดังกล่าว กรมบังคับคดีจึงมีแนวความคิดที่จะผ่อนถ่ายอำนาจหน้าที่เพื่อแบ่งเบาภาระงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้แก่ภาคเอกชน หรือเรียกได้ว่าเป็น “เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน”

4. นิยามความหมายและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

จากข้อมูลของกรมบังคับคดี ที่ได้มีการเผยแพร่ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ต่อสาธารณชนนั้น ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้มีการกำหนดนิยามความหมายของคำว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนไว้ในมาตรา 148/2 โดยกำหนดว่า

⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁸ เอื้อน ขุนแก้ว, *กฎหมายล้มละลาย*, พิมพ์ครั้งที่ 15 (กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ, 2561), 74.

⁹ วิชา มหาคุณ, *คำอธิบายกฎหมายล้มละลายและการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้*, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2553), 1.

¹⁰ พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตนกุล, *กฎหมายวิธีสบัญญัติ 2: วิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายล้มละลาย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2562), 8-13.

“เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน” หมายความว่า ผู้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนและได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้ปฏิบัติการแทน¹¹

จากบทนิยามความหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้ปฏิบัติการแทน บุคคลที่จะได้รับการตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใดต้องเป็นผู้ที่คณะกรรมการมีมติให้ขึ้นทะเบียนเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน ตามมาตรา 148/11

สำหรับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 148/19 อันได้แก่ การให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนมีอำนาจหน้าที่ในการจัดกิจการและทรัพย์สินของลูกหนี้ แต่เฉพาะคดีล้มละลายที่นิติบุคคลเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ เช่นเดียวกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ตามความในหมวด 5 ส่วนที่ 2 และส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ได้มีการกำหนดข้อยกเว้นไว้บางประการที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น กระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ตามหมวด 3/1 และกระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ตามหมวด 3/2 กระบวนพิจารณาคดีล้มละลายที่ส่วนราชการเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ และการสอบสวน ตามหมวด 7 ส่วนที่ 1

นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 148/20 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตในเรื่องดังกล่าวประการหนึ่ง คือ หากพิจารณาจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 160 ที่กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... กลับกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา การมีบทบัญญัติทางกฎหมายที่แตกต่างกันเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายที่ต้องการให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของกรมบังคับคดีและเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนมีความสามารถในการดำเนินคดีล้มละลายในทางอาญาที่แตกต่างกัน

ในส่วนของการดำเนินการ ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรมบังคับคดีเป็นผู้มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายตามลำดับที่กำหนดไว้ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตามมาตรา 184/21 และยังกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรมบังคับคดีมีหน้าที่ในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนนั้น ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติงานโดยดำเนินการผ่านระบบงานเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน หรือโดยวิธีอื่นใดตามที่ระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย 1) การควบคุมดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานทางด้านคดีและการเงิน โดยผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือทางเอกสาร หรือเข้าไปตรวจสอบ

¹¹ กรมบังคับคดี, “ข้อมูลประกอบการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... (เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน),” <https://www.led.go.th/opinions2/>

ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน 2) การเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกและผู้มีส่วนได้เสียสามารถแจ้งต่อคณะกรรมการหรือกรมบังคับคดีเพื่อขอให้ตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน 3) การกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน จัดทำบัญชีของกองทรัพย์สินเป็นรายคดี และต้องเก็บรักษาแยกออกจากทรัพย์สินของตน โดยไม่อาจนำไปใช้เพื่อการอื่นใดได้ และ 4) การกำหนดวิธีการเปลี่ยนผู้รับผิดชอบสำนวนคดี การเรียกคืนสำนวนคดี สรรพเอกสารและทรัพย์สิน ตลอดจนระบบป้องกันความเสียหายในกรณีพบว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนปฏิบัติหน้าที่ผิดกฎหมาย กฎ ระเบียบ คำสั่ง ข้อกำหนด หรือข้อบังคับ ฝ่าฝืนจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรม เป็นต้น

5. สถานะทางกฎหมายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน คือ ผู้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนและได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้ปฏิบัติการแทน และบุคคลที่จะได้รับการตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใดต้องเป็นผู้ที่คณะกรรมการมีมติให้ขึ้นทะเบียนเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน ประกอบกับการกำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และการเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรมบังคับคดีมีหน้าที่ในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนนั้น ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน

เมื่อพิจารณาจากนิยามความหมายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนดังกล่าวประกอบกับพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ที่กำหนดนิยามความหมายของคำว่า “เจ้าหน้าที่” ไว้ ดังนี้

มาตรา 4 ได้ให้นิยามความหมายของคำว่า “เจ้าหน้าที่” ไว้ว่า เจ้าหน้าที่ หมายความว่า ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง หรือผู้ปฏิบัติงานประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งในฐานะกรรมการหรือฐานอื่นใด

จากนิยามความหมายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนและการปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรมบังคับคดี ประกอบกับนิยามความหมายของคำว่า เจ้าหน้าที่ตามความนัยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 อาจกล่าวได้ว่า เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตามการนิยามความหมายดังกล่าว และเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าหน้าที่ จึงได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

6. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

ตามบทบัญญัติมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อละเมิดของเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวได้ หากเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ดังนั้น หากมีความเสียหายจากละเมิดเนื่องจากการดำเนินคดีล้มละลายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน หน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหม

ทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย และหน่วยงานของรัฐจะใช้สิทธิเรียกร้องให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนชดใช้ค่าสินไหมจากการทำละเมิดได้ในกรณีที่เกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้น หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนมิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หน่วยงานของรัฐก็ไม่อาจที่จะใช้สิทธิเรียกร้องให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนชดใช้ค่าสินไหมได้

สำหรับเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน มีประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เรื่องของเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 กล่าวคือ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่จากการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐนั้น หาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์อันเป็นการเฉพาะตัวไม่ ดังนั้น ในกรณีที่มีการกระทำละเมิดเกิดขึ้น หากปล่อยให้เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงเป็นการไม่เหมาะสม อีกทั้งยังก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่ และยังเป็นการบั่นทอนกำลังใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ด้วย จนบางครั้งกลายเป็นปัญหาในการบริหาร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่กล้าตัดสินใจดำเนินงานเท่าที่ควร เพราะเกรงความรับผิดชอบที่จะเกิดแก่ตน¹² อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนทำละเมิด หากพิจารณาจากวัตถุประสงค์เริ่มต้นของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน คือการเข้ามาทำงานเพื่อค่าตอบแทนหรือผลกำไรที่จะได้จากการทำคดี แตกต่างกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ของกรมบังคับคดี ที่ดำเนินคดีล้มละลายตามอำนาจหน้าที่ หาได้มีผลประโยชน์ตอบแทนหรือได้กำไรจากการทำคดีล้มละลาย แต่เป็นการทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ เมื่อเป็นเช่นนี้ การนำเอาพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาใช้กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สังกัดกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมจึงมีความเหมาะสม เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่หากนำหลักความรับผิดชอบทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 มาใช้กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน อาจจะเป็นการไม่เหมาะสม เหตุเพราะนอกจากการได้รับผลตอบแทนหรือกำไรจากการเข้าทำคดีล้มละลายแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนยังมีความคุ้มกันทางกฎหมายที่ผู้เสียหายมีอาจฟ้องร้องเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนได้ (มาตรา 5) แม้ว่าความเสียหายจะเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่อก็ตาม อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าหน้าที่ตามความแห่งพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว อาจจะเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้

ประการที่สอง เรื่องค่าเสียหายที่ภาครัฐจะต้องสูญเสียไป ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คดีล้มละลายเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาจากสถิติตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 พบว่าการบังคับคดีล้มละลายคิดเป็นทุนทรัพย์ถึง 165,344,643,112.76 บาท ดังนั้น การดำเนินคดี การบริหารจัดการทรัพย์สิน การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้ ฯลฯ หากมีความผิดพลาด อาจจะทำให้เกิดความเสียหายเป็นจำนวนมากได้ การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ทำให้หน่วยงานของรัฐต้องเป็น

¹² พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 113 ตอนที่ 60 ก (14 พฤศจิกายน 2539): 25.

ผู้รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำละเมิดที่เกิดขึ้น ค่าเสียหายที่ภาครัฐจะต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายแท้จริงแล้วก็คือภาษีของประชาชน การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนได้รับความคุ้มครองมากเกินไปจนควรจึงอาจไม่เป็นธรรม เนื่องจากหากพิจารณาในด้านธุรกิจการลงทุนแล้ว เมื่อเอกชนได้เข้ามาลงทุนดำเนินกิจการต่าง ๆ ก็มีโอกาที่จะประสบความสำเร็จหรือในทางกลับกัน อาจล้มเหลวไม่ประสบความสำเร็จขาดทุน ฯลฯ เมื่อพิจารณาถึงความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนตามร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... แล้วพบว่า บทลงโทษที่ใช้กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนจะมีอยู่ในรูปแบบโทษปรับทางปกครอง เช่น เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนผู้ใดฝ่าฝืนเกี่ยวกับการรับเงินค่าใช้จ่ายหรือเงินประกันต้องรับโทษปรับทางปกครองไม่เกินห้าแสนบาท เป็นต้น

การที่ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. มิได้มีการคำนึงถึงสถานะของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน ส่งผลให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนได้รับความคุ้มครองตามความในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จึงเป็นการไม่เป็นธรรมต่อเงินภาษีของประชาชน โดยเฉพาะในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้น และหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย โดยไม่สามารถเรียกร้องให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้

7. การดำเนินคดีต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

คดีล้มละลายอยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นอุทธรณ์ที่เรียกว่าศาลล้มละลาย ถือว่าเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เจ้าหนี้หรือผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องร้องลูกหนี้ที่อยู่ในสภาวะมีหนี้สินล้มละลายเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ผู้นั้นกลายเป็นบุคคลล้มละลาย เมื่อศาลได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะเป็นบุคคลที่เข้ามาดำเนินการ บริหารจัดการทรัพย์สินทั้งหลายของลูกหนี้ ในการฟ้องร้องดำเนินคดีล้มละลาย จะเห็นได้ว่าจะเริ่มต้นที่ศาลล้มละลาย แต่ต่อมาหากมีการละเมิดที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน มีข้อสงสัยกันว่า เจ้าหนี้หรือผู้เสียหายจากการทำละเมิดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่อศาลยุติธรรมได้หรือไม่ หรือต้องนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลปกครอง เนื่องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

หากพิจารณาถึงกระบวนการหรือระบบในการพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่าศาลยุติธรรมนั้นใช้ระบบกล่าวหาในการพิจารณาคดี เจ้าหนี้หรือผู้เสียหายจะต้องพยายามหาพยานหลักฐานมายืนยันต่อศาลเพื่อแสดงว่าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนได้กระทำละเมิดและก่อให้เกิดความเสียหาย แต่หากฟ้องร้องดำเนินคดีโดยอาศัยพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลปกครอง ซึ่งระบบในการพิจารณาจะใช้ระบบการไต่สวน ซึ่งจะเป็นประโยชน์และสะดวกต่อเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หรือผู้เสียหายที่ฟ้องร้องเป็นอย่างมาก เนื่องจากศาลจะลงมาหาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงในคดีด้วยตนเองแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมในระบบกล่าวหาที่โจทก์จะต้องนำสืบถึงพยานหลักฐานด้วยตัวเอง ดังนั้น การนำเอาระบบไต่สวนมาใช้กับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน อาจจะก่อให้เกิดความสะดวกแก่เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หรือผู้เสียหายทั้งหลายที่ได้รับผลกระทบจากการทำละเมิดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนมากกว่าการใช้ระบบกล่าวหาของศาลยุติธรรม เช่น การยึดทรัพย์ การยึดบ้านของเอกชน การยึดที่ดินของเอกชน ผู้เสียหายหรือโจทก์ที่ได้รับความเสียหายจะไปฟ้องก็ต้องเป็นฝ่ายหาพยานหลักฐานด้วยตัวเอง ซึ่งการได้มาของเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ในทางราชการ

จะมีความยุ่งยาก ทั้งในการตรวจสอบและการขอให้ได้มาซึ่งเอกสารหลักฐานต่าง ๆ แต่หากผู้เสียหายนำเรื่องฟ้องศาลปกครอง ผู้เสียหายจะได้รับความสะดวกมากกว่าศาลยุติธรรม เนื่องจากศาลจะลงมาค้นหาข้อเท็จจริงในคดีด้วยตนเอง อย่างไรก็ดี ยังไม่เป็นที่แน่นอนว่าในการกระทำละเมิดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนในอนาคต จะมีวิธีการดำเนินคดีในรูปแบบหรือระบบใด แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเห็นว่าในการดำเนินคดีต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนควรที่จะมีแนวบรรทัดฐานที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

8. บทวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่า ร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ที่มีวัตถุประสงค์ให้เอกชนสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายได้ อาจจะแก้ไขปัญหาในส่วนที่เกี่ยวกับปริมาณคดีล้มละลายที่สวนทางกับบุคลากรของกรมบังคับคดีได้ แต่จากบทบัญญัติตามร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวยังปรากฏประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

1) เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตามความนัยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และเมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนเป็นเจ้าหน้าที่ จึงได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 แต่การให้ความคุ้มครองเอกชนที่เข้ามาทำหน้าที่เพื่อแสวงหากำไรนั้น มิได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

2) การที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนได้รับความคุ้มครองตามความในพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 เป็นการไม่เป็นธรรมต่อเงินภาษีของประชาชน โดยเฉพาะในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้น และหน่วยงานของรัฐจำเป็นต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย โดยไม่สามารถเรียกร้องให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนชดเชยค่าสินไหมทดแทนได้ และ

3) ความไม่ชัดเจนกรณีที่เกิดละเมิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน เจ้าหน้าที่หรือผู้เสียหายจากการทำละเมิดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน สามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่อศาลยุติธรรมได้หรือไม่ หรือต้องนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลปกครอง เนื่องจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนถือได้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

9. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

9.1 สรุปผล

การที่กรมบังคับคดีได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการให้เอกชนเข้ามาแบ่งเบาภารกิจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ โดยทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมนั้น เป็นแนวคิดที่น่าสนใจและทันสมัย หลากหลายประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ฯลฯ ต่างมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนแล้วทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ดี หากพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... จะพบว่า มีประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่ยังเป็นช่องโหว่ (Loophole) อยู่หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการรับผิดและการดำเนินคดีต่อศาลจากการทำละเมิดโดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

9.2 ข้อเสนอแนะ

จากร่างพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... ผู้เขียนเห็นควรให้ปรับปรุงแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการกำหนดเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชนให้มีความเหมาะสม และไม่ขัดต่อตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับอื่น ๆ รวมถึงเพื่อให้เกิดความชัดเจน แน่นนอน ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงที่สุดอันจะส่งผลให้เกิดความยุติธรรมต่อเจ้าหนี้ ลูกหนี้ บุคคลผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย และต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน

References

- Armour, John, and Sandra Frisby. "Rethinking Receivership." *Oxford Journal of Legal Studies* 21, no. 1 (March-June 2001): 73-102.
- Faculty of Law, Thammasat University. *Research Project on the Project to Enhance Bankruptcy Enforcement to Meet International Standards* (Research Report). Bangkok: Thammasat University Press, 2016. [In Thai]
- Kolotilin, Anton, Tymofiy Mylovanov, Andriy Zapechelnyuk, and Ming Li. "Persuasion of a Privately Informed Receiver." *Econometrica* 85, no. 1 (November 2017): 1949-1664.
- Kraisorn Singharatwaraphan. "Private Receiver and the New Roles of Future Legal Execution Department Officials." *Journal of the Legal Execution Department* 21, no. 107 (March-April 2017): 3-16. [In Thai]
- Legal Execution Department. "Bankruptcy Execution Statistics." Last modified 2022. Accessed March 1, 2022. <https://www.led.go.th/Policy/pdf/scan-17-2-2522-2.pdf/> [In Thai]
- Legal Execution Department. "Information Supporting the Hearing on the Bankruptcy Act (No....) B.E. (Private Receiver)." Last modified 2021. Accessed February 25, 2022. <https://www.led.go.th/opinions2/> [In Thai]
- Pongsit Arunratanakul. *Procedural Law 2: Civil Procedure and Bankruptcy Law*. 2nd ed. Nonthaburi: The Office of the University Press Sukhothai Thammathirat Open University, 2019. [In Thai]
- Uan Khunkaew. *Bankruptcy Law*. 15th ed. Bangkok: Krung Siam, 2018. [In Thai]
- Wicha Mahakun. *Explanation of Bankruptcy Law and Rehabilitation of Debtor's Business*. 13th ed. Bangkok: Nitibankan, 2010. [In Thai]

ปัญหาทางกฎหมายของการนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นและสินสอด¹

Legal Problems on the Use of Cheque as Engagement Gift and Dowry²

จิรวรรณ สุวรรณสุจริต³
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000, ประเทศไทย
อีเมลติดต่อ: jeerawan.su@up.ac.th

Jeerawan Suwansutjarit⁴
School of Law, University of Phayao
19 Moo 2, Maeka, Mueang, Phayao 56000, Thailand
Email: jeerawan.su@up.ac.th

Received: January 14, 2022 Revised: March 15, 2022 Accepted: March 25, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นและสินสอด เพื่อหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร

จากการศึกษาพบว่า การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงในขณะหมั้น ส่วนทรัพย์สินอันเป็นสินสอดฝ่ายชายสามารถส่งมอบในภายหลังได้ แต่เช็คมีหลายประเภท การส่งมอบเช็คบางประเภทถือเสมือนเป็นการส่งมอบเงินสดให้แก่ผู้รับ เช่น แคชเชียร์เช็ค เช็คของขั้วญ์ ดราฟต์ และเช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว เนื่องด้วยในการออกเช็คนั้นจะต้องมีการชำระเงินให้แก่ทางธนาคารเสียก่อน แต่การส่งมอบเช็คบางประเภทไม่ถือเสมือนเป็นการส่งมอบเงินสดให้แก่ผู้รับ เช่น เช็คชนิดระบุชื่อ เช็คชนิดผู้ถือ เพราะการจะได้รับเงินตามเช็คยังไม่มีค้ำประกันแน่นอน เนื่องจากธนาคารอาจปฏิเสธการใช้เงิน ดังนั้น การนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นจึงไม่ใช่ทุกกรณีที่จะถือเสมือนว่ามีการส่งมอบเงินสดเป็นของหมั้นที่จะทำให้การหมั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายได้ และแม้ว่าตามหลักกฎหมายเรื่องสินสอดการส่งมอบเช็คแทบทุกกรณีจะถือว่ามี การส่งมอบเงินเป็นสินสอดได้ แต่การนำเช็คชนิดระบุชื่อหรือเช็คชนิดผู้ถือมาใช้มอบเป็นสินสอดอาจมีกรณีไม่ได้รับเงินสินสอดตามเช็ค ดังนั้น เพื่อให้การใช้เช็คไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของการหมั้นตามกฎหมายและเพื่อความสัมฤทธิ์ผลของการได้รับเงินสินสอด จึงควรเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความชัดเจนว่า “กรณีของหมั้นเป็นเช็ค”

¹ ได้รับทุนสนับสนุนการทำผลงานวิจัย, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี 2562.

² Granted Research Grant, School of Law, University of Phayao, 2019.

³ อาจารย์.

⁴ Lecturer.

การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อเช็คนั้นได้ใช้เงินแล้วในขณะหมั้น “กรณีสินสอดเป็นเช็ค” จะถือว่าเป็นการให้สินสอดเมื่อได้ใช้เงินแล้ว ทำนองเดียวกับเรื่องความระงับแห่งหนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรคสาม

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย; เช็ค; ของหมั้น; สินสอด

Abstract

This article aims to study the problematic condition regarding the use of cheque as engagement gift and dowry to find appropriate recommendations on revision of the law. The documentary research method is used in this study.

The study has shown that the engagement is valid when the man gives or transfers the property which is engagement gift to the woman while getting engaged. Regarding the property, which is dowry, the man can deliver at a later date. However, there are different types of cheques. The delivery of certain types of cheques is considered as the delivery of cash to the payee, such as cashier's cheque, gift cheque, bank draft and certified cheque since payment by the drawer must be made to the banker prior to cheque issuance. Conversely, the delivery of certain types of checks is not regarded as the delivery of cash to the payee, such as order cheque and bearer cheque because receiving the payment is uncertain due to the fact that the banker may refuse payment of cheque. Therefore, not all cases treat the use of cheque as engagement gift as the delivery of cash as engagement gift, which allows the engagement to be legally valid. And although the delivery of cheque as dowry is mostly considered as the delivery of money as dowry according to the principles of dowry law, there may be a case where the money is not received if the order cheque or bearer cheque are used to deliver as the dowry. Consequently, in order for the use of cheque not affecting the validity of legal engagement and for the achievement of receiving dowry, the law should be added on certain provisions to make it clear: "If an engagement gift is a cheque, the engagement is not valid until the cheque has already been payable while getting engaged. If a dowry is a cheque, it is considered the give of dowry once the cheque has been payable." These are similar to the extinguishment of debts according to paragraph 3, section 321 of Civil and Commercial Code.

Keywords: Legal Problems; Cheque; Engagement Gift; Dowry

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สืบเนื่องจากการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นหรือสินสอดในการจัดกิจกรรมทางกฎหมายแล้วมีผู้แสดงความคิดเห็นว่า การส่งมอบเช็คเป็นของหมั้นไม่น่าจะทำให้การหมั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายได้ เนื่องจากอาจมีกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน จึงไม่ถือว่าการส่งมอบเงินเป็นของหมั้นให้แก่หญิงขณะทำการหมั้น ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผลตามหลักกฎหมายในเรื่องการหมั้น แต่เนื่องจากเช็คมีหลายประเภทซึ่งในแต่ละประเภทจะมีลักษณะเฉพาะและผลในทางกฎหมายที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดข้อสงสัยต่อไปว่า เช็คทุกประเภทไม่สามารถนำมาส่งมอบเป็นของหมั้นได้จริงหรือไม่ หรือว่ามีเช็คบางประเภทที่สามารถนำมาใช้ส่งมอบเป็นของหมั้นได้ โดยในเบื้องต้นผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อพยายามหาคำตอบในประเด็นปัญหาดังกล่าวจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความแล้ว แต่ยังไม่พบคำตอบที่ชัดเจนว่ามีเช็คประเภทใดบ้างที่สามารถนำมาส่งมอบเป็นของหมั้นได้ตามกฎหมาย และมีเช็คประเภทใดบ้างที่ไม่สามารถนำมาส่งมอบเป็นของหมั้นได้ตามกฎหมาย เมื่อพิจารณากฎหมายครอบครัวเรื่องการหมั้น ที่ได้มีการแก้ไขครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2533 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคหนึ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติว่า “การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น”⁵ ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้วอาจทำให้เข้าใจไปได้ว่า “กรณีนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้น การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบเช็คอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น” แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เนื่องจากเช็คมีหลากหลายรูปแบบซึ่งมีลักษณะเฉพาะและผลในทางกฎหมายแตกต่างกันออกไป ทำให้การส่งมอบเช็คบางประเภทถือเสมือนได้ว่าเป็นการส่งมอบเงินสดให้แก่ผู้รับ เช่น แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ และเช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว⁶ เพราะในการออกเช็คหรือให้ธนาคารรับรองเช็คต้องมีการชำระเงินให้แก่ทางธนาคารหรือให้ทางธนาคารหักเงินจากบัญชีก่อน เมื่อฝ่ายชายนำแคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ และเช็คที่ธนาคารรับรองแล้วมาส่งมอบเป็นของหมั้นให้แก่หญิงขณะหมั้น จึงถือเสมือนได้ว่าจำนวนเงินตามที่ระบุในเช็คได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงแล้วทันทีตั้งแต่ขณะทำการหมั้น ทำให้การหมั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งในบริบทนี้ตัวเช็คจะเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเงินสด แต่การส่งมอบเช็คบางประเภทไม่ถือเสมือนเป็นการส่งมอบเงินสดให้แก่ผู้รับ เช่น เช็คชนิดระบุชื่อ เช็คชนิดผู้ถือ เพราะการจะได้รับเงินตามเช็คนั้นยังไม่มีค่านั่นแน่นอน เนื่องจากอาจมีกรณีที่ธนาคารอาจปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คได้⁷ ดังนั้น การที่ฝ่ายชายส่งมอบเช็คชนิดระบุชื่อและเช็คชนิดผู้ถือเป็นของหมั้นให้แก่หญิงขณะทำการหมั้น จำนวนเงินตามที่ได้มีการระบุในเช็คจึงไม่อาจถือเสมือนได้ว่าตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงทันทีตั้งแต่ขณะทำการหมั้น ทำให้การหมั้นไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย และทำให้หญิงไม่อยู่ในสถานะของการเป็นผู้ทรงเช็คไม่ว่าจะเป็นกรณีเช็คชนิดระบุชื่อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

⁵ ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563), 451.

⁶ มนชิตา รุจิณทะ, “การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), 105-107.

⁷ ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560*, 319-320.

904, มาตรา 905 และมาตรา 194⁸ หรือกรณีเช็คชนิษฐ์ถือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 904 และมาตรา 194⁹ ที่จะนำเช็คไปขึ้นเงินกับธนาคาร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 990 หรือฟ้องบุคคลผู้ลงลายมือชื่อในเช็คให้รับผิดชอบในกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 ได้ เนื่องจากมูลหนี้การหมั่นอันเป็นมูลหนี้พื้นฐานในการออกเช็คนั้นไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย ดังนั้นเช็คชนิษฐ์ถือ และเช็คชนิษฐ์ถือจึงไม่สามารถนำมาใช้ส่งมอบเป็นของหมั่นแทนเงินสดได้

นอกจากนี้ เมื่อได้พิจารณากฎหมายครอบครัวเรื่องสินสอดพบว่า ไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเป็นเวลานานมาแล้วเช่นเดียวกันโดยคงบัญญัติรวมอยู่ในมาตราเดียวกับเรื่องการหมั้น¹⁰ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “สินสอด เป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส...” พบว่า ในตัวบทระบุไว้แต่เพียงลักษณะของสัญญาสินสอดและวัตถุประสงค์ของสัญญาสินสอด โดยมิได้ระบุถึงการทำสัญญาสินสอดต้องทำเมื่อใด การส่งมอบหรือโอนตัวทรัพย์สินอันเป็นสินสอดต้องส่งมอบเมื่อใด อย่างไร และในกรณีที่สินสอดเป็นเช็คจะมีหลักเกณฑ์ในการส่งมอบดังเช่นทรัพย์สินประเภทอื่น ๆ หรือไม่ แต่ถ้าอ่านคำอธิบายในทางตำราจะพบว่า การทำสัญญาสินสอดหรือการตกลงว่าจะมีการให้สินสอดแก่กันต้องเกิดขึ้นก่อนการสมรส ส่วนตัวทรัพย์สินอันเป็นสินสอดสามารถส่งมอบให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงในภายหลังได้ โดยไม่จำเป็นต้องส่งมอบให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้รับทันทีตั้งแต่ขณะทำสัญญาสินสอดดังเช่นกรณีของการหมั้น¹¹ ทำให้การส่งมอบเช็คทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเช็คชนิษฐ์ถือ เช็คชนิษฐ์ถือ แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ และเช็คที่ธนาคารรับรองแล้วสามารถนำมาใช้มอบเป็นสินสอดแทนเงินสดได้ ประเด็นปัญหาน่าจะอยู่ที่ความน่าเชื่อถือในการจะได้รับการใช้เงินตามเช็คมากกว่า เนื่องจากเช็คบางประเภทอาจมีกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คได้ เช่น เช็คชนิษฐ์ถือ และเช็คชนิษฐ์ถือ¹² ซึ่งแม้ในกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณี จะอยู่ในฐานะผู้ทรงเช็คที่สามารถฟ้องบุคคลผู้ลงลายมือชื่อในเช็คให้รับผิดชอบได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900 เพราะครอบครองเช็คไว้จากมูลหนี้เดิมที่สมบูรณ์ คือ การให้สินสอด¹³ แต่การจะได้รับเงินสินสอดตามจำนวนที่ระบุในเช็คหรือไม่ ก็ยังไม่มีความแน่นอนอยู่ดี และอาจทำให้ต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ในขณะที่เช็คบางประเภทธนาคารไม่สามารถปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คได้ เช่น แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ และเช็คที่ธนาคารรับรอง ซึ่งเรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ในทางกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะและผลในทางกฎหมายของเช็คประเภทนั้น ๆ

⁸ สหณ รัตนไพจิตร, คำอธิบายกฎหมายตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 18 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), 52-53.

⁹ เรื่องเดียวกัน, 58.

¹⁰ วรินเศรษฐ์ สุขประเสริฐ, “สถานะสินสอดตามกฎหมายไทย,” วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์ 11, ฉ. 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2561): 905-906.

¹¹ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2564), 66-67.

¹² ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560, 319-320.

¹³ สหณ รัตนไพจิตร, คำอธิบายกฎหมายตัวเงิน, 52-58.

ประกอบเป็นพื้นฐานด้วยจึงจะสามารถทำการเลือกประเภทของเช็คได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัย ด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในงานศึกษานี้ผู้เขียนจึงมุ่งที่จะศึกษาสภาพปัญหาของการนำเช็คมาใช้มอบบเป็นของหมั้นและสินสอด เพื่อหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในภายต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงการหมั้นและสินสอดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และตามระเบียบ ธพท. ที่ สรข. 1/2554 ว่าด้วยระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพเช็คและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค (Imaged Cheque Clearing and Archive System: ICAS)

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาของการนำเช็คมาใช้มอบบเป็นของหมั้นและสินสอด เพื่อหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ศึกษาภาพรวมและหลักเกณฑ์เรื่องการหมั้นและสินสอดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1.3.2 ศึกษาภาพรวมและหลักเกณฑ์ของเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และระเบียบ ธพท. ที่ สรข. 1/2554 ว่าด้วยระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพเช็คและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค (Imaged Cheque Clearing and Archive System: ICAS)

1.3.3 ศึกษาเชิงวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของการนำเช็คมาใช้มอบบเป็นของหมั้นและสินสอด เพื่อหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาของการนำเช็คมาใช้มอบบเป็นของหมั้นและสินสอด ด้วยวิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือ บทความ วารสาร เอกสารเผยแพร่อื่น และข้อมูลบนสื่อออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต เช่น เอกสารเผยแพร่ออนไลน์ หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) และจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาเชิงวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงการหมั้นและสินสอดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1.5.2 ทำให้ทราบถึงเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และระเบียบ ธพท. ที่ สรข. 1/2554 ว่าด้วยระบบการหักบัญชีเช็คด้วยภาพเช็คและระบบการจัดเก็บภาพเช็ค (Imaged Cheque Clearing and Archive System: ICAS)

1.5.3 ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของการนำเช็คมาใช้มอบบเป็นของหมั้นและสินสอด และทราบถึงข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

2. ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายของการนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นและสินสอด สามารถแยกประเด็นการศึกษาได้ดังนี้

2.1 การหมั้น

การหมั้น คือ สัญญาที่ฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงตกลงกันว่าชายหญิงจะทำการสมรสกันตามกฎหมาย โดยฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงเพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น¹⁴ การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงก่อนวันหมั้นหรืออย่างช้าที่สุดในขณะหมั้น¹⁵

2.2 สินสอด

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 สินสอด คือ สัญญาที่ฝ่ายชายตกลงให้ทรัพย์สินแก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองของหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส และบุคคลดังกล่าวตกลงยอมรับทรัพย์สินนั้น โดยสภาพของสัญญาสินสอดจะเกิดขึ้นได้ชายและหญิงต้องมีการแสดงเจตนาว่าจะทำการสมรสกันแล้วเป็นสำคัญ ซึ่งเจตนาที่จะสมรสกันนี้อาจอยู่ในรูปแบบของสัญญาหมั้น¹⁶ หรือสัญญาจะสมรสก็ได้¹⁷ สัญญาสินสอดเกิดขึ้นและมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายได้เพียงการตกลงกันด้วยวาจาหรือจะตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ แต่ต้องตกลงกันว่าจะให้สินสอดก่อนการสมรส ส่วนตัวทรัพย์สินอันเป็นสินสอดจะส่งมอบก่อนสมรส ขณะทำการสมรส หรือหลังสมรสก็ได้ ไม่จำเป็นต้องส่งมอบในขณะที่ทำสัญญาสินสอดดังเช่นของหมั้น¹⁸

2.3 เช็ค

เช็ค (Cheque) คือ หนังสือตราสารซึ่งมีบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) ผู้ออกเช็คหรือผู้สั่งจ่าย (Drawer) เป็นผู้ทำเช็คขึ้นและสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้กับบุคคลอีกคนหนึ่ง, 2) ธนาคาร (Banker) คือ เป็นผู้รับคำสั่งให้จ่ายเงินตามเช็ค และ 3) ผู้รับเงิน (Payee) เป็นเจ้าหนี้ของผู้ออกเช็คหรือผู้สั่งจ่ายเป็นผู้มีสิทธินำเช็คไปขึ้นเงินจากธนาคารในฐานะผู้ทรงเช็ค (Holder)¹⁹ ในบทความนี้ขอแยกเช็คออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.3.1 เช็คสั่งจ่ายโดยบุคคล

ผู้ออกเช็คหรือผู้สั่งจ่ายต้องมีการเปิดบัญชีกระแสรายวันหรือบัญชีเดินสะพัดไว้กับทางธนาคาร แยกออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ 1) เช็คชนิดระบุชื่อ หมายถึง เช็คที่มีการระบุชื่อผู้รับเงินไว้ในเช็คและขีดฆ่า

¹⁴ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, กฎหมายแพ่งพิสดาร เล่ม 3 ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2564 (กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์, 2564), 355.

¹⁵ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563), 47-48.

¹⁶ วรินเศรษฐ์ สุขประเสริฐ, “สถานะสินสอดตามกฎหมายไทย,” 905-906.

¹⁷ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, กฎหมายแพ่งพิสดาร เล่ม 3 (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2564), 355.

¹⁸ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, 66.

¹⁹ มนชิตา รุจิกันทะ, “การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน,” 49-50.

คำว่า “หรือผู้ถือ” ออก และ 2) เช็คนิตผู้ถือ หมายถึง เช็คนิตที่ไม่ได้มีการขีดฆ่าคำว่า “หรือผู้ถือ” ออก ไม่ว่าจะมีการระบุชื่อผู้รับเงินหรือเติมคำอื่นใดลงไปหรือไม่²⁰ ซึ่งอาจมีกรณีที่ธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงินตามเช็คได้²¹ โดยในทางปฏิบัติของธนาคารจะมีถ้อยคำปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คที่มีหมายเลขกำกับเฉพาะแล้วแต่กรณี²² ทำให้ผู้ที่ลงลายมือชื่อในเช็คมีความรับผิดชอบในทางแพ่งที่จะต้องชำระเงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง แต่การจะได้รับชำระหนี้หรือไม่ก็ยังคงมีความไม่แน่นอนอยู่นั่นเองและต้องเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมีเพียงวิธีเดียวที่จะทำให้เช็คที่ส่งจ่ายโดยบุคคลมีความน่าเชื่อถือ คือ ให้ธนาคารรับรองการจ่ายเงินตามเช็คนั้น เนื่องจากธนาคารจะผูกพันเป็นลูกหนี้ชั้นต้นในอันจะต้องใช้เงินแก่ผู้ทรงเช็ค²³

2.3.2 เช็คส่งจ่ายโดยธนาคาร

เช็คส่งจ่ายโดยธนาคาร ได้แก่ 1) แคชเชียร์เช็ค (Cashier's Cheque) ผู้ซื้อจะต้องจ่ายเงินสดหรือให้ธนาคารหักเงินจากบัญชีเงินฝากเท่าจำนวนที่ระบุในเช็ค โดยจะต้องมีการระบุจำนวนเงิน (ไม่จำกัดจำนวน) และชื่อผู้รับไว้อย่างชัดเจน²⁴ มีอัตราค่าบริการฉบับละ 20 บาท²⁵ โดยผู้รับเงินจะต้องขึ้นเงินในเขตเคลียร์ริงเดียวกัน จึงจะไม่เสียค่าธรรมเนียมเพิ่มเติม แต่ถ้านำไปขึ้นเงินนอกเขตเคลียร์ริงเดียวกัน นอกจากจะต้องรอเคลียร์ริงแล้ว ผู้รับเงินจะต้องเสียค่าธรรมเนียม²⁶ 2) เช็คของขวัญ (Gift Cheque) ผู้ซื้อสามารถเลือกได้ว่าจะระบุหรือไม่ระบุชื่อผู้รับ โดยผู้ซื้อสามารถเลือกชำระด้วยเงินสด เงินโอน หรือใช้เช็คที่ทราบผลการเรียกเก็บทันทีก็ได้²⁷ การกำหนดมูลค่าเช็คของขวัญแต่ละฉบับนั้นขึ้นอยู่กับว่าเป็นเช็คของขวัญของธนาคารใด เช่น บางธนาคารกำหนดว่า เช็คของขวัญออกให้ผู้ซื้อในราคาฉบับละไม่ต่ำกว่า 100 บาท และไม่เกิน 20,000 บาท²⁸ ในขณะที่บางธนาคาร ผู้ซื้อสามารถกำหนดจำนวนเงินได้ตั้งแต่ 100 – 50,000 บาท เป็นต้น มีอัตราค่าบริการฉบับละ 20 บาท ในกรณีที่นำไปขึ้นเงินต่างธนาคารไม่สามารถขึ้นเป็นเงินสดได้ จะต้องเข้าบัญชีโดยส่งเช็คเข้าระบบเรียกเก็บเช็คระหว่างธนาคาร ในบางกรณีจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามประกาศอัตราค่าธรรมเนียมของธนาคาร²⁹ และ 3) ดราฟต์ (Draft) เป็นเช็คที่ธนาคารออกให้แก่ผู้ซื้อเพื่อส่งให้กับผู้ที่มีชื่อระบุไว้บนดราฟต์ ซึ่งผู้ซื้อสามารถกำหนดจำนวนเงินได้เอง โดยไม่มีการจำกัดวงเงินจากธนาคาร แต่ผู้ซื้อต้องชำระราคาดราฟต์เป็นเงินสดหรือให้ธนาคารหักบัญชีเงินฝากและ

²⁰ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายกฎหมายตัวเงิน, 316.

²¹ ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560, 319-320.

²² ชยาร เรียบแหลม, คดีความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2561), 31-37.

²³ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายกฎหมายตัวเงิน, 298-299.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, 329.

²⁵ เช็คราคา คอม มั่นนี้ ภูรุ, “เคยต้องซื้อแคชเชียร์เช็คจ่ายค่ารถหรือค่าบ้านบ้างไหม ? : 10 ข้อต้องรู้ก่อนซื้อหรือรับแคชเชียร์เช็คให้ไม่มีปัญหา,” แก๊ซครั้งล่าสุด 8 มีนาคม 2564, สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564, <https://www.checkraka.com/money/article/118069/>

²⁶ ธนาคารกรุงเทพ, “บริการรับฝากเช็ค,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2565, <https://www.krungthai.com/th/corporate/cash-management/collection-service/209/>

²⁷ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, “เช็คของขวัญ,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2564, สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564, <https://www.krungsri.com/th/personal/banking-services/cheque/gift-cheque/>

²⁸ ธนาคารไทยพาณิชย์, “เช็คของขวัญ,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/other-services/cheques/gift-cheque.html/>

²⁹ ธนาคารกสิกรไทย, “เช็คของขวัญ,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, <https://www.kasikornbank.com/gift-cheque/>

ต้องเสียค่าธรรมเนียมการซื้อตามราคาบนหน้าตราฟต์ โดยธนาคารจะคิดค่าธรรมเนียมต่างกันออกไป เช่น บางธนาคารคิดค่าธรรมเนียม หนึ่งหมื่นบาทแรก 10 บาท หนึ่งหมื่นบาทต่อไปหมื่นละ 5 บาท ขึ้นต่ำ 30 บาท³⁰ ในขณะที่บางธนาคารคิดค่าธรรมเนียมร้อยละ 0.10 ของจำนวนเงินตามตราฟต์ ขึ้นต่ำ 20 บาทต่อฉบับ³¹ โดยผู้รับเงินไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการขึ้นเงินแม้จะนำตราฟต์ไปเบิกเงินสดนอกเขตเคลียร์เดียวกัน³²

2.4 บทวิเคราะห์

2.4.1 การนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้น

ผลการศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2533 มาตรา 1437 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น” หมายความว่า การหมั้นจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ฝ่ายชายต้องส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้หญิงไว้เป็นกรรมสิทธิ์ตั้งแต่ขณะทำการหมั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลในทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2533 มาตรา 1437 วรรคสอง ที่ว่า “เมื่อหมั้นแล้วให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง” โดยจะต้องพิจารณาประกอบกับประเภทของทรัพย์สินที่นำมาใช้มอบเป็นของหมั้นด้วยว่าเป็นทรัพย์สินประเภทใด ซึ่งเช็คก็เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากคำวินิจฉัยของศาลในคำพิพากษาฎีกาที่ 747/2544 ที่วินิจฉัยเอาไว้ว่า “...เมื่อเช็คเป็นตราสารซึ่งผู้สั่งจ่ายส่งธนาคารให้ใช้เงินเมื่อทางธนาคารให้แก่ผู้รับเงินจึงเป็นทรัพย์สินตามมาตรา 138 และเป็นสิ่งที่มีค่าในตัวเอง เพราะสามารถเรียกเก็บเงินหรือโอนเปลี่ยนมือได้...” ดังนั้น หากพิจารณาจากหลักกฎหมายทั้งตามตัวบทและคำพิพากษาศาลฎีกา ฝ่ายชายจึงสามารถส่งมอบหรือโอนเช็คให้แก่หญิงเป็นของหมั้นได้ แต่หากพิจารณาถึงเจตนาที่แท้จริงของการที่ฝ่ายชายส่งมอบหรือโอนเช็คเป็นของหมั้นจะพบว่า ทรัพย์สินที่ฝ่ายชายต้องการส่งมอบหรือโอนเป็นของหมั้น คือ เงินตามจำนวนที่มีการระบุเอาไว้ในเช็ค ด้วยเหตุผลดังกล่าวเราจึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าเช็คแต่ละประเภทมีคุณสมบัติและผลในทางกฎหมายอย่างไร หากนำเช็คประเภทนั้น ๆ มาส่งมอบหรือโอนให้แก่หญิงขณะทำการหมั้นจะถือเสมือนว่ามีการส่งมอบตัวเงินสดตามจำนวนที่ระบุไว้ในเช็คเป็นของหมั้นให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงทันทีตั้งแต่ทำการหมั้นได้หรือไม่ หากเช็คประเภทนั้น ๆ เมื่อนำมาส่งมอบหรือโอนให้แก่หญิงแล้วถือเสมือนได้ว่าการส่งมอบเงินสดให้แก่หญิงขณะทำการหมั้นและถือเสมือนได้ว่าจำนวนเงินที่มีการระบุไว้ในเช็คสามารถตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงได้ทันทีตั้งแต่ทำการหมั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคสอง³³ เช็คประเภทนั้น ๆ ก็สามารถนำมาส่งมอบหรือโอนเป็นของหมั้นได้ ในบริบทที่กล่าวมานี้เช็คจะเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวเงินสด ดังนั้น เช็คที่ธนาคารรับรอง แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ และตราฟต์ ที่มีลักษณะ

³⁰ ธนาคารไทยพาณิชย์, “ตราฟต์,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/other-services/cheques/draft.html/>

³¹ ธนาคารกรุงไทย, “ตราฟต์,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, <https://www.kasikornbank.com/TH/personal/services/cheque/Pages/domestic-trade-draft.aspx?TermStoreId=a4c36b1b-fd93-4ca9-b412-06fedcf-3153b&TermSetId=119a23c1-b2d8-4e62-b089-a12259530e36&TermId=1e9cbde8-430e-408b-8377-4adfe7c719d2/>

³² วังน, “เช็คเงินสด เบิกเงินได้ทันที ใช้อย่างไรให้ปลอดภัย ไม่ต้องพกเงินสดเลย,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2565, สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2565, <https://www.wongnai.com/articles/what-is-cheque/>

³³ ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก๊ซเพิ่มเติม พ.ศ. 2560, 451.

เปรียบเทียบการเป็นการส่งมอบเงินสด³⁴ อันจะทำให้กรรมสิทธิ์ในจำนวนเงินตามที่ได้มีการระบุไว้ในเช็คตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงได้ทันทีตั้งแต่ขณะทำการหมั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคสอง จึงสามารถนำมาส่งมอบเป็นของหมั้นขณะทำการหมั้นได้ แต่เช็คชนิดระบุชื่อและเช็คชนิดผู้ถือ เนื่องจากอาจมีกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คได้ การจะได้รับการใช้เงินตามเช็คหรือไม่ยังไม่มีคามแน่นอน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 และมาตรา 992³⁵ ทำให้การส่งมอบเช็คชนิดระบุชื่อและเช็คชนิดผู้ถือจึงไม่อาจถือเสมือนเป็นการส่งมอบเงินสดตามจำนวนที่ระบุไว้ในเช็คเป็นของหมั้นอันจะทำให้เงินจำนวนจำนวนดังกล่าวตกเป็นกรรมสิทธิ์ของหญิงได้ทันทีตั้งแต่ขณะทำการหมั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคสอง ดังนั้น เช็คชนิดระบุชื่อและเช็คชนิดผู้ถือจึงไม่สามารถนำมาใช้มอบเป็นของหมั้นได้

2.4.2 การนำเช็คมาใช้มอบเป็นสินสอด

ผลการศึกษาพบว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคสามวางหลักว่า “สินสอด เป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงแล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส...” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะพบแต่ลักษณะและวัตถุประสงค์ของสัญญาสินสอด แต่จะไม่พบหลักเกณฑ์ว่าสัญญาสินสอดต้องทำเมื่อใด การส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นสินสอดจะต้องทำอย่างไร เมื่อใด จึงจะทำให้สัญญาสินสอดมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย แต่ถ้าอ่านคำอธิบายในตำราจะพบว่า การเกิดขึ้นของสัญญาสินสอดหรือการตกลงว่าจะให้สินสอดแก่กันนั้นต้องเกิดก่อนที่จะทำการสมรส แต่ตัวทรัพย์สินอันเป็นสินสอดจะส่งมอบขณะทำการหมั้น ก่อนสมรส ขณะทำการสมรส หรือหลังสมรสก็ได้ ไม่จำเป็นต้องส่งมอบในขณะที่ทำสัญญาสินสอดดังเช่นของหมั้น³⁶ เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของการที่ฝ่ายชายส่งมอบหรือโอนเช็คเป็นสินสอดจะพบว่า ฝ่ายชายต้องการส่งมอบเงินตามจำนวนที่มีการระบุไว้ในเช็คเป็นสินสอดให้บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงได้รับกรรมสิทธิ์ในเงินจำนวนนั้น แต่ตามหลักกฎหมายเรื่องสินสอดไม่จำเป็นต้องส่งมอบให้ได้รับกรรมสิทธิ์ในขณะที่ทำสัญญาสินสอด ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับลักษณะและผลในทางกฎหมายของเช็คประเภทต่าง ๆ แล้วพบว่าไม่จะเป็นเช็คสั่งจ่ายโดยบุคคลได้แก่ เช็คชนิดระบุชื่อ เช็คชนิดผู้ถือ หรือเช็คที่ธนาคารรับรอง หรือเช็คสั่งจ่ายโดยธนาคาร ได้แก่ แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ สามารถนำมาใช้มอบเป็นสินสอดได้โดยไม่มีผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญาสินสอดแต่อย่างใด แต่ความน่าเชื่อถือในการจะได้รับเงินตามเช็คของเช็คแต่ละประเภทย่อมมีไม่เท่ากัน เพราะในเช็คชนิดระบุชื่อและเช็คชนิดผู้ถือ การจะได้รับการใช้เงินตามเช็คหรือไม่ยังไม่มีคามแน่นอน เนื่องจากอาจมีกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 และมาตรา 992³⁷ และแม้ว่าบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณี จะอยู่ในฐานะของการเป็นผู้ทรงเช็ค³⁸ ที่สามารถฟ้องบุคคลผู้ลงลายมือชื่อในเช็คให้รับผิดชอบได้ในกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่ง

³⁴ มนชิตา รุจิกันทะ, “การชำระหนี้ด้วยตัวเงิน,” 105-107.

³⁵ ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560, 319-320.

³⁶ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, 66.

³⁷ ฝ่ายวิชาการ สำนักพิมพ์วิญญูชน, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560, 319-320.

³⁸ สหชน รัตนไพจิตร, คำอธิบายกฎหมายตัวเงิน, 298-299.

และพาณิชย์ มาตรา 900 แต่การจะได้รับเงินสินสอดตามจำนวนที่ระบุในเช็คหรือไม่นั้น ก็ยังไม่มีความแน่นอนอยู่ดี และยังทำให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอีกด้วย เว้นแต่จะมีการยื่นเช็คให้ธนาคารรับรอง (Certified Cheque) อันจะทำให้ธนาคารจะต้องผูกพันตนเป็นลูกหนี้ขั้นต้นในอันที่จะต้องจ่ายเงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงเช็ค โดยที่ไม่สามารถปฏิเสธการจ่ายเงินได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 991 และมาตรา 992 ในบริบทนี้ เช็คที่ธนาคารรับรอง (Certified Cheque) จึงมีลักษณะและคุณสมบัติสำคัญเช่นเดียวกับเช็คสั่งที่สั่งจ่ายโดยธนาคาร อันได้แก่ แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ ที่ความน่าเชื่อถือในการจะได้รับชำระเงินมีมากและถือเสมือนว่าตัวเช็คเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนการส่งมอบเงินสดนั่นเอง

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิงในขณะหมั้น ส่วนทรัพย์สินอันเป็นสินสอดฝ่ายชายสามารถส่งมอบให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองของฝ่ายหญิงในภายหลังได้ไม่จำเป็นต้องส่งมอบในขณะทำสัญญาสินสอดดังเช่นกรณีของการหมั้น แต่เช็คมีหลายประเภท การส่งมอบเช็คบางประเภทถือเสมือนเป็นการส่งมอบเงินสดให้แก่ผู้รับ เช่น แคชเชียร์เช็ค เช็คของขวัญ ดราฟต์ และเช็คที่ธนาคารรับรองแล้ว เนื่องจากการออกเช็คหรือยื่นเช็คให้ธนาคารรับรองต้องมีการชำระเงินให้แก่ทางธนาคารหรือให้ทางธนาคารหักเงินจากบัญชีก่อน ทำให้ธนาคารมีความผูกพันเป็นลูกหนี้ขั้นต้นในอันจะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงเช็ค แต่การส่งมอบเช็คบางประเภทไม่ถือเสมือนเป็นการส่งมอบเงินสดให้แก่ผู้รับแต่อย่างใด เช่น เช็คชนิดระบุชื่อ เช็คชนิดผู้ถือ เพราะการจะได้รับเงินตามเช็คยังไม่มี ความแน่นอน เนื่องจากธนาคารอาจปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คได้ ดังนั้น การนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นจึงไม่ใช่ทุกกรณีที่จะถือเสมือนว่าเป็นการส่งมอบเงินเป็นของหมั้นที่จะทำให้การหมั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายได้ อย่างไรก็ดี แม้ว่าตามหลักกฎหมายเรื่องสินสอดการส่งมอบเช็คแทบทุกกรณีจะถือเสมือนว่าเป็นสินสอดได้ แต่ก็ยังมีประเด็นความน่าเชื่อถือของเช็คที่ควรนำมาพิจารณาประกอบ เนื่องจากเช็คบางประเภท เช่น เช็คชนิดระบุชื่อ หรือเช็คผู้ถือ ยังไม่แน่ว่าจะได้รับเงินสินสอดตามเช็คหรือไม่ เพราะอาจมีกรณีที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินได้ และการที่ต้องไปฟ้องร้องดำเนินคดีก็จะเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย ดังนั้น เพื่อให้การใช้เช็คไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของการหมั้นตามกฎหมาย และเพื่อความสะดวกของการได้รับเงินสินสอด จึงเห็นสมควรเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความชัดเจนว่า “กรณีของหมั้นเป็นเช็ค” การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อเช็คนั้นได้ใช้เงินแล้วในขณะหมั้น “กรณีสินสอดเป็นเช็ค” จะถือได้ว่าเป็นการให้สินสอดเมื่อได้ใช้เงินแล้ว ทำนองเดียวกับเรื่องความระงับแห่งหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรคสาม นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนอันจะนำไปสู่ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับความคุ้มครองในทางกฎหมายตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายออกใช้บังคับในที่สุด จึงควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องสินสอดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1437 วรรคสาม (เดิม) เพื่อทำให้เกิดความชัดเจนสามารถเข้าใจหลักกฎหมายเรื่องสัญญาสินสอดได้ว่า ถ้าจะตกลงทำสัญญาสินสอดต้องทำเมื่อใด และทรัพย์สินอันเป็นสินสอด (หมายถึง ทรัพย์สินอื่นนอกจากเช็ค) ต้องส่งมอบเมื่อใดจึงจะทำให้สัญญาสินสอดสมบูรณ์ตามกฎหมาย

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 เห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องการส่งมอบของหมั้นให้มีความชัดเจนโดยให้ขยายถึงการนำเช็คมาใช้มอบเป็นของหมั้นว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไรจึงจะทำให้การหมั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย โดยการบัญญัติเพิ่มมาตรา 1437/1 วรรคหนึ่ง ความว่า “กรณีของหมั้นเป็นเช็ค ถ้าเป็นเช็คประเภทที่มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดการหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบเช็คคนั้นให้แก่หญิงขณะทำการหมั้น ถ้าเป็นเช็คที่ไม่ได้มีมูลค่าเทียบเท่าเงินสดการหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อเช็คคนั้นได้ใช้เงินแล้วในขณะทำการหมั้น”

3.2.2 เห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องการส่งมอบสินสอดให้มีความชัดเจนโดยให้ขยายถึงการนำเช็คมาใช้มอบเป็นสินสอดว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไรจึงจะทำให้การให้สินสอดชอบด้วยกฎหมาย โดยการบัญญัติเพิ่มมาตรา 1437/1 วรรคสอง ความว่า “กรณีสินสอดเป็นเช็ค จะถือเป็นการให้สินสอดเมื่อได้ใช้เงินแล้ว

3.2.3 เห็นควรแก้ไขบทบัญญัติเรื่องสินสอดให้มีความชัดเจนไม่คลุมเครือ โดยการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 1437 วรรคสาม ความว่า “สินสอดเป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายตกลงให้แก่ บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณี โดยต้องตกลงกันก่อนสมรสเพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ทรัพย์สินอันเป็นสินสอดไม่จำเป็นต้องส่งมอบขณะทำสัญญาสินสอด ถ้าไม่มีการสมรสโดยมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงหรือโดยมีพฤติการณ์ซึ่งฝ่ายหญิงต้องรับผิดชอบ ทำให้ชายไม่สมควรหรือไม่อาจสมรสกับหญิงนั้น ฝ่ายชายมีสิทธิ์เรียกสินสอดกลับคืนได้

References

- Academic Department Wienyuchon Publishing House. *Civil and Commercial Code Amendment B.E. 2560*. Bangkok: Winyuchon, 2020. [In Thai]
- Aphirat Supabowonwiwat. “Legal Problems Regarding Cashier’s Checks.” Master’s thesis, Faculty of Laws, Thammasat University, 1998. [In Thai]
- Monchida Ruchikanha. “Payment of Debt by Bills.” Master’s thesis, Faculty of Law, Thammasat University, 2013. [In Thai]
- Pairote Kampusiri. *Explanation of the Civil and Commercial Code Book 5 Families*. 10th ed. Bangkok: Thammasat University Press, 2020. [In Thai]
- Prasopsuk Boondet. *Explanation of the Civil and Commercial Code, Book 5 on the Family*. 25th ed. Bangkok: Office of Legal Education Training of the Thai Bar Association, 2021. [In Thai]
- Rassada Ekbut. *Explanation of the Family Law on Betrothal*. 3rd ed. Bangkok: Nititham, 2012. [In Thai]
- Rassada Ekbut. *Question-answer Family Law*. 11th ed. Bangkok: Nititham, 2018. [In Thai]

-
- Sahathon Rattanapajit. *Explanation of Bills Law*. 18th ed. Bangkok: Winyuchon, 2021. [In Thai]
- Saowanee Asavarot. *Explanation of the Civil and Commercial Code on Bills*. 7th ed. Bangkok: Thammasat University Press, 2016. [In Thai]
- Somchai Teekhutamakorn. *Explanation of the Civil and Commercial Code of Property*. Bangkok: Chuan Pim 50, 2020. [In Thai]
- Warinset Sukprasert. "Dowry Status Under Thai Law." *Journal of Graduate Studies, Law* 11, no. 4 (October-December 2018): 905-906. [In Thai]
- Wichian Direk Udomsak. *The Civil Law Volume 3 Revised Edition Year 2021*. Bangkok: Saeng Chan, 2021. [In Thai]

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อต่อต้านอาชญากรรมทางเพศเด็ก
โดยชาวต่างชาติที่มากับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทย

Law Enforcement Problems on Child Sexual Exploitation Covertly Committed
by the Foreigners Traveling or Staying in Thailand

ชัยณรงค์ เหลืองวิลัย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: chainarong.l@cmu.ac.th

Chainarong Luengvilai²

Faculty of Law, Chiang Mai University

239 Huaykeaw Road, Suthep, Mueang Chiang Mai, Chiang Mai 50200, Thailand

Email: chainarong.l@cmu.ac.th

Received: January 22, 2022 Revised: April 15, 2022 Accepted: April 25, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันหรือปราบปรามอาชญากรรมทางเพศเด็กโดยชาวต่างชาติที่แฝงมาเป็นนักท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวในในประเทศไทย และเสนอแนะแนวทางแก้ไขให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบพฤติกรรมและศักยภาพของอาชญากรไร้เดียงสา (Pedophile) ทำให้อาชญากรสามารถแอบแฝงละเมิดทางเพศเด็กและมีศักยภาพในการต่อต้านกระบวนการยุติธรรม มาตรการและกลไกทางกฎหมายจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถต่อต้านอาชญากรไร้เดียงสาชาวต่างชาติเหล่านี้ได้ ตัวอย่างเช่น การผลักดันให้เป็นภัยร้ายแรงทำนองเดียวกับคดียาเสพติด การปรับมาตรการให้คุ้มครองเด็กและครอบครัวที่เป็นเหยื่อในฐานะพยานได้ การพิจารณาเพิ่มเติมความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม ความผิดฐานเตรียมเด็กให้หมิ่นศักดิ์ศรีต่อการก่ออาชญากรรมทางเพศ พัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางคดีทุกมิติ และเชื่อมโยงข้อมูลทั้งภายในและระหว่างประเทศเพื่อการป้องกัน การปราบปราม และการเตือนภัย

คำสำคัญ: อาชญากรรมทางเพศเด็ก; ชาวต่างชาติ; การเดินทาง; พำนักในประเทศไทย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์.

² Assistant Professor, Lecturer.

Abstract

The aim of this article is to analyze the problems of law enforcement to prevent or suppress child sex crimes committed by foreigners disguised as travelers or tourists in Thailand, and to suggest solutions to make law enforcement more effective.

Studies have shown that the behavioral patterns and potential of pedophiles provide criminals in disguise with the potential to sexually abuse children and have the potential to defy justice. Accordingly, legal measures and mechanisms must be adapted to deter these foreign pedophiles. For instance, crimes on child sexual exploitation should be considered as severe as narcotic offenses. Procedures for criminal witness protection program should be suitable to child victims and their family members. New criminal offenses such as obstruction of justice and child sexual grooming should be enacted. Personals with expertise in all dimensions relating to the cases should be developed. Finally, internal and international information should be linked for prevention, suppression and warning.

Keywords: Child Sexual Exploitation; Foreigner Pedophile; Traveling; Residing in Thailand

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บุคคลที่ฝึกฝนการมีเพศสัมพันธ์กับเด็ก (Pedophile) ซึ่งมีใจรักแบบผู้ใหญ่เฝ้าดูเด็กแต่ความรักที่เห็น “เด็กเป็นของรัก” (Love Object) จนนำไปสู่การกระทำผิดทางเพศกับเด็ก³ ถือเป็น “โรคทางจิตเวช” (Psychiatric Disorder) ที่เรียกว่า “โรคใคร่เด็ก” ชีวิตของบุคคลเหล่านี้อาจก่ออาชญากรรมทางเพศกับเด็กเฉลี่ยถึง 117 ครั้ง⁴ และมีการแอบแฝงการละเมิดทางเพศเด็กมากับการเดินทางหรือพำนักในทุกภูมิภาคทั่วโลก⁵ มูลนิธิพัฒนาการคุ้มครองเด็กประเทศไทยให้ข้อมูลจากบันทึกขององค์กรว่า ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2536 – พ.ศ. 2545 พบผู้ต้องหาหรือจำเลยชาวต่างชาติใคร่เด็กจำนวน 71 คดี และในระหว่างปี พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2556 ยังมีรายงานชาวต่างชาติที่เข้ามาละเมิดทางเพศเด็กในประเทศไทยว่า ร้อยละ 30 เป็นชาวอังกฤษ ร้อยละ 12 เป็นชาวอเมริกัน ร้อยละ 19 เป็นชาวเยอรมนี ร้อยละ 7 เป็นชาวออสเตรเลีย ร้อยละ 5 เป็นชาวฝรั่งเศส

³ ส. สีม่า, “พิโดฟีเลีย เรียกอีกอย่างว่า “โรครักเด็ก” หรือจะเป็นพฤติกรรมผิดปกติ-วิตถารอีกแบบ,” แก้วไขครั้งล่าสุด 28 ตุลาคม 2564, สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, https://www.silpa-mag.com/culture/article_7066/

⁴ Tarran Carter, *Emotionally Wounded Spiritually Strong: Victim No More-Seven Healing Prescriptions* (USA: Tate, 2011), 63.

⁵ Angela Hawke and Alison Raphael, *Global Study on Sexual Exploitation of Children in Travel and Tourism* (Research Report) (Bangkok: ECPAT International, 2016), 27–45.

ร้อยละ 4 เป็นชาวสวีเดน และร้อยละ 18 เป็นคนสัญชาติอื่น⁶ คณะทำงานปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต (Thailand Internet Crimes Against Children: TICAC) รายงานการจับกุมดำเนินคดีกับชาวต่างชาติช่วงปี พ.ศ. 2559 – พ.ศ. 2560 รวมทั้งสิ้นเกือบ 70 คดี ซึ่งกระจายตัวอยู่ในภาคเหนือ ภาคตะวันออก และกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ช่วงปี พ.ศ. 2561 มีรายงานชาวต่างชาติผู้ต้องสงสัยในคดีล่วงละเมิดทางเพศเด็กเดินทางเข้ามาในประเทศไทยและกระจายไปตามเมืองท่องเที่ยวสำคัญ 180 คน และอาจสูงถึง 700 คน⁷ แม้ในช่วงแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) จะพบการละเมิดทางเพศเด็กเพิ่มเป็นสองเท่าโดยเปลี่ยนไปล่อลวงผ่านการสนทนาออนไลน์⁸ แต่เชื่อว่าอาชญากรเฝ้าเด็กเหล่านี้จะกลับมาพร้อมกับการเดินทาง หรือพำนักรหลังมีการเปิดประเทศมากขึ้น ปัญหาคืออาชญากรเหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นภัยเงียบที่แอบแฝงมากระทำความผิดทางเพศกับเด็กเพราะไม่เพียงแต่อาจก่อผลกระทบต่ออนาคต สภาพจิตใจ ยังอาจก่อเหตุกับเด็กจำนวนมากเป็นเวลานานซึ่งถือว่ากระทบต่อความมั่นคงทางสังคม เช่น คดีชายวัย 69 ปี ชาวสวีเดนชื่อ แลนด์ซึ่งหนีการจับกุมของตำรวจฝรั่งเศสโดยมาแอบแฝงทำธุรกิจย่านบางละมุง จังหวัดชลบุรี นาน 20 ปี ด้วยภาพลักษณ์เป็นคนใจบุญกับเด็กและชุมชน พบเด็กชายอายุ 15 ปี ขณะมีการจับกุมซึ่งให้การว่าถูกล่วงละเมิดทางเพศจริงตั้งแต่อายุ 13 ปี และแอบบันทึกภาพลามกเด็กจำนวนมากขณะมาเล่นสรวายน้ำเพื่อประโยชน์ทางการค้า⁹ ในปี พ.ศ. 2560 มีรายงานการจับกุมชายชาวแคนาดาอายุ 32 ปี หนึ่งในอาชญากรที่โลกต้องการมากที่สุดแอบเข้าประเทศไทยโดยใช้เทคนิคการอำพรางหน้าตนเอง หลังจากตำรวจสากลมีหมายจับในข้อหาครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็กชายกัมพูชาและเวียดนามจำนวนมาก¹⁰ แม้อาชญากรเหล่านี้จะมีบางส่วนได้รับโทษจำคุก แต่การบังคับใช้กฎหมายมีปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญอย่างไรถึงทำให้อาชญากรกลุ่มนี้บางรายสามารถกลับเข้ามาก่ออาชญากรรมทางเพศกับเด็กได้อีก ซึ่งจำนวนไม่น้อยที่หลบหนีภายหลังได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวและบางคดีต้องส่งเอกสารและนำเด็กที่เป็นเหยื่อไปให้การในการพิจารณาคดีต่างประเทศตามหลักกฎหมายนอกอาณาเขต (Extraterritorial Law) เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายให้กับเด็กที่เป็นเหยื่อจากอาชญากรชาวต่างชาติที่หลบหนีกลับประเทศภูมิลำเนาซึ่งมีขั้นตอนซับซ้อนและใช้เวลาหลายปี¹¹

⁶ มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศกับเด็ก (ECPAT Foundation Thailand), “สถานการณ์การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็กในการเดินทางและการท่องเที่ยว,” แก๊ซล่าสต์ 2565, สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565, <https://www.ecpat-th.org/situations/>

⁷ เดลินิวส์, “โฆษก พม. เร่งแก้ไขปัญหาคดีถูกล่วงละเมิดทางเพศ,” คอลัมน์ การเมือง, เดลินิวส์, 9 มกราคม 2561, สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, <https://www.d.dailynews.co.th/politics/620408/?fbclid=IwAR1OapzWYOPhbzWLeFhGL1YYnG0zZo6hae0Kr0gtG-lbfHdaO-2TOy6awM/>

⁸ วิลาวัลย์ วัชรศักดิ์เวช, “ประเทศไทย: คดีละเมิดทางเพศต่อเด็กเพิ่มเป็นสองเท่า ช่วงระบาดโควิด,” คอลัมน์ ละเมิดทางเพศต่อเด็กเพิ่ม, บีบีวี นิวส์, 24 มกราคม 2565, สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565, <https://www.benarnews.org/thai/news/th-children-abuse-03242022184317.html/>

⁹ แนวหน้า, “รวบเฒ่าสวีเดนหนีคดีล่วงละเมิดทางเพศ กบดานไทย อัง! ภาพโป๊ด้วยเด็กเพียบ,” คอลัมน์ ในประเทศไทย, แนวหน้า, 27 กรกฎาคม 2556, สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, <https://www.naewna.com/local/61652/>

¹⁰ News Staff, “World’s Most Wanted Pedophile Suspect Arrested in Thailand,” Toronto City News Column, *Citinews*, October 19, 2007, accessed January 1, 2022, <https://www.toronto.citynews.ca/2007/10/19/worlds-most-wanted-pedophile-suspect-arrested-in-thailand/>

¹¹ จันทรีชา, “แฉแก๊งโหดพาตุ๋นเด็ก 9 - 10 ขวบตั้งสถานสงเคราะห์บังหน้า,” คอลัมน์ ประเทศไทย, โอเค เนชั่น ดอทเน็ต, 2 มิถุนายน 2551, สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2564, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=265911/>

1.2 วัตถุประสงค์

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทำความเข้าใจลักษณะพฤติกรรมการละเมิดทางเพศเด็ก โดยชาวต่างชาติใคร่เด็ก ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเหล่านี้ที่แอบแฝงมากับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทย และเสนอแนะข้อพิจารณาเพื่อการปรับปรุงเพิ่มเติมมาตรการการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเพศกับเด็ก โดยชาวต่างชาติใคร่เด็กที่แอบแฝงมากับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมของอาชญากรชาวต่างชาติใคร่เด็กและปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามชาวต่างชาติที่มีภาวะใคร่เด็กที่ใช้การเดินทางหรือพำนักอาศัยเข้ามาก่ออาชญากรรมทางเพศเด็กในประเทศไทย อนึ่ง การละเมิดทางเพศเด็กในการศึกษานี้หมายถึงการกระทำผิดทางเพศกับเด็กอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ตามกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เชื่อถือได้แล้ว (Documentary Research) ประกอบการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จากบุคลากรภาคปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมทั้งภาครัฐหรือเอกชนภายใต้กลุ่มชื่อ กลุ่มวิจัยกฎหมายแห่งชาติ เรื่อง อาชญากรรมทางเพศต่อเด็กในประเทศไทย (Thai National Legal Research Group on Sexual Crimes Against Children in Thailand: NLRG) โดยมี พ.ต.อ. สุนทร อรุณนารา ผู้กำกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสงขลา, พ.ต.ต. จตุพร อรุณเลิศวิไล ผู้อำนวยการส่วนป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ 3 กรมสอบสวนคดีพิเศษ, นางสาวสุพรรณิ ประเสริฐทองกร ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาบุคลากร กระทรวงยุติธรรม, นางสาวสโนว์ ไวท์ สเมลเซอร์ เจ้าหน้าที่โครงการระดับชาติ สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (National Project Officer UNODC), พ.ต.ท. ออมสิน สุขการค้า พนักงานสอบสวน (สบ. 3) สภ.เมืองพัทยา, นางสาวธนวรรณ อัครพาณิชย์ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, นายธนสิทธิ์ พฤษยาชีวะ ผู้อำนวยการองค์การปราบปรามการค้ามนุษย์, นายพลิศร โนจา ผู้อำนวยการศูนย์ต่อต้านการค้ามนุษย์และเด็ก, นางสุดารัตน์ เสรีวัฒน์ ผู้อำนวยการมูลนิธิพัฒนาการคุ้มครองเด็ก, นายอิลยา สเมียร์นอฟ กรรมการผู้บริหารมูลนิธิสายเด็กประเทศไทย (Childline Thailand Foundation), นางสาวภาณุ ศรีวิลาศ ที่ปรึกษาอิสระมูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากเด็ก (ECPAT/MSDHS), นายวุทธิ เรธ ผู้ประสานงานเครือข่ายองค์การเฟรนด์ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล (CYII Alliance For Sea Friends International), พ.ต.ท. มนัส ทองศรีม่วง พนักงานสอบสวน (สบ. 3) กองบังคับการปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์, ร.ต.อ. รัชพงศ์ สายโสภาก พนักงานสอบสวนคดีพิเศษชำนาญการพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, นางสาวธนวรรณ อัครพาณิชย์ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, นายธวัชชัย กล้วยจำนงค์ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ, นายธีรเกียรติ เกษปรีชาสวัสดิ์ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ และนายพีรวัส

ภาสัทธา เจ้าหน้าที่คดีพิเศษชำนาญการ กรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งใช้คำถามเปิดและหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับปัจจัยและปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทางเพศเด็กโดยชาวต่างชาติใคร่เด็กที่แอบแฝงมากับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทยพร้อมข้อเสนอแนะ¹²

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมเฉพาะของอาชญากรชาวต่างชาติใคร่เด็กในประเทศไทยและปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายตลอดจนข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเพิ่มเติมมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเพศโดยชาวต่างชาติใคร่เด็กที่แอบแฝงมากับการเดินทางหรือพำนักในประเทศไทย

2. ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมทางเพศและลักษณะเฉพาะของอาชญากรชาวต่างชาติใคร่เด็กในประเทศไทยมีบุคลิกลักษณะภายนอกปกติเหมือนคนทั่วไป (Non-typical Offenders) ไม่จำกัดเพศ อาชีพ¹³ ใช้ชีวิตไม่ให้เป็นที่น่าสนใจของสังคม และมักใช้กระบวนการเตรียมเด็ก ครอบครัว หรือคนในชุมชนของเด็กที่เป็นเหยื่อให้ค่อย ๆ เกิดความผูกพันไว้วางใจให้เอื้อต่อการล่วงละเมิดทางเพศ (Child Sexual Grooming: CSG)¹⁴ พฤติกรรมทางเพศมักปกปิดซ่อนเร้นตั้งแต่เพียงบันทึกภาพลามกอนาจารของเด็กหรือจินตนาการทางเพศกับเด็กถึงลงมือร่วมเพศกับเด็ก และหรือฆาตกรรมปิดปาก¹⁵ อาชญากรบางรายร้ายแรงและมีระดับการศึกษาสูงทำให้ใช้ศักยภาพเข้าถึงเด็กที่เป็นเหยื่อหรือหลบหนีหรือต่อสู้คดีความ อาชญากรรู้จักใช้การสื่อสารเพื่อเข้าถึงเด็กที่เป็นเหยื่อและอาจนำไปสู่การนัดพบเพื่อการล่วงละเมิดทางเพศ¹⁶ นอกจากนี้ ยังใช้พื้นที่ออนไลน์ที่ต้องมีการเข้ารหัสที่ซับซ้อน (Dark Webs) ถูกใช้เพื่อแลกเปลี่ยนทั้งสื่อลามกอนาจารเด็ก วิธีการเข้าถึงเด็กที่เป็นเหยื่อในแต่ละพื้นที่หรือแต่ละประเทศ ผู้เป็นธุระจัดหาแต่ละพื้นที่เพื่อเข้าถึงเด็ก¹⁷ และแลกเปลี่ยนความเคลื่อนไหวนโยบายภาครัฐ ความเข้มงวดการบังคับใช้และช่องว่างกฎหมายเพื่อการประเมินว่าควรกลับไปแฝงตัวในประเทศใด ตลอดจน

¹² ชัยณรงค์ เหลืองวิสัย และสุธาสนิ สุภา, งานศึกษาวิจัยมาตรการส่งเสริมประสิทธิภาพกระบวนการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเพศเด็กโดยชาวต่างชาติที่แอบแฝงมากับการท่องเที่ยวและเดินทางในประเทศไทย (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 2558), 108-115.

¹³ Aljazeera, "The Global Scale of Child Sexual Abuse in the Catholic Church," Sexual Assault Column, *Aljazeera News Qatar*, October 5, 2021, accessed January 20, 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/5/awful-truth-child-sex-abuse-in-the-catholic-church/>

¹⁴ Georgia M. Winters and Elizabeth L. Jeglic, "Stages of Sexual Grooming: Recognizing Potentially Predatory Behaviors of Child Molesters," *Deviant Behavior Journal* 38, no. 6 (February 2017): 724-733.

¹⁵ ชญาณิษฐ์ คงเดชศักดิ์, "โรคใคร่เด็ก ไม่มีศีลธรรมหรือจิตผิดปกติต้องรักษา," คอลัมน์ เฮลตี้ คลิน, *เดลินิวส์*, 3 กุมภาพันธ์ 2561, สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2565, <https://www.dailynews.co.th/article/625059/>

¹⁶ Banyan, "Child Sex Tourism in South-East Asia," Virtual Monsters Column, *The Economist*, June 19, 2014, accessed January 2, 2022, <https://www.economist.com/blogs/banyan/2014/06/child-sex-tourism-south-east-asia/>

¹⁷ Action Pour Les Enfants (APLE), *Investigating Travelling Child Sex Offenders* (Research Report) (Cambodia: Action Pour Les Enfants, 2014), 9.

บุคคลที่รับจ้างช่วยเหลือทางคดีหรือหลบหนีการจับกุม การศึกษาพบว่านอกจากลักษณะพฤติกรรมทางเพศและศักยภาพของอาชญากรชาวต่างชาติใคร่เด็กที่พบในประเทศไทยดังกล่าว ยังมีปัจจัยที่ปัญหาอื่นที่ส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายในการป้องกันและปราบปรามการละเมิดทางเพศเด็กโดยแอบแฝงมากับการเดินทางและพำนักในประเด็นสำคัญ¹⁸ ดังนี้

2.1 ปัญหาการยับยั้งอาชญากรชาวต่างชาติครอบงำเด็กหรือพยายามให้บิดเป็นกระบวนการยุติธรรมหรือหลบหนีภายหลังได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

เนื่องจากชาวต่างชาติที่ละเมิดทางเพศเด็กมักหลบหนีออกนอกประเทศภายหลังได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว¹⁹ และไม่มีระบบให้เจ้าพนักงานตำรวจต้องเฝ้าติดตามภายหลังการปล่อยตัวชั่วคราวทุกคดี²⁰ หากสามารถยับยั้งการปล่อยตัวชั่วคราวได้จะทำให้สามารถดำเนินคดีจนถึงที่สุดในประเทศได้ง่าย แต่ “การปล่อยตัวชั่วคราว” เป็นหลักที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล ยกเว้นศาลต้องได้รับข้อเท็จจริงพร้อมพยานหลักฐานมากพอว่ามีพฤติการณ์แห่งคดีเป็นไปตามมาตรา 108/1 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 นอกจากนี้ศาลไม่อาจเลือกปฏิบัติด้วยการกำหนดเงินประกันศาลด้วยจำนวนที่สูงกว่าปกติด้วยเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นชาวต่างชาติหรือฐานะการเงินที่ดีเพราะศาลมีดุลพินิจเรียกให้วางเงินประกันในจำนวนตามความหนักเบาแห่งคดีเป็นสำคัญตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยชาวต่างชาติสามารถวางเงินประกันต่อศาลได้เต็มจำนวนก็อาจไม่ถูกกำหนดให้ต้องใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring) อีก ผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านี้ในอดีตหลายคดีจึงหลบหนีออกนอกประเทศไทยโดยไม่สนใจเงินประกันศาลเมื่อเทียบกับอัยการทำให้เกิดรับรู้ในกลุ่มอาชญากรเหล่านี้ว่าเงินสามารถซื้ออิสรภาพได้ในประเทศไทย

2.2 ขาดมาตรการที่มีประสิทธิภาพที่ป้องกันการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม

ผู้ต้องหาหรือจำเลยชาวต่างชาติมักงูใจเด็กและหรือครอบครัวในฐานะผู้เสียหายหรือพยานปากสำคัญด้วยผลประโยชน์เพื่อจงใจให้ไม่เข้าร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมในทุกรูปแบบ เช่น กลับคำให้การย้ายถิ่นฐานให้ติดตามพยานไม่ได้ เด็กและหรือครอบครัวมีแนวโน้มจะรับข้อเสนอเพราะไม่ได้สนใจศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งจับต้องไม่ได้หรือกลัวกระบวนการทางกฎหมายหรือมีทัศนคติลบกับเจ้าหน้าที่รัฐ แม้แต่คิดว่าเสียเวลาหาเลี้ยงครอบครัวส่งผลให้มีการประวิงคดีหรือเกิดอุปสรรคต่อการดำเนินคดีความ

2.3 ข้อจำกัดการใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

เด็ก ครอบครัวหรือพยานบุคคลอื่น ๆ ไม่รู้สึกว่าจะตนตกอยู่ในการคุกคามข่มขู่ใด ๆ เพราะถูกเสนอผลประโยชน์แลกกับการไม่ร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมที่จะยุ่งยากทางคดีจึงมีแนวโน้มที่จะไม่ร้องขอรับการ

¹⁸ ชัยณรงค์ เหลืองวิสัย และสุธาสนธิ์ สุภา, งานศึกษาวิจัยมาตรการส่งเสริมประสิทธิภาพกระบวนการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเพศเด็กโดยชาวต่างชาติที่แอบแฝงมาจากการท่องเที่ยวและเดินทางในประเทศไทย, 22-41.

¹⁹ เอ็มจีอาร์ ออนไลน์, “เลี้ยงแก่ กม. เพิ่มโทษคดีชาวต่างชาติล่วงละเมิดทางเพศเด็ก,” คอลัมน์ ข่าวอาชญากรรม, เอ็มจีอาร์ ออนไลน์, 31 มีนาคม 2553, สืบค้นเมื่อ 11 มกราคม 2565, <https://www.mgonline.com/crime/detail/9530000044592/>

²⁰ ประชาไท, “เปิดดวงก ‘สิทธิประกันตัว’ ผ่านมม คมิต ณ นคร-ศาล-ตำรวจ-กรมคุ้มครองสิทธิ,” คอลัมน์ กฎหมาย, ประชาไท/ข่าว, 28 สิงหาคม 2556, สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2565, <https://www.prachatai.com/journal/2013/08/48431/>

คุ้มครองพยานจึงไม่เข้าเงื่อนไขมาตรา 6, มาตรา 8 และมาตรา 9 ของกฎหมายคุ้มครองพยาน แต่ถือเป็นพฤติกรรมที่ไม่สุจริตและกระทบต่อการกระบวนการยุติธรรมที่ควรต้องมีบัญญัติเป็นความผิดฐานขัดขวางกระบวนการยุติธรรม²¹ กระบวนการล่อลวงเพื่อเตรียมเด็กที่เป็นเหยื่อก่อนก่ออาชญากรรมทางเพศ (Child Sexual Grooming: CSG) ก็ควรพิจารณาบัญญัติให้มีหลักเกณฑ์เป็นความผิดที่ชัดเจนเพราะคือส่วนหนึ่งของกระบวนการที่จะละเมิดทางเพศเด็ก²² ถือเป็นเหตุจับกุมเพื่อป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดกับเด็กที่เป็นเหยื่อได้

2.4 ขาดการดำเนินคดีที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวคือ ขาดการนำมาตรการสืบเด็กในฐานะพยานหรือผู้เสียหายไว้ล่วงหน้าก่อนฟ้องคดีต่อศาลมาใช้เป็นปกติเพื่อการป้องกันปัญหาการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมทั้ง ๆ ที่สามารถกระทำได้เลยภายใต้หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องและเหมาะสมกับเด็กโดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2477 มาตรา 237 ทวิ ประกอบมาตรา 172 ตริ, มาตรา 133 ทวิ และมาตรา 171 วรรคสอง แต่เนื่องจากขั้นตอน ทั้งต้องความเร่งรีบก่อนพยานจะถูกโน้มน้าวด้วยผลประโยชน์จนไม่ร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมและซับซ้อนเพราะต้องสืบประเด็นผ่านนักจิตวิทยา โดยมีบุคคลที่ได้กร้องขอและอัยการร่วมด้วยทำให้อาจเป็นข้อขัดข้องสำหรับบุคลากรในบางพื้นที่ที่ไม่มีประสบการณ์พอ นอกจากนี้ คือขาดความสม่ำเสมอในการเรียกร้องสิทธิให้กับเด็กและครอบครัวที่เป็นเหยื่อจากผู้ต้องหาหรือจำเลยตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตั้งแต่มาตรา 276 ถึง มาตรา 287 ตามประมวลกฎหมายอาญาได้ และไม่ตัดสินใจขาดความเสียหายในทางแพ่งเพิ่มเติมซึ่งเด็กและครอบครัวมักไม่ทราบสิทธินี้

2.5 การขาดแคลนบุคลากรเชี่ยวชาญเพื่อการดำเนินคดีให้ได้ประโยชน์สูงสุดในการคุ้มครองเด็ก

คดีอาชญากรรมทางเพศเด็กโดยชาวต่างชาติมีลักษณะที่แตกต่างจากคดีอาญาทางเพศทั่วไปซึ่งต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการทำคดี²³ เพื่อป้องกันภาวะการสอสดหรือหลุดประเด็นด้วยไม่เข้าใจสภาพความเชื่อมโยงของคดี เช่น ผู้ต้องหาบางประเทศอาจมีสิทธิถือหนังสือเดินทางมากกว่าหนึ่งเล่ม บางประเทศหนังสือเดินทางเป็นสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ทำให้ผู้ต้องหาหลบหนีไปขอออกหนังสือเดินทางเล่มใหม่ในประเทศเพื่อนบ้าน รวมถึงบางสำนวนคดีอาจต้องได้มาตรฐานสากลแต่ต้นเพราะอาจต้องดำเนินคดีผู้ต้องหาหรือจำเลยชาวต่างชาติในต่างประเทศ หลังมีการหลบหนีแทนตามหลักความรับผิดชอบข้ามพรมแดน (Extraterritorial Law)

2.6 ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศในภูมิภาคที่เกี่ยวข้อง

การสร้างและบริหารจัดการฐานข้อมูลอาชญากรรมเพื่อการตัดสินใจดำเนินการเฝ้าระวัง ติดตาม สกัดกั้น เตือนภัยให้บุคคลหรือชุมชนได้ทราบ เช่น สำนักตรวจคนเข้าเมืองไทยประสานงานกับตำรวจสหพันธรัฐ

²¹ ปรีดา นันทดี, “กฎหมายขัดขวางกระบวนการยุติธรรม: ศึกษากรณีการพัฒนากฎหมายไทยให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), 159-164.

²² Samantha Craven, Sarah Brown and Elizabeth Gilchrist, “Sexual Grooming of Children: Review of Literature and Theoretical Considerations,” *Journal of Sexual Aggression* 12, no. 3 (November 2006): 287-299.

²³ ณัฐธิดา ดวงวิโรจน์, “เรื่องเล่าจากผู้บังคับกฎหมาย: ความท้าทายของการ จับผู้ร้าย ในคดีละเมิดเด็ก,” คอลัมน์ โขเชียล/จัสติส แอนด์ ฮิวแมน ไรท์, โปริเจ็คต์/ทีไอเจเอ็กซ์ 101, *เดอะ 101 เวิร์ล*, 1 สิงหาคม 2562, สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565, <https://www.the101.world/violence-against-children-2/>

ออสเตรเลีย (Australian Federal Police: AFP) ข้อมูลทำให้ตรวจพบและผลักดันบุคคลมีประวัติหรือพฤติกรรมเฝ้าระวังการกระทำผิดทางเพศเด็กในต่างประเทศออกนอกประเทศได้ทันที หรือหน่วยปฏิบัติการปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต หรือเรียกว่า ชุดปฏิบัติการปราบปรามการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต (Thailand Internet Crimes Against Children: TICAC) และศูนย์โคแพท (Child Online Protection Act Thailand: COPAT) ได้เริ่มมุ่งค้นหาและจับกุมอาชญากรในวัยเด็กที่พยายามเข้าถึงเด็กในประเทศไทยบนโลกออนไลน์ หรือข้อมูลการขึ้นทะเบียนผู้กระทำความผิดทางเพศกับเด็กแยกเป็นลำดับชั้น²⁴ หรือให้ประชาชนที่รายงานพฤติกรรมน่าสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเพศกับเด็กเข้าสู่ระบบภาครัฐ เช่น ประเทศสวีเดนเปิดเว็บไซต์รณรงค์ต่อต้านการซื้อบริการทางเพศเด็กชื่อ “เรย์สเชกกูรอส”²⁵ หรือในประเทศอังกฤษมิตินี้สองคือข้อมูลประกอบการพิจารณาคัดค้านการปล่อยตัวชั่วคราวร่วมกับคำร้องของเจ้าพนักงานตำรวจ รวมถึงระบบการแจ้งคำสั่งการปล่อยตัวชั่วคราวที่ไม่ขัดขั้นตอนกฎหมายและรวดเร็วเพื่อป้องกันการหลบหนีไปยังประเทศที่พรมแดนติดกัน

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

ผลการศึกษาได้ข้อสรุปว่า อาชญากรชาวต่างชาติในวัยเด็กที่แอบแฝงมากับการเดินทางหรือพำนักรในประเทศไทยควรถือเป็นภัยเงียบที่ส่งผลร้ายต่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กในประเทศไทย เพราะมีพฤติกรรมทางเพศซ่อนเร้นและมีศักยภาพในการวางแผนล่อลวงเด็ก ครอบครัวยุคใหม่เพื่อนำไปสู่การแฝงตัวละเมิดทางเพศเด็กเป็นเวลานานและหรือจำนวนมาก อีกทั้ง ยังมีศักยภาพการเงิน ความฉลาดและเครือข่ายในการโน้มน้าวเด็กและพยายามให้ไม่ร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม หรือการต่อต้านกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าการหลบหนีการจับกุมหรือการดำเนินคดี การยกระดับเป็นอาชญากรรมร้ายแรงจะช่วยให้ยกระดับการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดมากขึ้น และยังเป็นการป้องปรามให้อาชญากรเหล่านี้ไม่กล้าเสี่ยงเข้ามากระทำความผิดในประเทศที่เข้มงวดทางกฎหมายอีกทางหนึ่ง ตลอดจนปรับปรุงและเพิ่มเติมบทบัญญัติทางกฎหมายเพื่ออุดช่องว่างการบังคับใช้กฎหมายให้ดีขึ้น รวมถึงสร้างความร่วมมือและผสานข้อมูลทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบจะทำให้สามารถตรวจพบ ผลักดัน จับกุม และเตือนภัยได้

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 เห็นควรให้ยกระดับเชิงนโยบายให้อาชญากรรมทางเพศเด็กโดยชาวต่างชาติในวัยเด็กให้เป็นภัยร้ายแรงเพื่อยกระดับความเข้มงวดในการปล่อยตัวชั่วคราว รวมถึงปรับปรุงแบบของการคุ้มครองพยานที่เป็น

²⁴ วาริรัตน์ รัตนวิบูลย์สม, “การขึ้นทะเบียนผู้กระทำความผิดทางเพศ: พิจารณาในมิติของความร่วมมือระหว่างประเทศ,” *วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ* 5, ฉ. 1 (มกราคม-มิถุนายน 2557): 13-36.

²⁵ Australian Federal Police (AFP), “Swedish Website Targets Sex Tourists,” Thailand-General Column, *Bangkok Post*, December 16, 2014, accessed January 10, 2022, <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/450235/sweden-launches-website-to-combat-child-sex-tourism/>

เด็กและพยานอื่นให้เหมาะสมแก่สภาพความต้องการตามภาวะเด็กและหรือครอบครัวที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศ ศึกษา และพิจารณาบัญญัติฐานความผิดเกี่ยวกับการขัดขวางกระบวนการยุติธรรมและการเตรียมเด็กให้มีทัศนคติเฝ้าต่อการก่ออาชญากรรมทางเพศกับเด็ก

3.2.2 เห็นควรให้เคร่งครัดกับมาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่เพื่อประโยชน์สูงสุดในการคุ้มครองสิทธิเด็ก เช่น การสืบพยานที่เป็นเด็กหรือครอบครัวล่องหน้า เรียกองค์การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในคดีอาญา และทางแพ่งให้กับเด็กหรือครอบครัวที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศ

3.2.3 เห็นควรให้กำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้เจ้าพนักงานตำรวจมีความเชี่ยวชาญในคดีอาชญากรรมทางเพศเด็กที่เกิดจากชาวต่างชาติเพื่อการทำคดีที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากลและการเชื่อมโยง รวมไปถึงบริหารจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมชาวต่างชาติใคร่ได้เป็นอย่างดีและเป็นระบบ และสนองตอบต่อสถานการณ์เพื่อการผลักดันออกนอกประเทศ การเฝ้าระวัง หรือจับกุมดำเนินคดี

References

- Action Pour Les Enfants (APLE). *Investigating Travelling Child Sex Offenders* (Research Report). Cambodia: Action Pour Les Enfants, 2014.
- Aljazeera. "The Global Scale of Child Sexual Abuse in the Catholic Church." Sexual Assault Column, *Aljazeera News Qatar*, October 5, 2021. Accessed January 20, 2022. <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/5/awful-truth-child-sex-abuse-in-the-catholic-church/>
- Anek Areepak, and Suwatana Areepak. *Learn About Sex*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 1982. [In Thai]
- Australian Federal Police (AFP). "Swedish Website Targets Sex Tourists." Thailand-General Column, *Bangkok Post*, December 16, 2014. Accessed January 10, 2022. <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/450235/sweden-launches-website-to-combat-child-sex-tourism/>
- Banyan. "Child Sex Tourism in South-East Asia." Virtual Monsters Column, *The Economist*, June 19, 2014. Accessed March 2, 2022. <https://www.economist.com/blogs/banyan/2014/06/child-sex-tourism-south-east-asia/>
- Chainarong Leungwilai, and Suthasinee Supa. *A Study of Measures to Promote the Effectiveness of Legal Processes to Prevent and Suppress Child Sex Crimes by Foreigners Hidden in Tourism and Travel in Thailand* (Research Report). Bangkok: Pathum Thani University, 2015. [In Thai]

-
- Craven, Samantha, Sarah Brown, and Elizabeth Gilchrist. "Sexual Grooming of Children: Review of Literature and Theoretical Considerations." *Journal of Sexual Aggression* 12, no. 3 (November 2006): 287-299.
- Hawke, Angela, and Alison Raphael. *Global Study on Sexual Exploitation of Children in Travel and Tourism* (Research Report). Bangkok: ECPAT International, 2016.
- Preeda Nandee. "Laws Obstructing Justice: A Case Study of the Development of Thai law in Accordance with the United Nations Convention Against Transnational Crime 2000." Master's thesis, Faculty of Law, Chulalongkorn University, 2003. [In Thai]
- Tarran Carter. *Emotionally Wounded Spiritually Strong: Victim No More-Seven Healing Prescriptions*. Oklahoma USA: Tate, 2011.
- United Nations Office on Drug and Crime (UNODC). "Strengthening Legislative Frameworks." Paper Presented at the Regional Legal Research Group Meeting, United Nation, Bangkok, Thailand, September 16, 2015.
- Wareerat Rattanawiboonsom. "Sex Offender Registration: A Consideration of International Cooperation." *Assumption University Journals* 5, no. 1 (January-June 2014): 13-36. [In Thai]
- Winters, Georgia M., and Elizabeth L. Jeglic. "Stages of Sexual Grooming: Recognizing Potentially Predatory Behaviors of Child Molesters." *Deviant Behavior Journal* 38, no. 6 (February 2017): 724-733.

หน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต: ศึกษาบทบัญญัติ
ในหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560¹

The Natural Resource Conservation Duties of Present Generations for Future
Generations: A Study of the Provisions in the Chapter on Duties of the Thai
People under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560²

นิภาภรณ์ ลาภเสถียร³

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: nipaporn.la@up.ac.th

Nipaporn Lapsatian⁴

School of Law, University of Phayao

19 Moo 2, Maeka, Mueang, Phayao 56000, Thailand

Email: nipaporn.la@up.ac.th

Received: December 17, 2021 Revised: March 21, 2022 Accepted: March 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน 2) ประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต และ 3) แนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

จากการศึกษาพบว่า 1) หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายได้ 2) แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ตามมาตรา 50 (8) ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 50 (8) เป็นเพียงการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลกับภาครัฐซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน และมาตรานี้มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค

¹ ได้รับทุนสนับสนุนการทำผลงานวิจัย, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปี 2564.

² Granted Research Grant, School of Law, University of Phayao, 2021.

³ อาจารย์.

⁴ Lecturer.

ทำให้กฎหมายนี้ไม่มีเหตุผลทางศีลธรรมคอยหนุนหลัง เป็นเหตุให้บุคคลขาดความตระหนักในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว และมาตรานี้ยังสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน แต่บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้มีข้อความที่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้ปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นคนรุ่นปัจจุบันได้ตระหนักในภาระหน้าที่ดังกล่าวต่อคนรุ่นอนาคต ดังนั้นควรระบุให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) ว่า “บุคคลมีหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง... ทรัพยากรธรรมชาติ... เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต” การบัญญัติไว้เช่นนี้ ทำให้เห็นโดยชัดแจ้งว่ามีการยอมรับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย และ 3) การจะผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 50 (8) ภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษา และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ; คนรุ่นอนาคต; หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

Abstract

This research aims to study the followings; 1) environmental concept on intergenerational equity, 2) the difficulty around Section 50 (8) of the Constitution of Thailand on duties of the Thai people to preserve natural resources for the future generations, and 3) the suggestion on how Thais can implement the Section 50 (8).

The research indicates the followings; 1) Intergenerational equity is an applicable concept for this legal topic, 2) although the people are not willing to implement the Section 50 (8), the law itself is not directly enforceable on the people. The Section is only to regulate the relation between the people and its state according to public law principle. Moreover, the Section is technical and therefore not morally supported. As the result, the people are not encouraged to its implementation. The Section is also related to the intergenerational equity, however the Section fails to clearly state the obligation of Thai people on the principle. Therefore, it should be clearly stated in the Constitution under Section 50 (8) as the following – “Persons are obligated to cooperate and to support preservation and protection of ... natural resources ... for the future generations”. This clarity of a statement shall entrench the intergenerational equity principle in the legislation, and 3) to encourage the implementation of the Section 50 (8), the state needs to work through education system on natural resources and nature preservation for the general public.

Keywords: Conservation Natural Resources; Future Generation; Duties of the Thai People

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดของปัจจัยสี่ และเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตที่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นขาดไม่ได้ ซึ่งปัจจุบันพบว่า ทรัพยากรธรรมชาติมีสภาพเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปมาก⁵ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษย์ ด้วยความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์จึงเป็นเหตุผลที่คนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งก็คือคนที่ถือกำเนิดมามีสภาพบุคคลแล้ว มีหน้าที่ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคตซึ่งก็คือคนที่ยังไม่ถือกำเนิดมามีสภาพเป็นบุคคล แต่สามารถคาดหมายได้ว่าจะเกิดมาบนโลกใบนี้ในอนาคต ทรัพยากรธรรมชาติก็เปรียบเสมือนทรัพย์มรดกที่จะถูกถ่ายทอดและส่งต่อไปยังคนรุ่นอนาคตอย่างแน่นอน คนรุ่นอนาคตก็มีความชอบธรรมเช่นเดียวกันกับคนรุ่นเราที่จะได้ดำรงชีวิตภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเพียงพอต่อการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของพวกเขา⁶ หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาคู่ครองและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติของคนรุ่นปัจจุบันให้คงอยู่ไปถึงคนรุ่นอนาคต ถือเป็นมาตรการหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน⁷ ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของคนรุ่นปัจจุบันต้องคำนึงถึงหน้าที่ที่พึงมีต่อคนรุ่นอนาคตด้วย หน้าที่ที่ว่าคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

แม้ว่าภาครัฐจะมีหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่หากปล่อยให้เป็นที่ของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคงจะไม่บรรลุผลสำเร็จได้ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้จะต้องถูกส่งต่อเพื่อการใช้ประโยชน์ตามความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นอนาคตอย่างแน่นอน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคนรุ่นอนาคต จึงเป็นหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันที่จะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคตด้วย นำมาซึ่งคำถามของการศึกษานี้ว่า ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้หรือไม่ แล้วบทบัญญัติดังกล่าวมีประเด็นปัญหาอย่างไร และจะมีแนวทางใดบ้างที่จะเป็นการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต

1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

⁵ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม*, พิมพ์ครั้งที่ 13 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544), 9-10.

⁶ อำนาจ วงศ์บัณฑิต, *กฎหมายสิ่งแวดล้อม*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562), 45-46.

⁷ ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, *การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด* (รายงานการวิจัย) (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551), 9.

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาแนวคิดเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคนรุ่นอนาคต วิเคราะห์ประเด็นปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการพัฒนาบทบัญญัติกฎหมายและแนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน และการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 50 (8) ข้อมูลที่ได้มาจากหนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และกฎหมาย โดยนำมา รวบรวมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงประเด็นปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของปวงชนชาวไทยตามมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พร้อมทั้งหาข้อสรุปและให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงความสำคัญของแนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน

1.5.2 ทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต

1.5.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8)

2. ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษา หน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต ศึกษา บทบัญญัติในหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 สามารถแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

2.1 ความสำคัญของแนวคิดทางสิ่งแวดล้อมเรื่องหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน (Intergenerational Equity)

ในเอกสารเรื่องความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) อธิบายไว้ว่า ความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมระหว่างรุ่น หมายถึง ความเป็นธรรมหรือความยุติธรรมระหว่างคนต่างรุ่นกันในการใช้สภาพแวดล้อมที่จะต้องไม่ใช้มากเกินไปโดยคนรุ่นใดรุ่นหนึ่ง จนถึงจุดที่จะไม่เหลือสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพไว้ให้คนรุ่นอนาคตได้ใช้⁸ แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างนโยบายและกฎหมายสิ่งแวดล้อม และแนวคิดเรื่อง Planetary Trust ของ Edith Brown-Weiss ซึ่งอิงหลักกฎหมาย Public Trust ตามหลักการนี้ยืนยันว่า มนุษย์

⁸ คณิงนิง ศรีบัวเอี่ยม, ความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ: พี. เพรส, 2560), 8.

ต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติบนโลกเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นอนาคตซึ่งจะมาเป็นผู้รับประโยชน์ต่อไปด้วย ดังนั้นคนรุ่นปัจจุบันจึงไม่สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างใดก็ได้ โดยที่ไม่คำนึงถึงหน้าที่ที่มีต่อคนรุ่นอนาคต⁹

กล่าวโดยสรุป หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับการรักษาคุ่มครองและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติของคนรุ่นปัจจุบันให้คงอยู่ไปถึงคนรุ่นอนาคต เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเป้าหมายสำคัญของหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนมี 3 ข้อ คือ 1) คนรุ่นปัจจุบันต้องส่งมอบโลกใบนี้ไปยังคนรุ่นอนาคตในสภาพที่ไม่เสื่อมโทรมมากไปกว่าสภาพที่คนรุ่นปัจจุบันได้รับมา (การอนุรักษ์คุณภาพ) 2) คนรุ่นปัจจุบันต้องคงไว้ซึ่งความหลากหลายของฐานทรัพยากรเพื่อเปิดให้คนรุ่นอนาคตมีทางเลือกเหลือมากที่สุดสำหรับแก้ปัญหาและตอบสนองคุณค่าที่ยึดถือ (การอนุรักษ์ทางเลือก) และ 3) คนแต่ละรุ่นต้องจัดให้คนที่มิมีชีวิตอยู่ในรุ่นของตนมีสิทธิเข้าถึงมรดกที่ตนได้รับมาจากคนรุ่นก่อนอย่างยุติธรรม และต้องอนุรักษ์การเข้าถึงนั้นสำหรับคนรุ่นอนาคต (การอนุรักษ์การเข้าถึง)¹⁰ ดังนั้นภายใต้หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนยืนยันว่าหน้าที่ของคนรุ่นปัจจุบันในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบเพื่อความเป็นธรรมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นอนาคต หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนจึงควรเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญในการนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย รวมถึงวิธีพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยด้วย

2.2 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาของมาตรา 50 (8) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อคนรุ่นอนาคต

เมื่อเราเกิดมามีสภาพบุคคลย่อมมีสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด กลับกันก็ต้องมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดด้วย ประชาชนในฐานะเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ซึ่งรัฐธรรมนูญให้ประชาชนได้ไปซึ่งสิทธิและเสรีภาพบางอย่าง แต่รัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่บางประการเป็นของคู่กันด้วย กล่าวคือ เมื่อประชาชนได้รับประโยชน์จากภาครัฐ ประชาชนก็ต้องมีหน้าที่ต่อรัฐบางประการด้วย¹¹ คำว่า “หน้าที่” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง กิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบ ส่วนคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญนี้ คือประชาชนหรือพลเมืองของประเทศไทย เมื่อรวมกันแล้วจะมีความหมายว่า ภาระและความรับผิดชอบที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นชนชาวไทยต้องกระทำให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย¹² จากการศึกษามาตรา 50 (8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ว่า “ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งพบประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

⁹ กอบกุล ราชะนาคร, พัฒนาการของหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน (เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 25) (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549), 22.

¹⁰ ทศพล ทรศณกุลพันธ์, การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมเมื่อสิทธิของประชาชนปะทะนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ: กรณีมาบตาพุด, 9.

¹¹ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2548), 176-177.

¹² บุญสงค์ ลาคำ, “บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ เรื่อง รัฐธรรมนูญ: หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย,” แก้วไขศรีล่าสุด 2564, สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564, https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/253/files/Analysis/60/11_60.pdf/

1) หน้าที่ที่กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว ภาครัฐจะไปฟ้องร้องบุคคลว่าไม่ทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไม่ได้ การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 50 (8) เป็นเพียงการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลกับภาครัฐในเชิงโครงสร้างทางการปกครองซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน จึงไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงต่อบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตาม เมื่อสถานะทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญไม่ผูกพันและไม่มีผลทางกฎหมายโดยตรงต่อบุคคล ผลจากการไม่ทำหน้าที่ในมาตรานี้จึงไม่มีการฟ้องร้องบุคคลโดยตรงว่าไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จึงไม่อาจเกิดขึ้น โดยในทางทฤษฎี สถานะทางกฎหมายของบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของประชาชนจะไม่ผูกพันและมีผลโดยตรงต่อบุคคลในการบังคับให้ต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทที่มีผลให้ภาครัฐตามกฎหมายลำดับรองซึ่งมีผลบังคับโดยตรงต่อบุคคลได้ อำนาจแห่งกฎหมายลำดับรองทำให้บุคคลต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด ไม่เช่นนั้นอาจมีความรับผิดได้ ซึ่งหมายความว่า ผลแห่งบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่ของประชาชนที่รัฐธรรมนูญกำหนดแสดงผลทางอ้อมผ่านบทบัญญัติของกฎหมายลำดับรองให้บุคคลต้องผูกพันในทางกฎหมายที่มีสภาพบังคับโดยตรง¹³ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 97 ที่มีสาระสำคัญสรุปได้ว่า บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องไม่กระทำการโดยมิชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการทำลายหรือทำให้สูญหายหรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของภาครัฐ หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน หากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ได้กำหนดสภาพบังคับทางกฎหมายไว้โดยบุคคลดังกล่าวต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ภาครัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การทำหน้าที่ของบุคคลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ กล่าวคือ หน้าที่ที่จะต้องไม่กระทำการที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของภาครัฐ และกำหนดสภาพบังคับทางกฎหมายว่าผู้ที่เป็นต้นเหตุแห่งความเสียหายจะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายให้แก่ภาครัฐ ดังนั้น ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของภาครัฐ จึงอาจถูกภาครัฐฟ้องร้องตามพระราชบัญญัตินี้ได้โดยตรง การกำหนดหน้าที่ตามมาตรา 97 มีเป้าหมายเดียวกันกับมาตรา 50 (8) คือต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์เพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่ตามมาตรา 50 (8) ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไม่ผูกพันและมีผลโดยตรงต่อบุคคลในการบังคับให้ต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ดังนั้นแล้ว การทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐจึงขึ้นอยู่กับสามัญสำนึกของแต่ละบุคคลในสังคม ซึ่งอาจมีมากหรือน้อยแตกต่างกันออกไป หากบุคคลในสังคมมีสามัญสำนึกในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวน้อย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติคงจะบรรลุเป้าหมายได้ยาก ส่งผลถึงความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคตที่อาจถูกกระทบไปด้วย

¹³ กษมา เดชรักษา และชุตินพษ์ สมทรัพย์, “หน้าที่ของปวงชนชาวไทยในรัฐธรรมนูญ: สถานะและความผูกพันทางกฎหมาย,” *พินเนศวร์* สาร 14, ฉ. 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561): 201-209.

2) หน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) มีขึ้นเนื่องจากภาครัฐไม่อาจดำเนินงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพียงฝ่ายเดียวได้ แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน หน้าที่ของปวงชนชาวไทยในหมวดนี้ เป็นบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นภารกิจที่พึงทำด้วยความรับผิดชอบของประชาชนทุกคน จากการศึกษาพบว่า มาตรานี้ได้กำหนดหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อ 1) รองรับหลักสากลที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีองค์การระหว่างประเทศในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) เปิดช่องให้แก่ประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และ 3) เป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชาติว่าควรร่วมมือกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพด้วย¹⁴ เนื่องจากว่าทรัพยากรธรรมชาติทุกวันนี้ตกอยู่ในสถานะที่เสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ ดังนั้น ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จึงมีการบัญญัติหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามาตรา 50 (8) เป็นกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจงบางอย่างซึ่งไม่เกี่ยวกับศีลธรรม แต่เป็นเรื่องที่จะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาทันที เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบางอย่าง นั่นก็คือปัญหาความเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งที่กำหนดขึ้นมานี้ไม่ใช่เรื่องศีลธรรมแต่เป็นความจำเป็นตามสถานการณ์ของสังคมที่จะต้องทำ เพราะหากประชาชนไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ทรัพยากรธรรมชาติก็อาจจะเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งหากปล่อยให้เป็นอย่างนั้นแล้ว คนในรุ่นอนาคตจะได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติไปด้วย ซึ่งกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเช่นนี้เรียกว่า “กฎหมายเทคนิค (Technical Law)” ยกตัวอย่างเปรียบเทียบ เช่นตามความคิดไทยแต่เดิมการตัดไม้ไม่ใช่เรื่องผิดศีลธรรม แต่ปัจจุบันนี้มีกฎหมายห้ามเพราะเหตุผลบางอย่างที่ต้องการรักษาป่าไม้ไว้ให้ลูกหลาน เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติมีไว้ใช้อย่างยาวนานและเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยเหตุผลนี้ จึงต้องมีกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ออกมา กฎหมายว่าด้วยป่าไม้จึงเป็นกฎหมายเทคนิค ซึ่งกฎหมายเทคนิคมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ 1) เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นทันทีเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ ซึ่งเป็นเหตุผลทางเทคนิค และ 2) กฎเกณฑ์เหล่านั้นไม่มีเหตุผลในทางศีลธรรมคอยสนับสนุนอยู่¹⁵ เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่ามาตรา 50 (8) มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค เนื่องจากมาตรานี้บัญญัติขึ้นเมื่อไม่นานโดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ที่ต้องช่วยกันในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมและร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติ ให้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงความสมบูรณ์สำหรับการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน และกฎเกณฑ์นี้ไม่มีเหตุผลในทางศีลธรรมกล่าวคือ แม้ว่าบุคคลจะไม่ทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยกันกับภาครัฐก็ไม่ใช่เรื่องของการกระทำที่ชั่วร้าย หากไม่ทำหน้าที่ก็เป็นเรื่องการเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนั้น หากบุคคลนั้นไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวบุคคลนั้นก็ไม่ได้รู้สึกว่าเขากำลังทำชั่วหรือทำผิดศีลธรรมใด ๆ เมื่อกฎหมายเทคนิคไม่มีศีลธรรมคอยหนุนหลัง การฝ่าฝืนหรือ

¹⁴ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560,” 1 พฤษภาคม 2562.

¹⁵ สมยศ เชื้อไทย, *ความรู้กฎหมายทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 28 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), 60–61.

การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเทคนิคจึงสามารถพบเห็นได้ทั่วไป เนื่องจากคนที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเทคนิคไม่ได้รู้สึกว่ามันนั้นกระทำความชั่วหรือทำผิดศีลธรรมใด เพราะฉะนั้นแล้ว กฎหมายเทคนิคจึงไม่มีลักษณะบังคับตามธรรมชาติ เมื่อเทียบกับกฎเกณฑ์เรื่องการห้ามลักทรัพย์ การห้ามฆ่าผู้อื่นเหล่านี้ถือเป็นกฎเกณฑ์ที่มีต้นตอมาจากศีลธรรม มีลักษณะบังคับอยู่ในตัวตามธรรมชาติ ซึ่งทุกคนรู้ว่าการกระทำความชั่วร้ายเป็นสิ่งชั่วร้ายจึงหลีกเลี่ยงที่จะไม่กระทำการดังกล่าว ด้วยเหตุนี้กฎหมายเทคนิคจึงมีจุดอ่อนในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายกับคนในสังคม ด้วยเหตุที่ว่ามาตรา 50 (8) มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค ทำให้การบังคับใช้มาตรานี้ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมาตรา 50 (8) ไม่มีลักษณะบังคับตามธรรมชาติ ประกอบกับผลการวิเคราะห์ในข้อที่ผ่านมาซึ่งพบว่า แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐตามมาตรา 50 (8) ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว ทำให้บุคคลในสังคมขาดความตระหนักและละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาในกรณีที่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว ภาครัฐจะต้องทำให้ประชาชนเกิดมีความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองที่ดีโดยจะต้องเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพราะถ้าจิตสำนึกเช่นนี้มีอยู่ในจิตใจของประชาชนในสังคมอย่างแพร่หลาย ประชาชนก็จะปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้¹⁶ ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประสบผลสำเร็จมากขึ้นนั่นเอง

3) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 50 (8) มีการบัญญัติถึงหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ซึ่งคือคนในรุ่นปัจจุบันจะต้องร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด โดยใช้ให้น้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง¹⁷ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสงวน รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้คงอยู่ตลอดไปนานที่สุดเท่าที่จะนานได้ หรือสงวนไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุด ถ้าปราศจากการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติก็จะเกิดความเสียหายหรือหมดสิ้นไป¹⁸ พอจะตีความได้ว่าคนรุ่นปัจจุบันมีหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการสงวน รักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติให้คงสภาพเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยาวนานของมวลมนุษยชาติ ซึ่งหมายความว่ารวมถึงคนรุ่นอนาคตด้วย บทบัญญัตินี้จึงสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน ซึ่งมีหลักการว่ามนุษย์มีหน้าที่ซึ่งเป็นความรับผิดชอบในการรักษาคู่มือและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและให้คงอยู่ไปเป็นประโยชน์ถึงคนรุ่นอนาคต แม้ว่าคนรุ่นปัจจุบันจะสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่จะใช้อย่างไรก็ได้โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นกับคนรุ่นอนาคตไม่ได้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้มีข้อความที่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้ประชาชนได้ตระหนักในภาระหน้าที่ดังกล่าวต่อคนรุ่นอนาคต ยกตัวอย่างรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล 1988 แก้ไขเพิ่มเติม 2014 มาตรา 225 ที่ระบุว่า

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, 61-62.

¹⁷ ปิยะดา ชิริวงศกร, *การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562), 26-27.

¹⁸ นิมนต์ คลังกุล, “ผลการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้เรื่องอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์, 2545), 13.

“รัฐบาลและชุมชนมีหน้าที่ที่จะป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมสำหรับคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต”¹⁹ บทบัญญัติดังกล่าวจะบ่งชี้ไปถึงคนรุ่นอนาคต อันเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญดังกล่าวให้ความสำคัญกับหน้าที่ซึ่งเป็นความรับผิดชอบของคนรุ่นปัจจุบันในการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของคนรุ่นอนาคตที่ยังไม่ถือกำเนิดมา โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหากเป็นที่คาดหมายได้ว่าคนรุ่นอนาคตจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาของพวกเขา ภายใต้หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนรุ่นปัจจุบันจึงมีหน้าที่ในการรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและให้คงอยู่ไปเป็นประโยชน์ถึงคนรุ่นอนาคต อันเป็นความชอบธรรมที่คนรุ่นอนาคตควรได้รับ ดังนั้น ควรระบุให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (8) ว่า “บุคคลมีหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง... ทรัพยากรธรรมชาติ... เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต” การบัญญัติไว้เช่นนี้ทำให้เห็นโดยชัดเจนว่ามีการยอมรับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนได้รับการยอมรับไว้ในรัฐธรรมนูญของต่างประเทศรวมถึงยังมีความเห็นของนักวิชาการว่าหลักการนี้ควรนำมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้วย เหตุที่ต้องกำหนดเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญ หมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยเพื่อ 1) สร้างความตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งต้องเป็นไปเพื่อการใช้ประโยชน์ในการตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต 2) แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะกำหนดหน้าที่ดังกล่าวของคนรุ่นปัจจุบันที่เป็นไปเพื่อคนรุ่นอนาคตในกฎหมายสูงสุดของประเทศ และ 3) ในอนาคตอาจมีการใช้บทบัญญัตินี้เป็นแม่บทในการพัฒนากฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ แม้คนรุ่นอนาคตจะยังไม่มีสภาพบุคคล แต่อย่างไรก็ตามเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าถึงอย่างไรคนรุ่นอนาคตก็จะต้องมีการถือกำเนิดมามีสภาพบุคคลเพราะมนุษย์ยังคงดำรงเผ่าพันธุ์อยู่เรื่อยไป ดังนั้นแล้ว บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญต้องกำหนดหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อคนรุ่นอนาคต ให้เป็นภารกิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบของคนรุ่นปัจจุบัน เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์อันชอบธรรมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคต ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาเหล่านั้นสมควรได้รับด้วย

2.3 แนวทางในการส่งเสริมให้ปวงชนชาวไทยปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8) ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

วิเศษ เพ็งวันสรรค์ และคณะ อธิบายว่า เพื่อให้การอนุรักษ์นั้นเกิดความยั่งยืน ต้องสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง²⁰ โดยหนึ่งในปัจจัยที่มี

¹⁹ คณินิจ ศรีบัวเอี่ยม, ชีระวุฒิ เต็มสิริวัฒนกุล และฐิตินันท์ เต็งอันทวย, *ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน* (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2560), 105.

²⁰ ศุภวิชญ์ จิราพงษ์ และธนัสสา โจนตระกูล, “แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้แบบยั่งยืน,” *วารสารร้อยแก่นสาร* 6, ฉ. 10 (ตุลาคม 2564): 454.

อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของสมาชิกองค์กรอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารในเรื่องการอนุรักษ์จากสื่อต่าง ๆ หนึ่งในข้อเสนอแนะในการศึกษาดังกล่าวคือ เน้นการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่สมาชิก จัดอบรมสัมมนาบุคลากรนอกสถานที่ ส่งเสริมการพัฒนาสื่อเพื่อเพิ่มความรู้แก่สมาชิก เช่น การจัดมุมที่อ่านหนังสือ หรือการให้ความรู้ผ่านเสียงตามสายในชุมชน²¹ และกฎบัตรโลกเพื่อธรรมชาติ ค.ศ. 1982 ซึ่งรับรองโดยสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติก็ยืนยันว่า “มนุษย์ต้องแสวงหาความรู้เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมความสามารถในการใช้ทรัพยากรของตนเองในลักษณะที่จะสงวนรักษาพันธุ์สิ่งมีชีวิตและระบบนิเวศเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต”²² จึงเห็นได้ว่า ความรู้เกี่ยวกับประเด็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเป็นปัจจัยที่สามารถกระตุ้นหรือผลักดันให้คนตระหนักในหน้าที่และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นได้

ดังนั้น การจะผลักดันหรือส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมหรือการกระทำที่เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์อันชอบธรรมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคต ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 50 (8) ภาครัฐต้องตรากฎหมายหรือกำหนดเป็นนโยบายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ซึ่งความรู้จะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการกระตุ้นหรือผลักดันเพื่อให้เกิดความตระหนักและพัฒนาพฤติกรรมของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประชาชนก็จะเข้ามาทำหน้าที่ในการให้ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐตามมาตรา 50 (8) นี้

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

หลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคนเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา 50 (8) แม้บุคคลจะไม่ร่วมมือและไม่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับรัฐ ก็ไม่ได้มีสภาพบังคับทางกฎหมายโดยตรงกับบุคคลที่ไม่ทำตามหน้าที่ดังกล่าว การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยมาตรา 50 (8) เป็นเพียงการกำหนดความสัมพันธ์ของบุคคลกับภาครัฐซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน และมาตรานี้มีลักษณะเป็นบทบัญญัติในเชิงกฎหมายเทคนิค ทำให้กฎเกณฑ์นี้ไม่มีเหตุผลทางศีลธรรมคอยหนุนหลัง เป็นเหตุให้บุคคลขาดความตระหนักและละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว และมาตรานี้สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมระหว่างรุ่นคน แต่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้มีข้อความที่ชัดเจนพอที่จะแสดงให้ปวงชนชาวไทยซึ่งเป็นคนรุ่นปัจจุบันได้ตระหนักในภาระหน้าที่ดังกล่าวต่อคนรุ่นอนาคต จึงอาจทำให้บุคคลในสังคมละเลยในการปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าว หากประชาชนไม่ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันกับภาครัฐ ทรัพยากรธรรมชาติก็อาจจะเสื่อมโทรมและร่อยหรอลงไปเรื่อย ๆ

²¹ ศิริวรรณ พรเลิศวิวัฒน์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรป่าชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านท่าวังไทร ตำบลวังหมี่ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541), 83-88.

²² กอบกุล ราชะนาค, พัฒนาการของหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน (เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 25), 22.

หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้นั้นย่อมส่งผลไปถึงความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ของคนรุ่นอนาคตที่อาจถูกกระทบไปด้วย ซึ่งการจะผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 50 (8) ภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษา และการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะ

3.2.1 เห็นควรให้เพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 50 (8) ดังความว่า “บุคคลมีหน้าที่ในการร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครอง... ทรัพยากรธรรมชาติ... เพื่อประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต”

3.2.2 เห็นควรระบุเพิ่มเติมเป็นบทบัญญัติในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตรากฎหมายหรือกำหนดเป็นนโยบายการศึกษา เช่น กำหนดว่า “รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในทุกกระบวนการศึกษาและการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

References

- Amnat Wongbundit. *Environmental Law*. 4th ed. Bangkok: Winyuchon, 2019. [In Thai]
- Jurisprudence Sukhothai Thammathirat Open University. *Teaching Document on Environmental Law Course*. 13th ed. Nonthaburi: The Office of the University Press Sukhothai Thammathirat Open University, 2001. [In Thai]
- Kanuengnit Sribuaiam. *Environmental Justice*. Bangkok: P.Press, 2017. [In Thai]
- Kanungnit Sribua-iam, Teerawut Temsiriwattanakul, and Thitinan Teng-Amnuai. *The Relationship Between Human Rights and the Environment for the Sustainable Environmental Protection of Human Rights* (Research Report). Bangkok: Office of the National Human Rights Commission, 2017. [In Thai]
- Kasama Dechraksa, and Chutipong Somsap. “Duties of the Thai People in the Constitution: Legal Status and Obligations.” *Phikanesarn* 14, no. 2 (July–December 2018): 209. [In Thai]
- Kobkul Rayanakon. *Development of Environmental Law Principles and Community Rights* (Academic Document No. 25). Chiang Mai: Chiang Mai University, 2006. [In Thai]
- Manit Jumba. *Description of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540*. 7th ed. Bangkok: Nititham, 2005. [In Thai]

-
- Nimnang Klangkul. "Performance of the Learning Process on Energy Conservation and Environment of Schools Participating in the Rung Arun Project Under the Buriram Provincial Primary Education Office." Master's thesis, Major of Social Sciences, Development Buriram Rajabhat Institute, 2002. [In Thai]
- Office of the Secretariat of the House of Representatives. "Aims and Explanations for Sections of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560." May 1, 2019. [In Thai]
- Piyada Wachirawongsakorn. *Natural Resource Management*. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2019. [In Thai]
- Siriwan Pornlertwiwat. "Factors Influencing the Participation of Community Forest Organization Members in Community Forest Conservation: A Case Study Ban Tha Wang Sai, Wang Mi Subdistrict, Wang Nam Khiao District Nakhon Ratchasima Province." Master's thesis, Faculty of Social Development, National Institute of Development Administration, 1998. [In Thai]
- Somyot Chuathai. *Knowledge of General Law*. 28th ed. Bangkok: Winyuchon, 2021. [In Thai]
- Suphawit Jiraphong, and Thanattha Rojanatakul. "A Guidelines for Promoting Sustainable Forest Conservation." *Roi Kaen Sarn Journal* 6, no. 10 (October 2021): 454. [In Thai]
- Tossaphon Tasanakulphan. *Environmental Politics When People's Rights Clash National Economic Development Policy Guideline: Map Ta Phut Case* (Research Report). Chiang Mai: Chiang Mai University, 2008. [In Thai]

มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่ง¹ Legal Measure for Addressing Air Pollution from Open Burning²

วีระยุทธ หอมชื่น³

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

19 หมู่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: ble_weerayut@hotmail.co.th

Weerayut Homchaen⁴

Faculty of Law, University of Phayao

19 Moo 2, Maeka, Mueang, Phayao 56000, Thailand

Email: ble_weerayut@hotmail.co.th

Received: February 2, 2022 Revised: April 12, 2022 Accepted: April 25, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายของกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อนำข้อดีมาปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพอาศัยข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งโดยตรง แต่ต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ โดยแบ่งเป็นสี่กลุ่ม กลุ่มแรก การควบคุมเหตุรำคาญ กลุ่มที่สองข้อกำหนดห้ามเผา กลุ่มที่สามกำหนดเวลาห้ามเผา และกลุ่มที่สี่ความรับผิดชอบทางแพ่ง อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่งได้ บทความนี้จึงได้เสนอให้มีการนิยามการเผาในที่โล่งให้ชัดเจน และออกกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งเป็นการเฉพาะในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 โดยห้ามไม่ให้เผาเป็นหลัก แต่อนุญาตให้เผาเป็นข้อยกเว้น อีกทั้ง ควรนำข้อสันนิษฐานการเผามาใช้เพื่อช่วยให้บังคับใช้กฎหมายได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: มาตรการทางกฎหมาย; แก้ไขปัญหา; มลพิษทางอากาศ; การเผาในที่โล่ง

Abstract

This article focuses on a comparative study of the legal frameworks of Thai and ASEAN countries, as a guideline to improve Thai law, relating to open burning regulation. It is qualitative research and relies heavily on information from documents and interviews.

¹ ได้รับทุนสนับสนุนการทำผลงานวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปี 2564.

² Granted Research Grant, Thailand Science Research and Innovation (TSRI), 2021.

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์.

⁴ Assistant Professor, Lecturer.

The results of this study illustrate that Thailand has no particular law to regulate open burning, but the relevant legal measures are implemented to address instead. These legal measures can be classified into four groups: nuisance regulation, burning prohibition requirement, described period of burning prohibition, and civil liability. However, they are unsuitable to settle air pollution from open burning. As a result, the article suggests the term of open burning is defined explicitly and the legal frameworks of open burning regulation should be enacted specifically in the Public Health Act B.E. 2535. It also requires open burning to be prohibited mainly, but some activities are authorized and the presumption approach is applied for more effectiveness in enforcing the law.

Keywords: Legal Measure; Addressing; Air Pollution; Open Burning

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังประสบปัญหามลพิษทางอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพมหานคร ที่มีฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) จากยานพาหนะ และภาคเหนือที่มีหมอกควันไฟจากการเผาในที่โล่งซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ มลพิษทางอากาศมีแหล่งที่มาหลายแห่งด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นจากยานพาหนะ โรงงาน อาคาร ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่มีแหล่งกำเนิดแน่นอน (Point Source) การเผาป่า การเผาขยะชุมชน และการเผาพืชไร่⁵ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่มีแหล่งกำเนิดไม่แน่นอน (Non-Point Source)⁶ หรือเรียกอีกว่า การเผาในที่โล่ง (Open Burning)

การเผาในที่โล่ง (Open Burning) หมายความว่า ไฟไหม้ การเผาไหม้ หรือไฟคุกรุ่นใด ๆ หรือการเผาวัสดุใด ๆ ที่เกิดขึ้นในที่เปิดโล่ง โดยที่ฝุ่น ควัน ก๊าซ และสารพิษอื่นจากการเผาไหม้สามารถแพร่กระจายได้ในบรรยากาศ⁷ การเผาในที่โล่งเกิดจาก 3 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) การเผาเศษพืชเศษวัสดุในภาคการเกษตร 2) การเผาขยะมูลฝอยจากชุมชน และ 3) ไฟป่า⁸ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันไม่มีกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งเป็นการเฉพาะ แต่ต้องอาศัยบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การควบคุมเหตุรำคาญตามมาตรา 25 (4) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่เป็นเพียงมาตรการแก้ไขและมีปัญหาในทางปฏิบัติแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการทราบถึงการเผา แม้จะมีวันปกคลุมในเขตท้องที่ แต่ไม่รู้ว่าวันดังกล่าวมีที่มาจากแหล่งใดเนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ทำให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่สามารถออกคำสั่งระงับการเผาได้

⁵ มงคล รายนาคาร, *หมอกควันและมลพิษทางอากาศในจังหวัดเชียงใหม่* (เชียงใหม่: ลีคอนติไชนเวิร์ค, 2553), 10.

⁶ ศิวพันธุ์ ชูอินทร์, *มลพิษทางอากาศ*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), 6-7.

⁷ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, “แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการควบคุมการเผาในที่โล่ง 2548,” 1 มิถุนายน 2548.

⁸ เรื่องเดียวกัน.

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่ง แต่ไม่รวมถึงกฎหมายควบคุมการเผาในเขตป่า โดยเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีความชัดเจนในประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ ประเทศบรูไน ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศฟิลิปปินส์ มีการเก็บข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชน เพื่อแสวงหาคำตอบจากคำถามที่ว่า เหตุใดกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่งได้และจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษากฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของกลุ่มประเทศอาเซียน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเผาในที่โล่ง
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาและรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเผาในที่โล่งของประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 วิเคราะห์ปัญหาในกฎหมายการบังคับใช้และผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย เปรียบเทียบกับกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของกลุ่มประเทศอาเซียน

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นสองวิธี ประกอบไปด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีจากงานวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ บันทึกข้อสรุปจากการสัมมนาวิชาการ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ และวิจัยภาคสนาม (Field Research) ซึ่งการศึกษานี้ เลือกพื้นที่ตำบลแม่กา อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษา มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลแม่กา 3 คน และประชาชน โดยทั้งหมดนี้เพื่อแสวงหาคำตอบจากคำถามที่ว่า ทำไมกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่งได้ และจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 ทราบถึงกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของกลุ่มประเทศอาเซียน
- 1.5.2 ทราบถึงกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเผาในที่โล่ง
- 1.5.3 ทราบถึงแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่ง

2. ผลการศึกษาวิจัย

เนื่องจากกลุ่มประเทศอาเซียนมีบริบทคล้ายคลึงกับประเทศไทยในด้านสังคม เศรษฐกิจ ภูมิประเทศ และต่างก็ประสบปัญหามลพิษจากหมอกควันภายในประเทศ และหมอกควันข้ามแดนเช่นเดียวกับประเทศไทย การศึกษาเชิงเปรียบเทียบจะทำให้เห็นมุมมองและวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อนำข้อดีมาปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทย

2.1 กฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของกลุ่มประเทศอาเซียน

2.1.1 ประเทศบรูไน

ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code 1952) ของประเทศบรูไนมีหลักเกณฑ์การควบคุมการเผาในที่โล่งที่สำคัญ ดังนี้

1) กำหนดเวลาห้ามเผา

ห้ามไม่ให้ผู้ที่อยู่ในที่โล่ง (Open Place) หรือผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่โล่ง โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเผาหรือก่อไฟในช่วงเวลาที่กำหนด หากฝ่าฝืน มีโทษปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์บรูไน⁹ ประมาณ 2,444,256 บาท หากการเผาหรือก่อไฟดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นอันตรายหรืออาจจะอันตรายต่อชีวิตมนุษย์หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย หรือทำให้สภาพอากาศเสื่อมโทรม อันเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์บรูไน หรือ ทั้งจำทั้งปรับ¹⁰ การกำหนดเวลาห้ามเผา (Prescribed Period) เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข (Minister of Health) โดยประกาศเวลาเริ่มต้นและเวลาสิ้นสุดการห้ามเผาในราชกิจจานุเบกษา (Gazette) โดยมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ¹¹

2) ข้อสันนิษฐานและการพิสูจน์

เมื่อมีการเผาบนที่ดินแปลงใด ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองที่โล่งเป็นผู้ทำผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ให้เป็นที่พอใจแก่ศาลว่า การเผาหรือการก่อไฟไม่ได้เกิดขึ้นจากความรับรู้ความยินยอมหรือการรู้เห็นเป็นใจและไม่ได้เกิดขึ้นจากการกระทำหรือความผิดพลาดส่วนหนึ่งส่วนใดของตน หรือตนพยายามป้องกันการกระทำที่เป็นความผิดนั้นแล้ว¹²

3) การป้องกันเหตุเดือดร้อนรำคาญ

แม้การเผาเวลาอื่นนอกเหนือจากกำหนดเวลาห้ามเผาจะไม่เป็นความผิดตามมาตรา 244A แต่เป็นความผิดตามมาตรา 268 หากควันจากการเผาก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญสาธารณะ (Public Nuisance) โดยสร้างความเสียหายเป็นวงกว้าง หรือเป็นอันตรายหรือเป็นเหตุรำคาญต่อสาธารณสุขหรือความเป็นอยู่โดยทั่วไปของผู้อื่น อีกทั้ง หากควันจากการเผาทำให้สภาพอากาศเสื่อมโทรมเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อื่นเป็นความผิดตามมาตรา 278 มีโทษปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์บรูไน

⁹ Penal Code 1952, Section 277A (1).

¹⁰ Ibid, Section 277A (2).

¹¹ Ibid, Section 277A (4).

¹² Ibid, Section 277A (3).

เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐสั่งห้ามไม่ให้กระทำซ้ำหรือกระทำต่อไปซึ่งเหตุเดือดร้อนรำคาญเช่นว่านั้น แต่ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืน มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์บริรูไน¹³

นอกจากประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังมีพระราชบัญญัติความผิดละเมิด (Minor Offences Act 1998) ควบคุมการเผาไว้อีกด้วย โดยห้ามไม่ให้จุดไฟหรือเผาวัตถุใด ๆ อันก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญ หรือความไม่สะดวกสบายหรือเป็นอันตรายต่อสาธารณะ มีโทษปรับ 250 ดอลลาร์บริรูไน¹⁴ ประมาณ 6,108 บาท

2.1.2 ประเทศอินโดนีเซีย

ในด้านการควบคุมการเผาในที่โล่ง กฎหมายคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม (Protection and Management of Environment Law No.32 Year 2009) ของประเทศอินโดนีเซียมีหลักสำคัญดังนี้

1) ห้ามเผาเพื่อทำไร่เลื่อนลอย

ห้ามผู้ใดแผ้วถางที่ดินโดยวิธีการตัดและเผาวัชพืช (Slash-and-Burn) เพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตร¹⁵ แม้การเผานั้นจะเป็นภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นก็ตาม¹⁶ ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 3,000,000,000 รูเปียห์ ประมาณ 6,934,793 บาท ถึง 10,000,000,000 รูเปียห์¹⁷ ประมาณ 23,115,979 บาท การเผาลักษณะอื่นที่ไม่ใช่การเผาเพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตรแม้ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 69 (1) h แต่อาจเป็นความผิดตามมาตรา 69 (1) a หากการเผานั้นก่อให้เกิดมลพิษ และ/หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม¹⁸

นอกจากนี้ หากการเผาเกิดขึ้นหรือเพื่อประโยชน์หรือในนามของนิติบุคคล ให้นิติบุคคล และ/หรือผู้ออกคำสั่งให้มีการเผารับผิดด้วย¹⁹ เฉพาะผู้ออกคำสั่งให้ปรับและจำคุกมากกว่าหนึ่งในสามของความผิดนั้น²⁰

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) กฎหมายฉบับนี้ให้สิทธิแก่ประชาชนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (People's Right to Class Action) เพื่อปกป้องประโยชน์ของตนเองหรือประโยชน์ของชุมชนในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากมลพิษและ/หรือเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม²¹ อีกทั้ง ยังให้สิทธิแก่องค์กรเอกชนฟ้องคดีเพื่อให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน²² อีกด้วย

¹³ Ibid, Section 291.

¹⁴ Minor Offences Act 1998, Section 6.

¹⁵ Protection and Management of Environment Law No.32 Year 2009, Section 69 (1) h.

¹⁶ Ibid, Section 69 (2).

¹⁷ Ibid, Section 108.

¹⁸ Ibid, Section 69 (1).

¹⁹ Ibid, Section 116 (1) a.

²⁰ Ibid, Section 117.

²¹ Ibid, Section 91.

²² Ibid, Section 92.

2.1.3 ประเทศมาเลเซีย

กฎหมายคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental Quality Act 1974) นิยามความหมายของการเผาในที่โล่ง หมายถึง ไฟใด ๆ ซึ่งเผาไหม้หรือคุกรุ่นโดยเกิดขึ้นในที่โล่ง และไม่ได้ควบคุมโดยปล่องไฟหรือปล่องควัน แต่ไม่รวมถึงไฟใด ๆ ซึ่งเผาไหม้หรือคุกรุ่นที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่กำหนดขึ้นโดยรัฐมนตรีซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว²³

1) ข้อกำหนดเวลาห้ามเผา

หลักเกณฑ์การห้ามไม่ให้เผาในที่โล่งอยู่ในมาตรา 29A (1) และ (2) โดยห้ามมิให้ผู้ใดยินยอมหรือก่อให้เกิดการเผาในที่โล่งบนที่ดินของตน หากฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต ประมาณ 78,368 บาท หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งเป็นผู้ดูแลที่ดินนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่ใช่ความผิดของตน²⁴

2) กิจกรรมที่อนุญาตให้เผา

ในปี ค.ศ. 2003 มีการตราข้อบัญญัติเพิ่มเติมแห่งรัฐ (Federal Subsidiary Legislation) ที่ออกตามความมาตรา 29AA ในกฎหมายคุณภาพสิ่งแวดล้อมว่าด้วยกิจกรรมที่กำหนดขึ้นโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ถือว่าเป็นการเผาในที่โล่งตามมาตรา 29A เมื่อได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในกฎหมาย มีทั้งสิ้น 15 กิจกรรมที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1) การเผาพืชบนที่ดินเพื่อเตรียมการเพาะปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหาร หรือพืชทางเศรษฐกิจในการทำไร่เลื่อนลอย (Shifting Cultivation) โดยพืชที่เผาจะต้องตายและแห้งแล้ว การเผาต้องทำในช่วงที่สภาพอากาศแห้งและในช่วงเวลา 8.00-18.00 น. โดยอยู่ในการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาจนกว่าการเผาจะเสร็จสิ้น แต่ห้ามมิให้เผาในพื้นที่ป่าพรุ

2) การเผาตอซังข้าวเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก โดยตอซังข้าวจะต้องแห้งเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 7 วันก่อนมีการเผา ต้องเผาในช่วงที่สภาพอากาศแห้งและในช่วงเวลา 13.00 ถึง 17.00 น. โดยอยู่ในการดูแลและควบคุมอย่างใกล้ชิด ควันและละอองที่เกิดขึ้นจากการเผาต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการจราจร และมีการเตือนภัยอย่างเพียงพอต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นให้กับผู้ใช้รถใช้ถนนในกรณีที่มีการเผาใกล้ถนน การเผาต้องไม่ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญต่อผู้อาศัยใกล้เคียงและไม่ลดทัศนวิสัยในการมองเห็น อีกทั้ง ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ใกล้ที่สุดทราบก่อนมีการเผา

3) การเผาใบอ้อยก่อนมีการเก็บเกี่ยวในพื้นที่ไม่เกิน 125 ไร่ในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยต้องทำเมื่อสภาพอากาศแห้ง ในช่วงเวลา 11.00 ถึง 17.00 น. ควันและละอองที่เกิดขึ้นจากการเผาต้องไม่เป็นอุปสรรคต่อการจราจร และมีการเตือนภัยอย่างเพียงพอต่ออันตรายที่อาจเกิดขึ้นให้กับผู้ใช้รถใช้ถนนในกรณีที่มีการเผาใกล้ถนน การเผาต้องอยู่ในการดูแลและควบคุมอย่างใกล้ชิดจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มั่นใจว่าไฟ

²³ Environmental Quality Act 1974, Section 29A (3).

²⁴ Ibid, Section 29B.

จะไหม้อยู่ในพื้นที่จำกัด ไม่ลุกลามไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ก่อนเผาต้องยื่นคำร้องขออนุญาตเผาและได้รับการอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีคุณภาพสิ่งแวดล้อม และแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ใกล้ที่สุดทราบ อีกทั้ง ต้องไม่ใช้การเผาในพื้นที่ป่าพรุ

4) การเผาพืชเพื่อเตรียมพื้นที่การเกษตรในการปลูกพืชใด ๆ ก็ตาม โดยเกษตรกรรายย่อยที่มีการเผาในพื้นที่ไม่เกิน 12.5 ไร่ ต่อวัน การเผาจะทำได้เมื่อพืชได้ตายและเหี่ยวแห้งแล้ว โดยต้องทำเมื่อสภาพอากาศแห้งในช่วงเวลา 8.00 ถึง 18.00 น. ต้องไม่ใช้วัสดุที่เกิดควันดำเพื่อเป็นเชื้อเพลิงในการก่อไฟ ห่างจากถนนและเส้นทางหลักอื่น ๆ โดยต้องไม่ก่อให้เกิดเหตุเดือดร้อนรำคาญต่อผู้อาศัยใกล้เคียงและไม่ลดทัศนวิสัยในการมองเห็นอยู่ในการดูแลและควบคุมอย่างใกล้ชิด โดยต้องหยุดเผาทันทีที่พืชได้ถูกเผาจนหมดแล้ว แต่ห้ามไม่ให้เผาในพื้นที่ป่าพรุ

5) การเผาวัสดุทางการเกษตรเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกโดยเกษตรกรที่ทำการเกษตรเพื่อยังชีพในชนบท แต่ต้องไม่ใช้การเผาในพื้นที่ป่าพรุ

6) การเผาใบไม้ กิ่งไม้ และเศษวัชพืชในหมู่บ้านในเขตชนบทซึ่งไม่ใช้การเผาในพื้นที่ป่าพรุ
อย่างไรก็ตาม ห้ามไม่ให้มีการเผาสัตว์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นในรัศมี 30 กิโลเมตรจากสนามบินนานาชาติกัวลาลัมเปอร์

3) ข้อสันนิษฐานและการพิสูจน์

เมื่อมีการเผาบนที่ดินแปลงใด ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งเป็นผู้ดูแลที่ดินนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่ใช่ความผิดของตน²⁵

การพิสูจน์เพื่อให้พ้นผิด (Defense)²⁶ เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า การเผาในที่โล่งนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของตน หรือตนไม่ได้รับรู้ ู้เห็นเป็นใจหรือยินยอมในการเผานั้น หรือตนได้ใช้ความระมัดระวังทุกวิถีทางอย่างดีแล้ว หรือตนได้ใช้ความพยายามอย่างเหมาะสมตามความสามารถและในพฤติการณ์เช่นนั้นเพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นความผิด

2.1.4 ประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการเผาในที่โล่ง 2 ฉบับ ได้แก่

1) กฎหมายการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนิเวศ (The Ecological Solid Waste Management Act 2000)

1.1) มาตรการจูงใจ

กฎหมายฉบับนี้มีมาตรการจูงใจ (Incentive) โดยมอบรางวัล สนับสนุนด้านการเงิน หรืออื่น ๆ ให้กับหน่วยงานปกครองท้องถิ่น ประชาชน หน่วยงานเอกชนและนิติบุคคล ตลอดถึงองค์กรเอกชน (Non-Government Organization) ในการที่ได้ใช้นวัตกรรมที่โดดเด่น เทคโนโลยีหรือกิจกรรมเพื่อสนับสนุนมาตรการการใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ และการลดขยะมูลฝอย ซึ่งรางวัลดังกล่าวให้นำมาจากกองทุนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้²⁷

²⁵ Federal Subsidiary Legislation 2003, Section 29B.

²⁶ Ibid, Section 29C (a).

²⁷ The Ecological Solid Waste Management Act 2000, Section 45.

มาตรการจูงใจ ตัวอย่างเช่น การยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักร อุปกรณ์ ยานพาหนะ และอะไหล่ที่นำมาใช้เก็บขยะมูลฝอย²⁸ การบริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้กับหน่วยงานปกครองท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ บริษัท หรือองค์กรเอกชนเพื่อสนับสนุนแผนการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเงินหรือทรัพย์สินที่บริจาคจะได้รับการยกเว้นภาษีและนำมาหักค่าลดหย่อนได้เต็มจำนวน²⁹

1.2) กองทุนการจัดการขยะมูลฝอย

กองทุนการจัดการขยะมูลฝอย (Solid Waste Management Fund) ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น สนับสนุนผลิตภัณฑ์ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีและกระบวนการในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างถูกต้อง ให้รางวัลและจูงใจ ให้ทุนศึกษาวิจัย เป็นต้น รายได้ของกองทุนมาจากค่าปรับ ค่าธรรมเนียมในการออกใบอนุญาต การรับบริจาคจากแหล่งทุนภายในและภายนอกประเทศ รวมถึงการจัดสรรงบประมาณประจำปีจากภาครัฐ³⁰

1.3) การเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอย

การเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานปกครองท้องถิ่น อีกทั้ง มีอำนาจในการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อให้เป็นไปตามแผนการจัดการขยะมูลฝอยดังที่ได้ประกาศใช้ โดยการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมอย่างน้อยต้องคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับประเภทและปริมาณของขยะมูลฝอย รวมถึงระยะทางจากสถานีรับขนถึงโรงงานจัดการขยะมูลฝอย³¹

1.4) ข้อกำหนดห้ามเผา

กฎหมายการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนิเวศนิยามความหมายของขยะมูลฝอย (Solid Waste) หมายถึง สิ่งของที่ทิ้งจากครัวเรือน ขยะจากการค้าขายอุตสาหกรรมที่ไม่เป็นอันตราย สิ่งที่ถูกคว่ำรวมไว้ข้างถนน ขยะจากการก่อสร้าง วัสดุทางการเกษตร และมูลฝอยอื่น ๆ ที่ไม่เป็นอันตรายหรือเป็นพิษ³² โดยห้ามไม่ให้เผาขยะมูลฝอยในที่โล่ง³³ ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ 300 บาท ประมาณ 198 บาท ถึง 1,000 บาท ประมาณ 661 บาท หรือจำคุกตั้งแต่ 1 วันถึง 15 วัน หรือทั้งจำทั้งปรับ³⁴ หากบริษัท ห้างหุ้นส่วน หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายเป็นผู้กระทำความผิด ให้กรรมการบริษัท หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือผู้บริหารอื่นได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนี้³⁵ นอกจากนี้ ในกรณีที่คนต่างชาติ (Alien) เป็นผู้กระทำความผิด หลังจากที่ได้รับโทษตามกฎหมายแล้ว ให้เนรเทศออกจากประเทศฟิลิปปินส์ด้วย³⁶ สำหรับโทษปรับ ให้เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ร้อยละ 10 ทุก ๆ 3 ปีเพื่อให้สอดคล้องกับอัตราเงินเฟ้อและคงไว้ซึ่งประสิทธิภาพในการบังคับใช้³⁷

²⁸ Ibid, Section 45 (b) (1) (a).

²⁹ Ibid, Section 45 (b) (1) (c).

³⁰ Ibid, Section 46.

³¹ Ibid, Section 46.

³² Ibid, Section 3 (kk).

³³ Ibid, Section 48 (3).

³⁴ Ibid, Section 45 (b).

³⁵ Ibid, Section 49 Paragraph 2.

³⁶ Ibid, Section 49 Paragraph 3.

³⁷ Ibid, Section 49 Paragraph 4.

1.5) การมีส่วนร่วมของประชาชน

กฎหมายการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนิเวศให้อำนาจแก่ประชาชนในการฟ้องคดี (Citizen Suits) โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม³⁸ เป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครองต่อศาลได้³⁹ ในกรณีดังต่อไปนี้

1.5.1) มีผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎและข้อบังคับที่ออกตามความกฎหมายนี้⁴⁰ หรือ

1.5.2) กรมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (Department of Environment and Natural Resources) หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องได้ออกคำสั่ง กฎ และข้อบังคับขัดกับกฎหมายนี้⁴¹ และ/หรือ

1.5.3) เจ้าหน้าที่รัฐกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในการปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมายนี้หรือกฎและข้อบังคับ ที่ออกตามความกฎหมายนี้ หรือละเลยอำนาจในการปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ถูกต้องตามความหมายนี้หรือกฎและข้อบังคับที่ออกตามความกฎหมายนี้ แต่ห้ามไม่ให้ฟ้องจนกว่าจะล่วงพ้น 30 วัน นับแต่ได้แจ้งเจ้าหน้าที่รัฐหรือผู้ถูกกล่าวหา และไม่มีกระทำการอย่างเหมาะสมนับแต่แจ้ง⁴²

2) กฎหมายอากาศสะอาด (The Clean Air Act 1999)

กฎหมายฉบับนี้แบ่งการควบคุมมลพิษทางอากาศออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การควบคุมการปล่อยมลพิษจากยานพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยเครื่องยนต์ (Mobile Source), 2) การควบคุมการปล่อยมลพิษจากอุตสาหกรรม (Stationary Source) และ 3) การควบคุมการเผาเชิงพื้นที่ (Area Source)

การควบคุมการเผาเชิงพื้นที่ (Area Source) กฎหมายฉบับนี้นิยามว่าหมายถึง การเผาขยะชุมชน ขยะติดเชื้อและขยะอันตรายซึ่งกระบวนการเผาไหม้ก่อให้เกิดควันพิษ ห้ามไม่ให้เผาขยะดังกล่าว เว้นแต่เป็นการเผาปริมาณเล็กน้อย (Small-Scale) ตามประเพณีเพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาสุขอนามัยของชุมชน การเตรียมการทางประเพณี การเกษตร วัฒนธรรม สุขภาพและอาหาร รวมถึงการเผาศพ⁴³ โดยให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นสนับสนุน ส่งเสริม และบังคับใช้แผนการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนิเวศในแต่ละเขตการปกครองของตน รวมถึงการคัดแยก การนำกลับมาใช้ใหม่และการนำขยะหมักทำปุ๋ยด้วย⁴⁴ ผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษปรับตั้งแต่ 10,000 บาท ประมาณ 6,614 บาท ถึง 100,000 บาท ประมาณ 66,141 บาท หรือจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 6 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ หากผู้ทำผิดเป็นนิติบุคคลให้กรรมการ หุ่นส่วนผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมหรือเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ดูแลโดยตรงในการดำเนินงานด้านมลพิษรับโทษดังกล่าวด้วย⁴⁵

³⁸ Ibid, Section 52 Paragraph 2.

³⁹ Ibid, Section 52.

⁴⁰ Ibid, Section 52 (a).

⁴¹ Ibid, Section 52 (b).

⁴² Ibid, Section 52 (c).

⁴³ The Clean Air Act 1999, Section 20.

⁴⁴ Ibid, Section 20 Paragraph 2.

⁴⁵ Ibid, Section 47.

มีข้อสังเกตว่า แม้การเผาปริมาณเล็กน้อย (Small-scale) จะเป็นข้อยกเว้นที่สามารถทำได้ แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดรายละเอียดไว้ว่า แคลไหนที่เรียกว่าปริมาณเล็กน้อย ในประเด็นนี้แตกต่างจากกฎหมายคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental Quality Act 1974) ของประเทศมาเลเซียที่กำหนดรายละเอียดการอนุญาตให้เผากิจกรรมบางประเภทไว้อย่างชัดเจน เช่น การเผาใบอ้อยก่อนมีการเก็บเกี่ยวในพื้นที่ไม่เกิน 125 ไร่ เป็นต้น

นอกจากนี้ หากเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายนี้ หรือกฎและข้อบังคับที่ออกตามความหมายนี้อย่างร้ายแรง คณะกรรมการวินิจฉัยความผิดเกี่ยวกับมลพิษ (Pollution Adjudication Board) อาจเสนอพนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดอย่างร้ายแรง หมายถึง การกระทำความผิด 3 ครั้ง หรือมากกว่านั้นใน 1 ปี กระทำความผิด 3 ครั้ง หรือมากกว่านั้นเป็นเวลา 3 ปี ติดต่อกัน กระทำการหรือละเว้นการกระทำตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนี้จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรงหรือไม่อาจฟื้นฟูได้⁴⁶ ผู้กระทำความผิดมีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 ปี ถึง 10 ปี หากผู้ทำผิดเป็นนิติบุคคลให้กรรมการหุ้นส่วนผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งดูแลโดยตรงในการดำเนินงานด้านมลพิษรับโทษดังกล่าวด้วย⁴⁷

2.2 กฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งของประเทศไทย

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งเป็นการเฉพาะจึงต้องอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่หลายฉบับมาปรับใช้ โดยกฎหมายแต่ละฉบับมีมาตรการที่แตกต่างกันไป จากการตั้งคำถามในตอนต้นว่า เหตุใดกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่งได้แยกเป็นคำตอบได้ดังนี้

2.2.1 การควบคุมเหตุรำคาญ

การเผาในที่โล่งย่อมก่อให้เกิดฝุ่น ละออง เหมม่าหรือเถ้า ซึ่งเป็นเหตุรำคาญอย่างหนึ่ง ดังนั้นแม้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ไม่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมการเผาในที่โล่งโดยตรง แต่มีหลักเกณฑ์การควบคุมเหตุรำคาญ (Nuisance) ในมาตรา 25 (4) ซึ่งนำมาปรับใช้กับการควบคุมการเผาในที่โล่งได้

โดยทั่วไปการเผาขยะมูลฝอยหรือการเผาวัสดุทางการเกษตรมักเกิดขึ้นในที่ของเอกชนมากกว่าในที่สาธารณะ แต่มีข้อสังเกตว่า ในการควบคุมเหตุรำคาญในที่เอกชนเจ้าพนักงานท้องถิ่นจะมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ระงับเหตุรำคาญได้ก็ต่อเมื่อเหตุรำคาญเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น จะใช้อำนาจในทางป้องกันเหตุรำคาญที่อาจเกิดขึ้นเหมือนกับการควบคุมเหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะไม่ได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักระงับไว้ก่อน (Precautionary Principle) อันเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ความสำคัญกับการเฝ้าระวังความเสียหายยิ่งกว่าการแก้ไข⁴⁸ แม้มาตรา 26 ให้อำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นห้ามไม่ให้ผู้ใดก่อเหตุรำคาญในสถานที่เอกชนก็ตาม แต่มาตราดังกล่าวไม่มีบทลงโทษในกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืน

⁴⁶ Ibid, Section 48.

⁴⁷ Ibid, Section 48 Paragraph 1.

⁴⁸ กอบกุล ราชชนะการ, พัฒนาการของหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิชุมชน (เอกสารวิชาการ หมายเลข 25) (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549), 5-6.

นอกจากนี้ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมเหตุรำคาญในที่หรือทางสาธารณะ หรือการควบคุมเหตุรำคาญในที่เอกชนก็ตาม การเผาในที่โล่งไม่มีความผิดทันทีที่เผา แต่จะเป็นความผิดเมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งเป็นหนังสือให้หยุดเผา แต่ผู้เผาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น โดยเป็นความผิดเนื่องจากฝ่าฝืนคำสั่งนั่นเอง ซึ่งหมายความว่าถ้าที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะมีคำสั่งให้หยุดเผา การเผาก็อาจเสร็จสิ้นแล้ว⁴⁹ อีกทั้ง ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการทราบถึงการเผา แม้จะมีคว้นปกคลุมในเขตท้องที่ แต่ไม่รู้ว่าจะวันดังกล่าวมีที่มาจากแหล่งใดเนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ทำให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่สามารถออกคำสั่งระงับการเผาได้⁵⁰

2.2.2 ข้อกำหนดห้ามเผา

ข้อกำหนดห้ามเผาที่ราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชน⁵¹ กำหนดขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่จัดตั้งราชการส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทนั้น เป็นการควบคุมการเผาในที่โล่งโดยตรง โดยผู้ที่เผาย่อมมีความผิดทันทีที่เผา ซึ่งต่างจากการควบคุมเหตุรำคาญตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 อย่างไรก็ตาม ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจกำหนดโทษปรับแก่ผู้เผาในที่โล่งได้ไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle) และไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในบางกรณี ตัวอย่างเช่น เกษตรกรที่ถือครองที่ดินรายใหญ่อาจยินดีที่จะจ่ายค่าปรับแลกกับการเผาวัสดุพืชไร่จำนวนมาก ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยซึ่งเผาพืชไร่เป็นจำนวนน้อยกลับต้องจ่ายค่าปรับในอัตราเท่ากับเกษตรกรรายใหญ่ อีกทั้ง ข้อกำหนดห้ามเผามีลักษณะห้ามเด็ดขาด โดยไม่มีข้อยกเว้นและไม่กำหนดกรอบเวลาห้ามเผาไว้ จึงอาจไม่เป็นธรรมแก่ผู้ได้รับผลกระทบบางกลุ่ม⁵² โดยเฉพาะเกษตรกรที่มองว่าการเผาเป็นส่วนหนึ่งของการทำการเกษตร⁵³ ในขณะที่กฎหมายของประเทศมาเลเซียและประเทศฟิลิปปินส์อนุญาตให้บางกิจกรรมสามารถเผา ในที่โล่งได้เพื่อไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนมากเกินไป

2.2.3 กำหนดเวลาห้ามเผา

กำหนดเวลาห้ามเผาใช้เพื่อควบคุมการเผาช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฤดูแล้งของทุกปี เมื่อฝุ่นละอองในอากาศส่งผลกระทบต่อชีวิตหรือร่างกายของประชาชนเป็นวงกว้าง ย่อมถือว่าเป็นสาธารณภัย ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

กำหนดเวลาห้ามเผาเป็นรูปแบบเดียวที่ใช้ในประเทศบรูไน แม้การประกาศกำหนดเวลาห้ามเผาสามารถทำได้โดยไม่ต้องรอให้มีสาธารณภัยเกิดขึ้นก่อน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรการป้องกันการเผาก็ตาม แต่กิจกรรมการเผาไม่ว่าจะเป็นการเผาขยะมูลฝอยชุมชนหรือการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่จำกัดเฉพาะช่วงเวลาที่กำหนดเวลาห้ามเผาเท่านั้น อีกทั้ง เมื่อล่วงเลยกำหนดเวลาห้ามเผาจะมีเชื้อเพลิง

⁴⁹ อภิรัฐ ดีทองอ่อน, “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมมลพิษทางอากาศอันเกิดจากการเผาในที่โล่งในภาคเกษตรกรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), 95.

⁵⁰ ธนัช ปิสนัย, สัมภาษณ์โดย วีระยุทธ หอมชื่น, ตำบลแม่กา, 13 กันยายน 2564.

⁵¹ อำนาจ วงศ์บัณฑิต, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562), 650.

⁵² สุรเชษฐ์ ชีระมณี, ปัญหาของการบังคับใช้กฎหมายเพื่อระงับหมอกควันซึ่งเกิดจากการเผาในที่โล่ง: กรณีศึกษาอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงใหม่ (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557), 18.

⁵³ สมพิศ เทพทรงสาร, สัมภาษณ์โดย วีระยุทธ หอมชื่น, ตำบลแม่กา, 16 กันยายน 2564.

จำนวนมากที่รื้อการเผาและเกิดการเผาพร้อมกันก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน⁵⁴ การเผาช่วงเวลาอื่นนอกเหนือกำหนดเวลาห้ามเผาต้องนำมาตรการควบคุมเหตุรำคาญ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาปรับใช้ ซึ่งเกิดปัญหาดังที่ได้วิเคราะห์มาแล้ว

4) ความรับผิดทางแพ่ง

แม้ความรับผิดทางแพ่งตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 จะเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) ก็ตาม แต่ภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล (Causation) ยังคงเป็นของผู้เสียหาย⁵⁵ โดยผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ความเสียหายที่ตนได้รับเป็นผลโดยตรงมาจากการกระทำของจำเลย⁵⁶ ซึ่งเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากในความเป็นจริงมลพิษจากหมอกควันที่ผู้เสียหายได้รับอาจมีที่มาจากหลายแห่งและจากผู้เผาหลายคน สิ่งที่ผู้เสียหายต้องพิสูจน์ คือ ควันไฟจากการเผาแห่งใดและจากผู้เผารายใดที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหาย อีกทั้งจะฟ้องผู้เผาทุกรายฐานเป็นตัวการร่วมในการทำละเมิดก็ไม่ได้ เนื่องจากต่างคนต่างเผาถือไม่ได้ว่าจงใจทำละเมิดร่วมกัน ประกอบกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับหากมีผลกระทบต่อสุขภาพเพียงเล็กน้อย เช่น เกิดการระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจและมีอาการแสบตา อาจไม่คุ้มค่าที่จะฟ้องร้องผู้เผาในที่โล่งเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่จะต้องเสียไปในการฟ้องคดีกับค่าเสียหายที่จะได้รับ ดังนั้น ความรับผิดทางแพ่งจึงไม่ใช่เครื่องมือหลักที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่ง

5) การมีส่วนร่วมของประชาชน

แม้กฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งจะมีหลายฉบับดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ไม่มีกฎหมายฉบับใดเลยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่งและเป็นไปได้ยากที่รัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียวจะแก้ไขปัญหาได้⁵⁷ ในขณะที่ประเทศอินโดนีเซียส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) โดยให้สิทธิแก่ประชาชนในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (People's Right to Class Action) เพื่อปกป้องประโยชน์ของตนเองหรือประโยชน์ของชุมชนในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากมลพิษและ/หรือเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม⁵⁸ อีกทั้ง ยังให้สิทธิแก่องค์กรเอกชนฟ้องคดีเพื่อให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน⁵⁹ ในเรื่องเดียวกันนี้ประเทศฟิลิปปินส์เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยให้อำนาจแก่ประชาชนในการฟ้องคดี (Citizen Suits) โดยไม่เสียค่าธรรมเนียม⁶⁰ เป็นคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครองต่อศาลได้⁶¹

⁵⁴ ณัฐพินิล อินพริตต์เดชาธร, สัมภาษณ์โดย วีระยุทธ หอมชื่น, เทศบาลตำบลแม่กา, 13 กันยายน 2564.

⁵⁵ สุรศักดิ์ บุญเรือง, “ข้อเสนอทางกฎหมายเพื่อจัดทำข้อตกลงเชิงอนุรักษ์ในประเทศไทย: ศึกษาเชิงเปรียบเทียบ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต สาขากฎหมายอนุรักษ์ธรรมชาติ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยตันตี, 2563), 40.

⁵⁶ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), 489.

⁵⁷ วีระยุทธ หอมชื่น, การฟ้องคดีเชิงกลยุทธ์เพื่อขัดขวางการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม (รายงานการวิจัย) (พะเยา: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562), 46.

⁵⁸ Protection and Management of Environment Law No.32 Year 2009, Section 91.

⁵⁹ Ibid, Section 92.

⁶⁰ The Clean Air Act 1999, Section 41 Paragraph 2.

⁶¹ Ibid, Section 41.

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

กฎหมายของกลุ่มประเทศอาเซียน ได้แก่ ประเทศบรูไน ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศฟิลิปปินส์มีความชัดเจนในการควบคุมการเผาในที่โล่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมาเลเซียที่นิยามความหมายของการเผาในที่โล่งและตรากฎหมายเพื่อจัดการกับการเผาในที่โล่งไว้เป็นการเฉพาะ ในขณะที่ประเทศไทยไม่มีความชัดเจนต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายประการดังที่กล่าวมาแล้ว การสั่งห้าม (Direct Regulation)⁶² เป็นเครื่องมือหลักที่กลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศไทยนำมาใช้ควบคุมการเผาในที่โล่ง มีเพียงประเทศฟิลิปปินส์ที่นำการช่วยเหลือด้านการเงิน (Subsidies and Grants) มาใช้เป็นเครื่องมือเสริม อีกทั้งบางประเทศ ได้แก่ ประเทศบรูไน ประเทศมาเลเซีย มีการนำข้อสันนิษฐานความผิด (Presumption) มาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาการไม่สามารถระบุตัวผู้เผาได้ ในขณะที่ประเทศอินโดนีเซียและประเทศฟิลิปปินส์เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมซึ่งอยู่ในรูปแบบของการฟ้องคดี

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ผู้เขียนเห็นควรมีข้อเสนอแนะในแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาในที่โล่ง ได้อย่างไร แยกเป็นคำตอบดังนี้

1) เห็นควรมีการนิยามความหมายของการเผาในที่โล่งให้ชัดเจนในพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เพื่อง่ายต่อการควบคุม โดยเสนอว่า “การเผาในที่โล่ง หมายถึง ไฟไหม้ การเผาไหม้ หรือไฟคุกรุ่นใด ๆ หรือการเผาวัสดุใด ๆ ที่เกิดขึ้นในที่เปิดโล่ง โดยที่ฝุ่น คาร์บอน ก๊าซ และสารพิษอื่นจากการเผาไหม้สามารถแพร่กระจายไปได้ในบรรยากาศ” ซึ่งเป็นคำนิยามที่กำหนดไว้ในแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการควบคุมการเผาในที่โล่ง

2) เห็นควรออกกฎหมายควบคุมการเผาในที่โล่งเป็นการเฉพาะ โดยนำกฎหมายของประเทศมาเลเซีย มาเป็นแบบอย่าง ห้ามมิให้เผาเป็นหลัก โดยเสนอเป็น “ห้ามมิให้ผู้ใดยินยอมหรือก่อให้เกิดการเผาในที่โล่งบนที่ดินของตน” แต่อนุญาตให้เผาเป็นข้อยกเว้นซึ่งกิจกรรมที่อนุญาตให้เผาควรกำหนดหลักเกณฑ์แตกต่างกันไปตามลักษณะของสิ่งที่เผา และอย่างน้อยต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจำนวนเนื้อที่และระยะเวลาที่อนุญาตให้เผา การแจ้งให้เจ้าหน้าที่รัฐทราบก่อนมีการเผา และต้องมีผู้ควบคุมการเผา

3) เห็นควรนำข้อสันนิษฐาน (Presumption) มาใช้ โดยเสนอว่า “เมื่อมีการเผาบนที่ดินแปลงใด ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งเป็นผู้ดูแลที่ดินนั้นเป็นผู้เผา เว้นแต่จะพิสูจน์ได้เป็นอย่างอื่น” ประเทศที่นำข้อสันนิษฐานมาใช้ต่างก็เปิดโอกาสให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินพิสูจน์เพื่อให้พ้นผิดจากการพิสูจน์เพื่อให้พ้นผิด (Defense) เสนอว่า “เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าการเผาในที่โล่งนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของตน หรือตนไม่ได้รับรู้ รู้เห็นเป็นใจหรือยินยอมในการเผานั้น หรือตนได้ใช้ความระมัดระวังทุกวิถีทางอย่างดีแล้ว หรือตนได้ใช้ความพยายามอย่างเหมาะสมตามความสามารถและ ในพฤติการณ์เช่นนั้นเพื่อป้องกันการกระทำที่เป็นความผิด”

⁶² Neil Gunningham, Peter Grabosky, and Darren Sinclair, *Smart Regulation: Designing Environmental Policy* (Oxford: Oxford University Press, 1998), 39.

4) การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย เห็นควรเสนอให้แบ่งค่าปรับกึ่งหนึ่งให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสการกระทำความผิดเพื่อแก้ปัญหาเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ทราบถึงการเผาและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐบาล

References

- Amnat Wongbundit. *Environmental Law*. 4th ed. Bangkok: Winyuchon, 2019. [In Thai]
- Aphirat Deethongon. “Legal Measures to Control Air Pollution Caused by Open Air Burning in Agriculture Sector.” Master’s thesis, Faculty of Law, Thammasat University, 2008. [In Thai]
- Gunningham, Neil, Peter Grabosky, and Darren Sinclair. *Smart Regulation: Designing Environmental Policy*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Kobkul Rayanakon. *Development of Environmental Law Principles and Community Rights* (Academic Document No. 25). Chiang Mai: Chiang Mai University, 2006. [In Thai]
- Mongkol Rayanakon. *Smog and Air Pollution in Chiang Mai Province*. Chiang Mai: Login Design Work, 2010. [In Thai]
- Pollution Control Department Ministry of Natural Resources and Environment. “National Master Plan on Open-Air Burning Control 2005.” June 1, 2005. [In Thai]
- Siwaphan Chuin. *Air Pollution*. 2nd ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2016. [In Thai]
- Surachet Chiramani. *Problems of Law Enforcement to Suppress Smog Caused by Open Burning: A Case Study of Moncham District Chiang Mai Province* (Research Report). Bangkok: Silpakorn University, 2014. [In Thai]
- Surasak Boonruang. “Legal Proposal for Conservation Agreements in Thailand: A Comparative Study.” PhD diss, Faculty of Law, Dundee University, 2020. [In Thai]
- Udomsak Sinthiphong. *Environmental Law*. 5th ed. Bangkok: Winyuchon, 2018. [In Thai]
- Werayut Homchuen. *Strategic Litigation to Hinder Public Participation in the Environment* (Research Report). Phayao: Faculty of Law, University of Phayao, 2019. [In Thai]

ปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ:
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี¹

The Legal Problems of Higher Education Institution Officers:
A Case Study of Kanchanaburi Rajabhat University²

สมชาย เจริญกิจ³

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

70 หมู่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 71190, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: theppanomnomtra@gmail.com

Somchai Charoenkit⁴

Major of Law, Faculty of Social Science and Humanity, Kanchanaburi Rajabhat University

70 Moo 4, Nongbua, Mueang, Kanchanaburi 71190, Thailand

Email: theppanomnomtra@gmail.com

Received: January 17, 2022 Revised: April 22, 2022 Accepted: April 29, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายที่อาศัยพระราชบัญญัติออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2) ปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายในข้อ 1) และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่า 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ ค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79) เมื่อแยกเป็นรายประเด็น พบว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60), 2) ปัญหาในการบังคับใช้ คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ไม่อาจประกันความมั่นคงในเรื่องสถานภาพของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐได้ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และฉบับที่ 2

¹ ได้รับทุนสนับสนุนการทำผลงานวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ประจำปี 2560.

² Granted Research Grant, Kanchanaburi Rajabhat University, 2017.

³ อาจารย์.

⁴ Lecturer.

พ.ศ. 2559 การให้สวัสดิการนั้นยังไม่เทียบเท่ากับข้าราชการ ระบบการจ้าง และเงื่อนไขในการต่อสัญญาจ้าง ยังไม่เป็นธรรม และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจาก เงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 สิทธิและสวัสดิการมีน้อยกว่าพนักงานมหาวิทยาลัยตามข้อบังคับ พ.ศ. 2552 และ 3) แนวทางในการปรับปรุงแก้ไข เห็นควรให้ตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐขึ้นใหม่เป็นเกณฑ์มาตรฐานกลาง และให้รวมข้อบังคับมหาวิทยาลัย ราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยเป็นฉบับเดียว

คำสำคัญ: ปัญหากฎหมาย; พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา; สถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ; มหาวิทยาลัยราชภัฏ กาญจนบุรี

Abstract

The article aimed to study; 1) acts and enacted laws enforced by Kanchanaburi Rajabhat University Council relating to Higher Education Institution Officers (HEI Officers), 2) legal problems according to the enforcement of acts and enacted laws within item 1, and 3) to provide suggestions on improvement of acts and enacted laws related to University Council for Higher Education Institution Officers.

The results showed that; 1) acts of Higher Education Institution Officers (HEI Officers) had an average of overall desired aspects at a high level (3.79). For each individual aspect, an average of desired aspects of Civil Service Act No. 2, B.E. 2551 was found at a high level (4.06), an average of desired aspects of Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) B.E. 2552 and Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) (No. 2), B.E. 2559 was found at a high level (3.72), and an average of desired aspects of Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) (University Revenue Employment Contract) B.E. 2553 was found at a high level (3.60), 2) legal problems according to the enforcement of Civil Service Act No. 2 B.E. 2551 showed that there was instability in the status matter of Higher Education Institution Officers (HEI Officers). Moreover, Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) B.E. 2552 and Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) No. 2 B.E. 2559 revealed that there was an inequality of welfare compared to government officials. In terms of employment system and employment condition, it was unfair. Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) (University Revenue Employment Contract) B.E. 2553 also revealed that there were less rights and welfare than Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI

Officers) B.E. 2552, and 3) It was also shown that acts related to human resource management (HRM) of Higher Education Institution Officers (HEI Officers) should be enacted as a standardized criteria and combine all Kanchanaburi Rajabhat University Regulations on Higher Education Institution Officers (HEI Officers) into a single act.

Keywords: Legal Problems; Higher Education Institution Officers; Higher Education Institution; Kanchanaburi Rajabhat University

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เมื่อ พ.ศ. 2545 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ยุบทบวงมหาวิทยาลัย ทำให้ข้าราชการในสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต้องเข้ามาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งในพระราชบัญญัตินี้ให้มีคณะกรรมการการอุดมศึกษาขึ้น โดยให้เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสถานศึกษาของภาครัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญา⁵ ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติที่สำคัญเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาอีก 1 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 ในพระราชบัญญัตินี้ได้ให้สถาบันการศึกษาของภาครัฐที่จัดการศึกษาในระดับปริญญาจะต้องมารวมอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ด้วยเหตุผล เพื่อให้การบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐมีความเสมอภาค เป็นเอกภาพ และสอดคล้องกับภารกิจโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระ และความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพ และในพระราชบัญญัติดังกล่าวจะบัญญัติสถานภาพของบุคคลในสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะ “ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา” เท่านั้น⁶ แต่ในความเป็นจริงบุคคลที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐยังมีสถานภาพอื่น ๆ อีก โดยเฉพาะที่มีสถานภาพเป็น “พนักงานมหาวิทยาลัย” ซึ่งเกิดขึ้นจากมติคณะรัฐมนตรีตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เพื่อเตรียมการให้สถาบันอุดมศึกษาออกนอกระบบ แต่เมื่อผ่านมาเป็นระยะเวลาหลายปี สถาบันอุดมศึกษาก็ไม่ได้ออกนอกระบบเสียทั้งหมด ประกอบกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 มาตรา 7 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2548 มาตรา 7 รวมทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ออกใช้บังคับ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐมีเพิ่มมากขึ้น พนักงานมหาวิทยาลัยก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพของพนักงานมหาวิทยาลัย ดังนั้น ในการบริหารงานบุคคลของพนักงานมหาวิทยาลัยของภาครัฐจะต้องอาศัยอำนาจสภามหาวิทยาลัยนั้น ๆ ในการออกข้อบังคับเพื่อใช้บริหารงานบุคคลพนักงานมหาวิทยาลัย

⁵ พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545, มาตรา 41, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 119 ตอนที่ 99 ก (2 ตุลาคม 2545): 14.

⁶ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2545, มาตรา 11, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 70 ก (12 พฤศจิกายน 2547): 12.

ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติเกี่ยวกับพนักงานมหาวิทยาลัยไว้ ดังนี้

1) มาตรา 3 ให้เพิ่มพินัยมคํ่าว่า “พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา” ระหว่างพินัยมคํ่าว่า “ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา”⁷ และคํ่าว่า “สภาสถาบันอุดมศึกษา” ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 “พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา” หมายความว่า บุคคลที่ได้รับการจ้างตามสัญญาจ้างให้ทำงานในสถาบันอุดมศึกษา โดยได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนจากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินรายได้ของสถาบันอุดมศึกษา

2) ให้เพิ่มข้อความต่อไปนี้เป็น หมวด 9 การบริหารงานบุคคลของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา มาตรา 65/1 และมาตรา 65/2 แห่งพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 จากการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มีผลทำให้พนักงานมหาวิทยาลัยและบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐที่ไม่ใช่ข้าราชการพลเรือนได้มีกฎหมายรองรับสถานภาพ โดยเรียกว่า “พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา”⁸ แต่พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 65/1 และมาตรา 65/2 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาเพียงกว้าง ๆ โดยให้อำนาจสภามหาวิทยาลัยของแต่ละแห่งสามารถที่จะออกข้อบังคับในการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับพนักงานได้ ตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี⁹ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่สภาสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐกำหนดในเรื่องการเปลี่ยนตำแหน่ง การปรับระดับขั้น การตัดโอน และการเปลี่ยนกลุ่มค่าจ้าง โดยสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐจะต้องจัดทำแผนอัตรากำลังพนักงานประกอบด้วยพันธกิจ ภารกิจ และกระบวนการนำส่งผลผลิต ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อนำเสนอคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) เมื่อคณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนภาครัฐ (คปร.) พิจารณานุมัติ สภาสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐย่อมดำเนินการบริหารพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐได้เองภายใต้แผนที่กำหนด ซึ่งสภาสถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ได้โดยรองรับนโยบายการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของภาครัฐในปี พ.ศ. 2545¹⁰ ดังนี้แล้ว สัญญาจ้างพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาตามกฎหมายและนโยบายของภาครัฐจึงเป็นสัญญาทางปกครอง เพราะมีวัตถุประสงค์เป็นการบริการสาธารณะโดยมีภาครัฐเป็นคู่สัญญา¹¹ อนึ่ง สัญญาทางปกครองนั้นสามารถพัฒนาต่อไปได้โดยศาลปกครองเป็นผู้วางหลักจากสัญญาที่มีสาระเป็นเครื่องมือของฝ่ายปกครองในการจัดทำ

⁷ พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551, มาตรา 3, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 ก (18 กุมภาพันธ์ 2551): 37.

⁸ พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551, มาตรา 65/1 และมาตรา 65/2, ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 125 ตอนที่ 28 ก (18 กุมภาพันธ์ 2551): 40.

⁹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร. 0707.1.9/27,” 5 เมษายน 2542.

¹⁰ ประภัสสร ดาวเศรษฐ์, มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลได้ความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้รับบริการ และประโยชน์สาธารณะ (กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2546), 16.

¹¹ ชัยชัย แสงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), 349-350.

บริการสาธารณะ¹² และกรณีมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง ระหว่างพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐกับสถาบันอุดมศึกษาผู้จ้างพนักงาน ถ้าคู่พิพาทต้องการฟ้องคดี ศาลที่มีอำนาจในการพิพากษาคดีพิพาทดังกล่าวจึงเป็นศาลปกครอง¹³ จะเห็นได้ว่า สถานะของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐอยู่ภายใต้สัญญาทางปกครอง และกฎหมายให้อำนาจสภาสถาบันอุดมศึกษาออกระเบียบ ข้อบังคับเอง เป็นเหตุทำให้พนักงานในสถาบันอุดมศึกษาออกมาเรียกร้องให้มีกฎหมายกลางที่กำหนดมาตรฐานกลางหรือมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารงานของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาขึ้น

สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี โดยสภามหาวิทยาลัยได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ได้ออกข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 บังคับใช้กับพนักงานมหาวิทยาลัยทั้งสองสาย คือ สายวิชาการ และสายสนับสนุน ซึ่งในการใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 เป็นระยะเวลา 8 ปี และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 เป็นระยะเวลา 7 ปี ย่อมมีข้อคิดเห็นและข้อปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ ทั้งนี้ ย่อมมีเหตุมาจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ที่ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานกลางหรือมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารงานบุคคลของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาไว้ แต่ให้อำนาจสภามหาวิทยาลัยในการออกข้อบังคับดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัพนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อันเป็นประเด็นปัญหาที่ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐที่เป็นพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวข้องกับพนักงาน ปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัย

¹² นันทวัฒน์ ปรมานันท์, สัญญาทางปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), 35-36.

¹³ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), 279-282.

ราชภัฏกาญจนบุรี ทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐที่เป็นพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้เขียนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มประชากร คือ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ทั้งสายวิชาการ และสายสนับสนุน ใช้การสุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive) จำนวน 276 คน มีประเด็นคำถาม 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะสำคัญของพนักงานมหาวิทยาลัย ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย และส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วัดค่าความแปรปรวนการทดสอบค่าเฉลี่ยด้วยการทดสอบที (Pooled t-test) โดยการสุ่มตัวอย่างอิสระ (Independent-sampling)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบถึงข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายที่อาศัยพระราชบัญญัติออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1.5.2 ทราบถึงปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายทั้งในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองที่อาศัยพระราชบัญญัติออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

1.5.3 ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐที่เป็นพระราชบัญญัติและกฎหมายที่อาศัยพระราชบัญญัติออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

2. ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาประเด็นปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีพบประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ความพึงประสงค์ต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มประชากร คือ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี สายวิชาการและสายสนับสนุน จำนวน 276 คน เป็นคำถามส่วนที่ 2 ในประเด็นที่ 1 คือ ความพึงประสงค์ต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาในระดับพระราชบัญญัติ และกฎหมายที่อาศัยพระราชบัญญัติออกโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79) เมื่อแยกเป็นรายประเด็น พบว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงาน

มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) ในส่วนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา จะเห็นว่า ความพึงประสงค์ต่อพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มีค่าเฉลี่ยที่พึงประสงค์สูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูประบบราชการ และการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในการสร้างผลผลิตและบริการขององค์กรอันก่อให้เกิดความคล่องตัวของการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการกำหนดค่าจ้าง ค่าตอบแทนที่เหมาะสม รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน¹⁴ ตามมาด้วยข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และ แก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ตามลำดับ

2.2 ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มประชากร คือ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี สายวิชาการและสายสนับสนุน จำนวน 276 คน เป็นคำถามในส่วนที่ 2 ประเด็นที่ 2 คือ ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ซึ่งมีคำถาม 3 ประเด็น ซึ่งประเด็นที่มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) พนักงานในสถาบันอุดมศึกษามีสิทธิที่จะได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งตามมาตรา 18 ทั้งตำแหน่งวิชาการ ตำแหน่งประเภทบริหาร และตำแหน่งประเภททั่วไป หรือตำแหน่งอื่นใดที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสภาสถาบันอุดมศึกษา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.36) 2) การกำหนดตำแหน่งระบบการจ้าง การบรรจุและการแต่งตั้งอัตราค่าจ้างและค่าตอบแทนเงินเพิ่มและสวัสดิการ การเลื่อนตำแหน่ง การเปลี่ยนและการโอนย้ายตำแหน่ง การลา จรรยาบรรณ วินัยและการรักษาวินัย การดำเนินการทางวินัย การออกจากงาน การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ และการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา ให้เป็นไปตามข้อบังคับของสภาสถาบันอุดมศึกษา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.86) และ 3) พนักงานในสถาบันอุดมศึกษาหมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการจ้างตามสัญญาจ้างในสถาบันอุดมศึกษา โดยได้รับจ้างหรือค่าตอบแทนจากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินรายได้ของสถาบันอุดมศึกษา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) ในส่วนพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 จะเห็นได้ว่า การให้พนักงานในสถาบันอุดมศึกษามีสิทธิที่จะได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งตามมาตรา 18 ทั้งตำแหน่งวิชาการ ตำแหน่งประเภทบริหาร และตำแหน่งประเภททั่วไป หรือตำแหน่งอื่นใดที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสภาสถาบันอุดมศึกษา มีค่าพึงประสงค์อยู่ในระดับสูงที่สุด และการนิยามพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาหมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการจ้างตามสัญญาจ้างในสถาบันอุดมศึกษา โดยได้รับจ้างหรือค่าตอบแทนจากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินรายได้ของสถาบันอุดมศึกษา มีค่าพึงประสงค์อยู่ในระดับต่ำสุด

¹⁴ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, “หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร. 0707.1.9/27,” 5 เมษายน 2542.

นอกจากนี้ในประเด็นคำถามปลายเปิดที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ไม่อาจประกันความมั่นคงในเรื่องสถานภาพของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐได้ ต้องการให้มีพระราชบัญญัติกลางในการบริหารพนักงานมหาวิทยาลัยโดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาคกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา โดยให้ตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้าไปบริหารบุคคลของพนักงานมหาวิทยาลัยโดยคัดเลือกจากผู้แทนจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพราะจะได้ทราบสภาพปัญหาของบุคลากรมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าสัญญาจ้างพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นสัญญาทางปกครองเพราะมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานของรัฐและมีวัตถุประสงค์เป็นการบริการสาธารณะ ลักษณะของสัญญาเป็นเครื่องมือของฝ่ายปกครองในการจัดทำบริการสาธารณะ¹⁵ ซึ่งเห็นได้จากคำนิยามพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาหมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการจ้างตามสัญญาจ้างในสถาบันอุดมศึกษา โดยได้รับจ้างหรือค่าตอบแทนจากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินรายได้ของสถาบันอุดมศึกษา อันเป็นการให้อำนาจสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถกำหนดสาระสำคัญของสัญญาได้ ไม่มีกฎหมายกลางที่มีมาตรฐานขั้นต่ำที่เท่าเทียมและเสมอภาค

2.3 ปัญหาการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มประชากร คือ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี สายวิชาการและสายสนับสนุน จำนวน 276 คน เป็นคำถามในส่วนที่ 2 ประเด็นที่ 3 คือ ปัญหาการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งประเด็นนี้มีคำถามทั้งหมด 25 ประเด็นคำถาม โดยประเด็นคำถามที่มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ให้มหาวิทยาลัยจัดบริการตรวจสอบสุขภาพให้กับพนักงานมหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปี อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.37) รองลงมา คือ พนักงานมหาวิทยาลัยต้องเป็นสมาชิกกองทุนสะสมเลี้ยงชีพสำหรับพนักงานมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.30) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การต่อสัญญาจ้างระยะที่ห้าของพนักงานมหาวิทยาลัยสายการสอนต้องมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีผลงานทางวิชาการอื่นที่เทียบเท่า อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.12) ในส่วนข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 จะเห็นได้ว่าการที่มหาวิทยาลัยให้สวัสดิการจัดบริการตรวจสอบสุขภาพให้กับพนักงานมหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปี มีค่าพึงประสงค์อยู่ในระดับสูงสุด และการต่อสัญญาจ้างระยะที่ห้าของพนักงานมหาวิทยาลัยสายการสอนต้องมีตำแหน่งทางวิชาการเป็นรองศาสตราจารย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่ามีผลงานทางวิชาการอื่นที่เทียบเท่า มีค่าพึงประสงค์ต่ำสุด

¹⁵ นันทวัฒน์ ปรมานันท์, สัญญาทางปกครอง, 35-36.

นอกจากนี้ ในคำถามปลายเปิดในประเด็นนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมคือ การให้สวัสดิการนั้นยังไม่เทียบเท่ากับข้าราชการ ระบบการจ้าง และเงื่อนไขในการต่อสัญญาจ้าง ยังไม่เป็นธรรม สมควรปรับข้อบังคับให้มีความเหมาะสม ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เน้นอนาคต และให้ความมั่นคงในหน้าที่การงาน เช่น ระยะสัญญาจ้างควรปรับเป็น ระยะที่ 1 เป็น 4 ปี, ระยะที่ 2 เป็น 4 ปี, ระยะที่ 3 เป็น 8 ปี และระยะที่ 4 ถึงเกษียณอายุราชการ และไม่ควรถูกเลิกสัญญาจ้างในกรณี ยุบเลิกหน่วยงาน โดยให้มีการเลื่อนอัตราค่าจ้างได้ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการ ควรให้ต่อสัญญาจนถึง 60 ปี ในส่วนด้านสวัสดิการ มหาวิทยาลัยควรมีสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน เช่น ค่าตอบแทนตำแหน่งทางวิชาการ ควรเท่ากับข้าราชการ เพราะมีเกณฑ์การพิจารณาตำแหน่งเหมือนกัน ควรมีการประเมินการขึ้นเงินเดือน ปีละ 2 ครั้ง เหมือนข้าราชการ การตรวจสอบสุขภาพให้กับพนักงานควรมีความละเอียดมากขึ้น โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น การตรวจมะเร็งเต้านม รังไข่ เป็นต้น และควรเพิ่มเงินสะสมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพจาก 3 เปอร์เซ็นต์ให้อยู่ระหว่าง 5 เปอร์เซ็นต์ ถึง 8 เปอร์เซ็นต์ สภาพปัญหาพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ 1) ปัญหาด้านระบบสัญญาจ้าง 2) ปัญหาด้านระบบค่าตอบแทนในการบริหาร วังเงิน และ 3) ปัญหาด้านระบบสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้พนักงานในสถาบันอุดมศึกษาขาดความมั่นคงในวิชาชีพ และเกิดความไม่เสมอภาคในการบริหารระบบสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของสถาบัน อุดมศึกษาแต่ละแห่ง¹⁶

2.4 ปัญหาการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย ตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มประชากร คือ พนักงานมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี สายวิชาการและสายสนับสนุน จำนวน 276 คน เป็นคำถามในส่วนที่ 2 ประเด็นที่ 4 คือ ปัญหาการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย ตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ซึ่งประเด็นนี้มีทั้งหมด 18 ประเด็นคำถาม โดยประเด็น คำถามที่มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุด มีทั้งหมด 3 ประเด็นคำถาม ได้คะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากัน คืออยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.21) ได้แก่ ในกรณีที่ทางราชการปรับเงินเดือน ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนให้แก่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ให้มหาวิทยาลัยปรับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนแก่พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างเช่นเดียวกับของทางราชการ ให้พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างมีสิทธิเป็นสมาชิกกองทุนสะสมเลี้ยงชีพ และให้มหาวิทยาลัยจัดบริการตรวจสุขภาพให้กับพนักงานมหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปี รองลงมา คือ พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้าง ที่ปฏิบัติงานครบสองปีหรือพนักงานมหาวิทยาลัยที่ได้รับการเทียบโอนประสบการณ์และมีผลประเมินครั้งสุดท้าย ตั้งแต่ระดับสี่ขึ้นไปมีสิทธิขอทุนมหาวิทยาลัยเพื่อไปศึกษาต่อ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.03) ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยไม่มีสิทธิลาไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติงานวิจัย อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.00) ในส่วนข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

¹⁶ ขจร จิตสุขุมมงคล, “การบริหารพนักงานมหาวิทยาลัยในปัจจุบันและอนาคต,” เอกสารสัมมนาเรื่องแนวทางการบริหารงานบุคคล สำหรับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, กรุงเทพฯ, 2556, 2.

ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 จะเห็นได้ว่า ในกรณีที่ทางราชการปรับเงินเดือน ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนให้แก่ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ ให้มหาวิทยาลัยปรับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนแก่พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างเช่นเดียวกับของทางราชการ มีค่าพึงประสงค์อยู่ในระดับสูงสุด และพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยไม่มีสิทธิลาไปศึกษาฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติงานวิจัย มีค่าพึงประสงค์อยู่ในระดับต่ำสุด

นอกจากนี้ ในคำถามปลายเปิดในประเด็นที่ 3 นี้ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 มีสิทธิและสวัสดิการน้อยกว่าพนักงานมหาวิทยาลัยตามข้อบังคับ พ.ศ. 2552 ศึกษาความต้องการสวัสดิการของพนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมพบว่าพนักงานมหาวิทยาลัยมีความต้องการสวัสดิการมากที่สุด โดยเฉพาะด้านสุขภาพ และที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมากที่สุด¹⁷ จึงเห็นควรปรับพนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 ให้เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยตามข้อบังคับ พ.ศ. 2552 เพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ได้มากขึ้นให้เกิดความเท่าเทียม และเป็นธรรม

2.5 บทวิเคราะห์

จากการศึกษา ปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ผู้เขียนมีบทวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

2.5.1 เรื่องความเท่าเทียม คือ ไม่ควรแบ่งแยกว่าเป็นข้าราชการ หรือพนักงานมหาวิทยาลัย ควรเป็นเพื่อนร่วมงานที่มีสถานะและความรับผิดชอบตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การปรับเงินเดือนหรือได้รับสวัสดิการของข้าราชการและพนักงานมหาวิทยาลัย เห็นควรเป็นไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำของแต่ละบุคคล และสมควรพิจารณาควรรวมพนักงานมหาวิทยาลัยตามข้อบังคับ พ.ศ. 2553 เข้ากับพนักงานมหาวิทยาลัยตามข้อบังคับ พ.ศ. 2552 แต่เพิ่มเติมประเด็นเงื่อนไขต่าง ๆ ตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ

2.5.2 เรื่องสัญญาจ้าง การต่อสัญญาจ้างให้ลดลงเหลือแค่ 4 ระยะ และต่อจนครบอายุ 60 ปี ในสัญญาจ้างระยะที่ 4

2.5.3 เรื่องสวัสดิการพนักงานมหาวิทยาลัยควรมีสวัสดิการเทียบเท่าหรือใกล้เคียงกับสวัสดิการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เพิ่มสิทธิในการรักษาพยาบาลให้กับ บิดา มารดา และบุตร ให้มีข้อบังคับเกี่ยวกับการลาศึกษาต่อของพนักงานมหาวิทยาลัยให้มีความชัดเจนและมีมาตรฐานเท่าเทียมกันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น การได้รับเงินตอบแทนตำแหน่งทางวิชาการของพนักงานมหาวิทยาลัยเห็นควรมีมาตรฐานเดียวกันกับข้าราชการ ซึ่งข้าราชการการได้รับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการได้เปรียบกว่าพนักงานมหาวิทยาลัยในทุกด้าน ด้วยพนักงานมหาวิทยาลัยมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณของมหาวิทยาลัย

¹⁷ งามจิต อินทวงศ์, ศึกษาความต้องการสวัสดิการของพนักงานมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ จังหวัดชลบุรี (การศึกษาปัญหาพิเศษหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน) (ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2556), ง.

ที่จะนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการ¹⁸ และพบว่าโครงสร้างเงินเดือนสวัสดิการของพนักงานมหาวิทยาลัยขอนแก่น เห็นควร กำหนดอัตราเงินเดือนสายการสอน 1.5 เท่า สายสนับสนุน 1.4 เท่าของข้าราชการ และเพิ่มค่าตอบแทน ตามประสบการณ์ ควรจัดตั้งกองทุนรักษาพยาบาลที่เบิกจากกองทุนประกันสังคมไม่ได้ เช่น กองทุนค่ารักษา พยาบาลบุตร คู่สมรส บิดา มารดา ควรมีกองทุนสวัสดิการมีเงินกู้ยืมเพื่อจัดหาซื้อที่อยู่อาศัยของตนมีกองทุนการศึกษาของบุตร เพื่อให้มีสวัสดิการเทียบเท่า¹⁹

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

ระบบกฎหมายเกี่ยวกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐยังมีปัญหาที่จำเป็นต้องมีการ ปรับปรุงแก้ไขอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาขาดเอกภาพของระบบพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลและมาตรฐานการจ้างพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ เป็นต้น โดยเฉพาะพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ที่ให้ สภาสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐเป็นองค์กรกลางในการบริหารพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ โดยเป็นผู้วางแผนทางและมาตรฐานกลางของการบริหารพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ เพื่อให้ หน่วยงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐยึดถือ แต่ปัจจุบันยังมีหลายเรื่องที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ พลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 บัญญัติไว้โดยไม่อาจประกันถึงความมั่นคงของสถานภาพ ของพนักงาน กรณีนี้ยกมาคำว่า “พนักงานในสถาบันอุดมศึกษา” ว่าบุคคลซึ่งได้รับการจ้างตามสัญญาจ้างในสถาบัน อุดมศึกษา โดยได้รับจ้างหรือค่าตอบแทนจากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือเงินรายได้ของสถาบันอุดมศึกษา เมื่อพิจารณาตามคำนิยามนี้ สถานภาพของพนักงานย่อมขึ้นอยู่กับสัญญาจ้างซึ่งดูไม่มีความมั่นคง และในบางเรื่อง ก็ยังมีได้กำหนดแนวทางปฏิบัติเอาไว้ เช่น การได้รับค่าตอบแทนการออกจากงานโดยไม่มีความผิด การดำเนินการ ทางวินัยแก่พนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ เป็นต้น ดังนี้แล้ว หลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องดังกล่าวที่ สถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐแต่ละแห่งกำหนดขึ้นอาจมีมาตรฐานแตกต่างกันอันทำให้ระบบกฎหมายเกี่ยวกับ พนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐขาดความเป็นเอกภาพ และเกิดความลักลั่นในการบังคับใช้กฎหมาย และ จากการสรุปผลการศึกษาปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ ซึ่งกรณีศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏกาญจนบุรี ใน 3 ประเด็น ภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.79) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) ปัญหาการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงาน มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2552 และข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วยพนักงานมหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.72) และปัญหาการบังคับใช้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ว่าด้วย พนักงานมหาวิทยาลัยตามสัญญาจ้างจากเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2553 อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60)

¹⁸ อังคณา กันธิยะ, “การเปรียบเทียบสิทธิประโยชน์และสวัสดิการระหว่างข้าราชการกับพนักงานมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารงานบุคคล สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553), ข.

¹⁹ มนุญ บรรณวงศ์ศิลป์ และคณะ, การวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการของพนักงานมหาวิทยาลัยขอนแก่น (รายงานการวิจัย) (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551), ข.

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหากฎหมายพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐ กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เห็นควรมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.2.1 เห็นควรให้มีพระราชบัญญัติกลางในการบริหารพนักงานมหาวิทยาลัยโดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาคกับพนักงานในสถาบันอุดมศึกษา โดยให้ตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้าไปบริหารบุคคลของพนักงานมหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกจากผู้แทนจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพราะจะได้รู้สภาพปัญหาของบุคลากรมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง

3.2.2 เห็นควรให้ปรับข้อบังคับให้มีความเหมาะสม ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เน้นอนาคต และให้มีความมั่นคงในหน้าที่การงาน เช่น ระยะเวลาสัญญาจ้างควรปรับเป็น ระยะที่ 1 เป็น 4 ปี, ระยะที่ 2 เป็น 4 ปี, ระยะที่ 3 เป็น 8 ปี และระยะที่ 4 ถึงเกษียณอายุราชการ และไม่ควรถูกเลิกสัญญาจ้างในกรณียุบเลิกหน่วยงาน โดยให้มีการเลื่อนอัตราค่าจ้างได้ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีตำแหน่งทางวิชาการเห็นควรให้ต่อสัญญาจนถึง 60 ปี

3.2.3 เห็นควรให้มีสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน เช่น ค่าตอบแทนตำแหน่งทางวิชาการควรเท่ากับข้าราชการ เพราะมีเกณฑ์การพิจารณาตำแหน่งเหมือนกัน เห็นควรให้มีการประเมินการขึ้นเงินเดือนปีละ 2 ครั้ง เหมือนข้าราชการ การตรวจสอบสุขภาพให้กับพนักงานควรมีความละเอียดมากขึ้น โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เช่น การตรวจมะเร็งเต้านม รังไข่ เป็นต้น และควรเพิ่มเงินสะสมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพจาก 3 เปอร์เซ็นต์ ให้อยู่ระหว่าง 5 เปอร์เซ็นต์ ถึง 8 เปอร์เซ็นต์

References

- Angkana Kanthiya. "Comparison of Benefits and Welfare Between Civil Servants and University Employees Chiang Mai University." Master's thesis, Public Administration, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, 2010. [In Thai]
- Banjerd Singkanatei. *Principles of Law Concerning Administrative Control*. 2nd ed. Bangkok: Winyuchon, 2005. [In Thai]
- Cabinet Secretariat. "Book of the Secretariat of the Cabinet No. Ror. 0707.1.9/27." April 5, 1999. [In Thai]
- Chaichai Sawangsak. *Explanation of Administrative Law*. 9th ed. Bangkok: Winyuchon, 2012. [In Thai]
- Manoon Bannawongsin, Pradit Sritrakul, Asanee Thansondoth, and Aunruen Mongkolchai. *Salary Structure Analysis Compensation and Benefits of Employees Khon Kaen University* (Research Report). Khon Kaen: Khon Kaen University, 2008. [In Thai]

-
- Ngamchit Inthawong. *Study of Employee Welfare Needs at Rajamangala University of Technology Tawan-ok Bang Phra Campus Chonburi Province* (Education of Special Problems, Master of Public Administration, Program Department of Public and Private Management). Chon Buri: Burapha University, 2013. [In Thai]
- Nantawat Paramanantan. *Administrative Contract*. 4th ed. Bangkok: Winyuchon, 2011. [In Thai]
- Prapassorn Daoset. *An Autonomous University under the Responsibility of Society, Service Recipients and Benefits Public*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Tabuang University, 2003. [In Thai]

ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม: กลไกเพื่อความสนุกหรือการพนันแฝง

Video Game Loot Boxes: Entertaining Mechanic or Disguised Gambling

อนันตพันธุ์ ฐิติกุลวานิช¹

เรือนจำจังหวัดตราด

81 หมู่ 8 ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด 23000, ประเทศไทย

อีเมลติดต่อ: 6380155024@student.chula.ac.th

Anantaphan Thitikulwanit²

Trat Provincial Prison

81 Moo 8, Wang Krachae Subdistrict, Mueang Trat District, Trat 23000, Thailand

Email: 6380155024@student.chula.ac.th

Received: March 7, 2022 Revised: May 23, 2022 Accepted: June 2, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิยาม รูปแบบ การทำงานและความคล้ายคลึงกับการพนันของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม กฎหมายไทย วิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทย กฎหมายต่างประเทศและเสนอแนะนโยบายในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเป็นรูปแบบทางธุรกิจซึ่งผู้ให้บริการเกมนำมาใช้หารายได้โดยการให้มีระบบที่ทำการสุ่มรางวัลให้แก่ผู้เล่น และผู้เล่นสามารถใช้จ่ายเงินจริงเพื่อทำการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเพิ่มเติมได้ ซึ่งกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมสามารถจำแนกรูปแบบได้ 3 รูปแบบ คือ แบ่งตามความสามารถในการแลกเปลี่ยน แบ่งตามลักษณะของสิ่งของที่ได้ และแบ่งตามขั้นตอนการได้มาซึ่งของภายในกล่องสุ่ม การได้มาซึ่งกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมสามารถได้มาโดย 3 วิธี คือ การซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยใช้สกุลเงินจริง การแลกมาโดยใช้หน่วยเงินภายในวิดีโอเกม และการได้มาโดยเป็นรางวัลจากการเล่นเกม หลักการทำงานของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมมีกลไกคล้ายคลึงกับการพนันในการทำใหผู้เล่นเกมเกิดความตื่นเต้นและรู้สึกพึงพอใจในการเข้าใช้ระบบที่คล้ายกับเกมเสี่ยงโชค กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมไม่ถือเป็นการพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ตามมาตรา 4 แต่อาจผิดตามมาตรา 8 ในเรื่องของการจัดกิจกรรมแถมพวงและเสี่ยงโชค การกำหนดนิยามและสถานะของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมให้มีความชัดเจนเป็นสิ่งจำเป็นในการแสวงหามาตรการที่เหมาะสมต่อระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมของประเทศไทย

คำสำคัญ: ระบบกล่องสุ่ม; วิดีโอเกม; ความสนุก; การพนันแฝง

¹ ระดับปฏิบัติการ, นักทัณฑวิทยา.

² Operational Level, Penologist.

Abstract

This article aims to study the definition, form, function and similarity of random box gambling within video games. Thai Law Comparative analysis of Thai law. Foreign laws and recommend policies to determine legal measures regarding the loot boxes system in video games.

The study found that the video game loot box is a business model which game providers use to gain income by using game of chance to reward players which encourage players to play or pay more to get more reward by opening video game loot boxes. Video game loot boxes can be categorized into 3 categories which are tradability of loot boxes, type of items and procedure of getting items. There are 3 main methods to get video game loot boxes which are using real money to buy video game loot boxes directly, using in game currency to buy video game loot boxes and getting video game loot boxes as in-game reward or by participating in event organized by the game. Video Game loot boxes have a mechanic similar to gambling that make players feel excited and satisfied by participating in game of chance-like activity. Video game loot boxes are not gambling by the definition of act 4 of Thai Gambling Act but may fall under act 8 of the same law which may make video game loot boxes illegal. Establishing definition and status of video game loot boxes are necessary for seeking appropriate measures of video game loot boxes in Thailand.

Keywords: Loot Boxes System; Video Game; Entertaining; Gambling

1. บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาและเติบโตของอุตสาหกรรมเกม มิได้มีเฉพาะในด้านของคุณภาพของตัวเกมเท่านั้น แต่รวมไปถึงรูปแบบธุรกิจซึ่งนำมาใช้หารายได้ภายในวิดีโอเกมด้วยเช่นกัน ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม (Loot Box or Gacha) เป็นรูปแบบหนึ่งในวิธีการหารายได้ของผู้ให้บริการเกมโดยให้ผู้เล่นสามารถใช้จ่ายเงินจริงเพื่อซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมได้โดยตรงหรือซื้อหน่วยเงินในเกมเพื่อนำไปแลกกับกล่องสุ่มได้ โดยรางวัลที่ได้จากกล่องสุ่มจะไม่แน่นอนและผู้เล่นอาจต้องเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมมากกว่าหนึ่งครั้งเพื่อให้ได้รับรางวัลที่ตนต้องการ นำไปสู่ปัญหาถึงความกังวลของรูปแบบธุรกิจในลักษณะดังกล่าวว่า ด้วยลักษณะของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมที่ผู้เล่นไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้าว่าตนจะได้รับรางวัลใดเป็นที่แน่ชัดนั้นมีความคล้ายคลึงกับการพนัน และจะส่งผลกระทบต่อเช่นเดียวกับการพนันหรือไม่ เกิดเป็นการศึกษาวิจัยและมาตรการในการกำกับควบคุมมากมาย รวมถึงการมีมาตรการทางกฎหมายในบางประเทศ

การพัฒนาเติบโตทางเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมเกม ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้การศึกษาในประเด็นของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเป็นประเด็นใหม่ในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทย การเติบโตของอุตสาหกรรมเกมกำลังเติบโตในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาเกม การนำเข้าเกม เพื่อจัดจำหน่าย การจัดการแข่งขันวิดีโอเกมหลากหลายรายการทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งมีเงินรางวัลมากมาย และรวมถึงการหารายได้ของผู้จัดจำหน่ายและผู้ให้บริการเกมผ่านการใช้ระบบกล่องสุ่ม

ภายในเกมอีกด้วย³ โดยในปัจจุบันระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมนั้น ยังมิได้เป็นที่รู้จักในหมู่คนทั่วไปรวมถึงหน่วยงานของภาครัฐที่อาจมีหน้าที่ในการกำกับควบคุมระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจภายในประเด็นดังกล่าว อีกทั้งระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมยังขาดการนิยามที่ชัดเจนทางกฎหมาย ทำให้ไม่มีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน นำไปสู่ความไม่แน่นอนในการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการเข้าใช้บังคับ และไม่มีมาตรการใด ๆ ในปัจจุบันที่จะนำมากำกับควบคุมระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมไม่ว่าจะเป็นมาตรการของภาครัฐหรือมาตรการของทางภาคเอกชนภายในประเทศไทย

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ นิยาม รูปแบบ และการทำงานของกล่องสุมภายในวิดีโอเกม ความคล้ายคลึงกันระหว่างการพนันกับระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกม และสถานะทางกฎหมายของระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมของประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษานิยาม รูปแบบ การทำงานของระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกม และความคล้ายคลึงกับการพนันของระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกม

1.2.2 เพื่อศึกษาวิจัย ตลอดจนวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกม

1.2.3 เพื่อสรุปและเสนอแนะนโยบายในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกม

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มีขอบเขตการศึกษากฎหมายไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการขายสินค้าพรีเมียมที่ไม่เป็นธรรมและการโฆษณาที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริง (Act Against Unjustifiable Premiums and Misleading Representations, 1962) ของประเทศญี่ปุ่น และมติที่ประชุมคณะกรรมการเกมแห่งเบลเยียม (Belgian Gaming Commission)

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) อาทิ กฎหมายภายในและกฎหมายต่างประเทศ วรรณกรรมต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย ข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) พร้อมนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป

³ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, “ผลสำรวจข้อมูลและประเมินสถานภาพอุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ ประจำปี 2563 คาดการณ์แนวโน้ม 3 ปี,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2564, สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565, https://www.depa.or.th/storage/app/media/file/depa_Digital-Content-2021_Press-Con.pdf/

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบถึงนิยาม รูปแบบ การทำงานของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม และความคล้ายคลึงกับการพนันของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

1.5.2 ทราบและเข้าใจ ตลอดจนสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทย กฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมได้

1.5.3 สามารถสรุปและเสนอแนะนโยบายในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

2. ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม กลไกเพื่อความสนุกหรือการพนันแฝง พบประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 นิยามของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

คำว่ากล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมยังไม่มีการบัญญัตินิยามที่แน่ชัด มีการนิยามคำว่ากล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมมากมายโดยนักวิจัยและหน่วยงานที่ศึกษาเกี่ยวกับกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม ซึ่งสามารถสรุปนิยามจากการพิจารณาถึงความหมาย และนิยามที่หลากหลายได้ว่า กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม (Loot Box) คือ โมเดลทางธุรกิจรูปแบบหนึ่งสำหรับใช้ในการหารายได้ภายในวิดีโอเกม⁴ โดยใช้ภาชนะดิจิทัลซึ่งภายในบรรจุสิ่งของเสมือน (Virtual Items) ไว้หนึ่งชิ้นหรือมากกว่าหนึ่งชิ้น⁵ มีชื่อเรียกรวมถึงการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ เช่น ลูกท บ็อกซ์ (Loot Box), ลูกท เครท (Loot Crate), กาชะ (Gacha), การ์ด แพ็ค (Card Pack), กิฟต์ บ็อกซ์ (Gift Box) เป็นต้น แล้วแต่ว่าผู้ให้บริการเกมจะกำหนดชื่อเรียกระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมในเกมนั้นว่าอย่างไร ผู้เล่นจะได้รับสิ่งของเสมือนจากกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเมื่อเปิดกล่องโดยไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้าว่าสิ่งของที่จะได้คืออะไร และได้รับสิ่งของภายในกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นจากการสุ่ม โดยอาศัยกลไกที่เรียกว่า ระบบสุ่มอัตราความเป็นไปได้ (Random Number Generator: RNG) สิ่งของเสมือนในกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมอาจเป็นสิ่งของตกแต่งเพื่อความสวยงาม เช่น อวตาร (Avatar), สกิน (Skin) หรือ คอสเมติก (Cosmetic) เป็นสิ่งของซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพซึ่งสร้างความได้เปรียบในการเล่นเกมนั้นโดยตรง เช่น อาวุธ หรือ สิ่งของช่วยเหลือในการเล่นเกมนั้นใด ๆ หรือเป็นสกุลเงินเสมือนใด ๆ ซึ่งใช้ภายในแต่ละเกม กล่องสุ่มอาจหามาได้โดยการเล่นเกมตามปกติ การซื้อโดยใช้สกุลเงินเสมือนภายในเกม รวมถึงการซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยใช้สกุลเงินจริง⁶ โดยรางวัลจากกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมอาจมีมูลค่ามากกว่าหรือน้อยกว่าเงินที่ใช้จ่ายไปก็ได้

⁴ พงศกร เรืองเดชขจร, “กล่องสุ่ม กล่องรางวัล หรือ การพนันไอเทม,” แก๊ซครั้งล่าสุด 2561, สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2564, https://www.gamblingstudy-th.org/issues_topic_1/298/1/1/lootbox/

⁵ Aaron Drummond and James D. Sauer, “Video Game Loot Boxes are Psychologically Akin to Gambling,” *Nature Human Behavior* 2, no. 2 (2018): 530-532.

⁶ Gabriel A. Brooks and Luke Clark, “Associations Between Loot Box Use, Problematic Gaming and Gambling, and Gambling-Related Cognitions,” *Addictive Behaviors* 96, no. 2 (September 2019): 26-34.

กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมมีลักษณะคล้ายการพนันเพราะมีลักษณะของการเสี่ยงโชคโดยไม่อาศัยความชำนาญ และรางวัลที่ได้เป็นไปโดยการสุ่มโดยผู้เล่นไม่สามารถทราบล่วงหน้าว่าจะได้รางวัลที่ต้องการหรือไม่ แต่อาจไม่นับว่าเป็นการพนันตามนิยามของกฎหมาย⁷ ขึ้นอยู่กับบริบทและการตีความของกฎหมายในแต่ละประเทศ

2.2 รูปแบบของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมจะสามารถแบ่งประเภทของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมได้ดังนี้

2.2.1 กล่องสุ่มตามความสามารถในการแลกเปลี่ยน⁸

กล่องสุ่มตามความสามารถในการแลกเปลี่ยนมีรูปแบบดังนี้

1) กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมแบบธรรมดา (Standard Loot Boxes) หมายถึง กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งเมื่อเปิดแล้วผู้เล่นจะได้รับสิ่งของเสมือนในรูปแบบต่าง ๆ โดยที่ผู้เล่นไม่สามารถแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ได้จากเปิดกล่องสุ่มเหล่านี้กับผู้เล่นอื่นได้ และสามารถนำสิ่งของที่ได้จากการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเหล่านั้นมาใช้งานได้แต่เพียงผู้เดียว

2) กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนได้ (Tradeable Loot Boxes) หมายถึง กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งเมื่อเปิดแล้วผู้เล่นจะได้รับสิ่งของเสมือนในรูปแบบต่าง ๆ และสามารถแลกเปลี่ยนสิ่งของที่ได้จากเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเหล่านี้กับผู้เล่นอื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนผ่านระบบการแลกเปลี่ยนที่ผู้ให้บริการเกมกำหนดไว้ หรือเป็นการที่ผู้เล่นภายในเกม 2 คนพบเจอกันและแลกเปลี่ยนสิ่งของภายในเกมโดยตรง รวมถึงการแลกเปลี่ยนผ่านตลาดภายนอกซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้บริการเกม

2.2.2 รูปแบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมตามลักษณะของสิ่งของซึ่งได้จากกล่องสุ่ม⁹

กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมตามลักษณะของสิ่งของซึ่งได้จากกล่องสุ่มมีรูปแบบดังนี้

1) กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งให้สิ่งของตกแต่งเพื่อความสวยงาม (Cosmetic Loot Boxes) มีจุดประสงค์เพื่อปรับแต่งเกม ตัวละครภายในเกม หรือสิ่งของอื่น ๆ ภายในเกม เช่น ลายของอาวุธภายในเกม เป็นต้น ให้มีรูปลักษณ์ที่สวยงาม หรือเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยสิ่งของตกแต่งภายในเกมที่หายากจะเป็นที่นิยมในหมู่นักเล่นเกม และถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งถึงสถานะของผู้เล่นผู้ครอบครองตัวละคร (Skin) นั้น หรือเป็นสิ่งมีคุณค่าสำหรับนักสะสม

2) กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งให้สิ่งของซึ่งส่งผลต่อการเล่นเกมโดยตรง (Game Progress Affecting Items Loot Boxes) คือ สิ่งของซึ่งส่งผลต่อการดำเนินเกมต่อไปโดยตรง โดยการสร้างความได้เปรียบใด ๆ ในการเล่นเพื่อให้ผู้เล่นสามารถเล่นเกมในระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้ เช่น อาวุธหรือตัวละครใหม่ที่ทรงพลัง

⁷ Daniel L. King and Paul H. Delfabbro, "Predatory Monetization Schemes in Video Games (e.g. "Loot Boxes") and Internet Gaming Disorder," *Addiction* 113, no. 11 (November 2018): 1967-1969.

⁸ Sebastian Schwidessen, "Loot Boxes in Japan: Legal Analysis and Kompu Gacha Explained," last modified 2018, accessed September 22, 2021, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=9207df10-a8a2-4f67-81c3-6a148a6100e2/>

⁹ Sebastian Schwidessen and Phillip Karius, "Watch Your Loot Boxes! – Recent Developments and Legal Assessment in Selected Key Jurisdictions from a Gambling Law Perspective," *Interactive Entertainment Law Review* 1, no. 1 (June 18, 2018): 17-43.

มากยิ่งขึ้น สิ่งของซึ่งส่งผลต่อการเล่นเกมที่มีความหายากมักทรงพลังหรือมีประโยชน์มากกว่าสิ่งของที่ได้ทั่วไปภายในเกม เพราะฉะนั้นแล้ว สิ่งของประเภทนี้นอกจากจะใช้เป็นสิ่งแสดงถึงสถานะของผู้เล่นแล้ว ยังส่งผลโดยตรงต่อการสนับสนุนผู้เล่นสำหรับการดำเนินเกมในระดับที่สูงขึ้นหรือเพื่อแข่งขันกับผู้เล่นเกมอื่น ๆ ได้

2.2.3 รูปแบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมตามขั้นตอนการได้สิ่งของภายในกล่องสุ่ม¹⁰

กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมตามขั้นตอนการได้สิ่งของภายในกล่องสุ่มมีรูปแบบดังนี้

1) กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมแบบชั้นเดียว (Single-level Loot Boxes) หมายถึงกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยทั่วไป ซึ่งเมื่อผู้เล่นทำการเปิดกล่องสุ่มแล้วจะได้ของรางวัลจากการสุ่มของระบบโดยทันที

2) กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมแบบหลายชั้น (Multi-level Loot Boxes) หมายถึงระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งให้ผู้เล่นสะสมสิ่งของเสมือนที่ผู้ให้บริการเกมกำหนดจากการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมทั่วไปให้ได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนเป็นรางวัลใหญ่ที่มีคุณค่าสูงมากที่สุด ตัวอย่างเช่น ผู้เล่นต้องทำการสะสมสิ่งของ A สิ่งของ B สิ่งของ C และ สิ่งของ D ให้ครบทั้ง 4 ชั้น ด้วยการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมทั่วไป เพื่อนำไปแลกรางวัลใหญ่ตามที่ผู้ให้บริการเกมกำหนดเงื่อนไขเอาไว้ เป็นต้น

2.2.4 รูปแบบการได้มาซึ่งกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

การได้มาซึ่งกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมมีรูปแบบดังนี้

1) การขายกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยตรงโดยใช้เงินจริง เป็นการใช้จ่ายสกุลเงินจริงเพื่อซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยตรง โดยทำธุรกรรมผ่านระบบอินเทอร์เน็ตบนแพลตฟอร์มของผู้ให้บริการวิธีที่นิยมใช้คือ การหักยอดเงินผ่านบัตรเครดิตหรือบัตรเดบิตซึ่งผูกเข้ากับบัญชีที่สมัครไว้กับผู้ให้บริการเกมที่เปิดให้สามารถซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมได้โดยตรงโดยการใช้จ่ายเงินจริงมีจำนวนไม่มาก เนื่องจากความเสี่ยงต่อการถูกพิจารณาเข้าองค์ประกอบของความเป็นการพนันตามกฎหมายการพนันของบางประเทศ ตัวอย่างเช่น เกมโอเวอร์วอตช์ (Overwatch) ซึ่งผู้เล่นสามารถใช้บัตรเครดิตหรือบัตรเดบิตในการชำระเงินเพื่อซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมผ่านทางเว็บไซต์ หรือโปรแกรมแบทเทิลเน็ต (Battle.net) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับเข้าเล่นวิดีโอเกมซึ่งพัฒนาและจัดจำหน่ายโดยบริษัทแอกติวิชั่น บลิซซาร์ด (Activision Blizzard, Inc.) โดยผู้ใช้งานสามารถซื้อเกมเพื่อเล่นได้โดยตรงผ่านโปรแกรมนี้นี้ รวมถึงการซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งเป็นของผู้ให้บริการเกมได้โดยตรง

2) การใช้สกุลเงินเสมือนในการแลกกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม เป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุดในการให้ได้มาซึ่งกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม โดยสกุลเงินซึ่งใช้ในการซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนี้มักมีลักษณะพิเศษและมีคุณค่ามากกว่าสกุลเงินหรือทรัพยากรอื่น ๆ ภายในเกม เนื่องจากเป็นสกุลเงินซึ่งใช้ในการซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม ซึ่งเป็นระบบที่ถูกออกแบบมาสำหรับใช้ในการหารายได้ให้แก่ผู้ให้บริการเกม โดยสกุลเงินนี้ให้สามารถหามาได้ทั้งจากการเป็นรางวัลในการเล่นตามปกติ หรือสามารถใช้จ่ายสกุลเงินจริงเพื่อซื้อสกุลเงิน

¹⁰ Ibid.

ภายในเกมเหล่านี้ได้ การใช้สกุลเงินจริงในการซื้อสกุลเงินเสมือนภายในเกมนั้นสามารถทำได้ด้วยวิธีการใช้จ่าย ยอดเงินผ่านบัตรเครดิตหรือเดบิตการ์ดซึ่งผูกเข้ากับบัญชีที่สมัครไว้กับผู้ให้บริการเกมที่ใช้ในการเล่นเกมนั้นทาง แพลตฟอร์มของเกมนั้น เช่น ชำระเงินผ่านเพลย์สโตร์ (Play Store) สำหรับเกมที่เล่นบนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ (Android) ชำระเงินผ่านแอปสโตร์ (App Store) สำหรับเกมที่เล่นบนระบบปฏิบัติการไอโอเอส (iOS) ผ่านโปรแกรมอื่น ๆ ที่เล่นผ่านระบบนั้น เช่น โปรแกรมจำหน่ายและเข้าเล่นวิดีโอเกม ซึ่งให้บริการโดยวาล์วคอร์ปอเรชัน (Valve Corporation) หรือที่เรียกว่าการสตีม (Steam) โปรแกรมจำหน่ายและเข้าเล่นวิดีโอเกม ซึ่งให้บริการโดยหังหุนส่วนอิเล็กทรอนิกส์อาร์ต (Electronic Arts Inc.) หรือที่เรียกว่า การออริจิน (Origin) และโปรแกรมจำหน่ายและเข้าเล่นวิดีโอเกม ซึ่งให้บริการโดยยูบิซอฟต์ เอ็นเตอร์เทนเมนต์ (Ubisoft Entertainment) หรือที่เรียกว่าระบบยูเพลย์ (Uplay) เป็นต้น หรือจ่ายเงินผ่านผู้ให้บริการเกมนั้นโดยตรงหากเกมนั้นสามารถเล่นได้โดยไม่ผ่านระบบปฏิบัติการหรือโปรแกรมของผู้ให้บริการอื่น ๆ

3) การได้รับกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งเป็นรางวัลจากการเล่นเกมหรือการร่วมกิจกรรมภายในเกม ซึ่งในบางเกมนั้น กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมสามารถได้มาโดยเป็นรางวัลจากการเล่นเกม รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้ให้บริการเกมได้จัดขึ้น รางวัลจากการเล่นเกมอาจไม่ได้อยู่ในรูปของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเท่านั้น แต่อาจจะเป็นสกุลเงินภายในเกมซึ่งสามารถนำไปแลกซื้อกล่องสุ่มอีกต่อหนึ่งก็ได้ ตัวอย่างเช่น เกมโอเวอร์วอตช์ (Overwatch) ซึ่งผู้เล่นสามารถได้มาซึ่งกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยเป็นรางวัลจากการชนะการแข่งขัน การบรรลุวัตถุประสงค์บางประการ เล่นเกมจนถึงเวลาที่กำหนด เล่นเกมจนเข้าสู่ระดับที่สูงขึ้น (Level Up) หรือจากกิจกรรมตามเทศกาลในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันตรุษจีน หรือวันคริสต์มาส เป็นต้น

2.3 การทำงานของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

วิดีโอเกมซึ่งมีระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นมีการออกแบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมภายในเกมอย่างหลากหลาย ในบางเกมกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นเป็นเพียงสิ่งของตกแต่งเพื่อความสวยงามเพียงเท่านั้น มิได้ส่งผลต่อเกมการเล่นใด ๆ กล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมมักได้มาจากรางวัลจากการเล่นเกมเป็นปกติอยู่แล้ว การซื้อกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเพิ่มเติมเป็นเพียงเรื่องของความพึงพอใจส่วนบุคคล แต่ก็อาจสร้างความรู้สึกต้องการสะสมให้ได้สิ่งของครบทุกชิ้นและนำไปสู่การใช้จ่ายเงินจริงที่มากขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม ในบางเกมซึ่งสิ่งของที่ได้จากการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมส่งผลต่อการเล่นเกมโดยตรงนั้น มีการออกแบบเกมโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เล่นยังคงเล่นเกมต่อไปอย่างต่อเนื่อง และเมื่อถึงจุดหนึ่งเมื่อมีอุปสรรคที่ยากต่อการชนะมากยิ่งขึ้นย่อมทำให้ผู้เล่นยอมจ่ายเงินเพื่อซื้อกล่องสุ่มเพื่อให้ได้รับรางวัลหายากที่ต้องการมาช่วยในการเล่นต่อไป เป็นทางเลือกที่ทำให้ผ่านอุปสรรคภายในเกมได้โดยไม่เสียเวลาไปกับการเล่นเกมที่มากขึ้นเพื่อให้ผ่านอุปสรรคเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ระบบกล่องสุ่มในรูปของการ์ดแพ็คจากเกมฮาร์ทสโตน (Heartstone) โดยเมื่อเปิดแล้วจะให้รางวัลเป็นการ์ดที่สามารถนำไปใช้ในการแข่งขันกับผู้เล่นอื่นได้ โดยผู้เล่นสามารถทำภารกิจหรือแข่งขันกับผู้เล่นอื่นเพื่อให้ได้สกุลเงินภายในเกมไปใช้ในการเปิดการ์ดแพ็คเพื่อให้ได้รับการ์ดใบใหม่อย่างสุ่ม ซึ่งผู้เล่นอาจต้องทำการเปิดกล่องสุ่มหลายครั้งเพื่อให้ได้การ์ดที่ต้องการ หรือให้ได้รับการ์ดที่มีพลังเพียงพอต่อการแข่งขันกับผู้เล่นอื่น ซึ่งการเปิดกล่องสุ่มโดยรางวัลจากเกมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ทำให้ต้องใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อการ์ดแพ็คเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถแข่งขันกับผู้เล่นอื่นได้อย่างสนุกสนานยิ่งขึ้น¹¹

¹¹ Alex Wiltshire, "Behind the Addictive Psychology and Seductive Art of Loot Boxes," last Modified 2017, accessed September 25, 2021, <https://www.pcgamer.com/behind-the-addictive-psychology-and-seductive-art-of-loot-boxes/>

ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นมีกลไกการทำงานซึ่งส่งผลกระทบต่อร่างกายของผู้เล่นในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการเล่นการพนัน คือ เป็นกลไกทางจิตซึ่งเกิดจากการเข้าเสี่ยงโชค ทำให้ร่างกายเกิดการหลั่งสารโดพามีน (Dopamine) ซึ่งส่งผลให้รู้สึกพึงพอใจและมีความสุขเมื่อมีการทำกิจกรรมดังกล่าว และอาจเกิดเป็นอาการเสพติดได้เมื่อเกิดการทำกิจกรรมดังกล่าวซ้ำไปซ้ำมา เรียกว่า ระบบการให้รางวัลโดยโดพามีน (Dopamine Rewarding System) อีกทั้งการออกแบบระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมที่มีการใช้ภาพเคลื่อนไหวและเสียงที่ช่วยในการกระตุ้นความรู้สึกตื่นเต้นของผู้เล่นให้มากกว่าเดิม เป็นการสร้างระบบการให้รางวัลสองชั้น (Double Reward System) ซึ่งเป็นกลไกทางจิตที่ทำให้ผู้เปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นรู้สึกตื่นเต้นกับการเปิดกล่องสุ่มมากกว่าหนึ่งครั้ง ตัวอย่างเช่น เมื่อเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม ระบบจะไม่เปิดเผยสิ่งของที่ได้โดยทันที แต่จะแสดงเป็นภาพและเสียงที่บ่งบอกถึงความหายากของสิ่งของที่ผู้เล่นอาจได้รับเป็นการสร้างความตื่นเต้นในครั้งแรก และเมื่อเปิดเผยสิ่งของที่ได้รับออกมาแล้วย่อมทำให้ผู้เล่นตื่นเต้นกับสิ่งของที่ได้รับ โดยผลลัพธ์นั้นอาจทำให้ผู้เล่นเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมต่อไปจนกว่าจะได้รับสิ่งของที่ต้องการ ซึ่งอาจนำไปสู่การเสพติดการเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม และด้วยความที่ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายโดยผู้เล่นเกมทุกวัย เนื่องจากเป็นระบบที่อยู่ในวิดีโอเกมที่เล่นอยู่บนโทรศัพท์มือถือ การที่เยาวชนเข้าถึงรูปแบบการเสี่ยงโชคดังกล่าวอาจพัฒนาไปสู่การเสพติดระบบที่มีการให้รางวัลในลักษณะเดียวกัน เช่น การเสพติดการพนันรูปแบบอื่น ๆ ในอนาคต ทำให้แม้ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นไม่มีความแน่ชัดว่าเป็นการพนันหรือไม่ ผู้เล่นเกมย่อมถูกกระตุ้นด้วยกลไกแบบเดียวกับการเล่นพนัน คือ การสร้างตื่นเต้นเร้าใจขณะเปิดกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมทำให้ร่างกายได้รับรางวัลเป็นสารเคมีโดพามีน (Dopamine)¹² ไม่ต่างจากเวลาที่เล่นเครื่องสล็อต แมชชีน (Slot Machine) ซึ่งมีหลักการทำงานคล้ายคลึงกัน ทั้งในเรื่องของการให้รางวัลแบบสุ่ม คุณค่าของรางวัลที่หลากหลายในด้านการลงตาผู้เล่นด้วยองค์ประกอบของเหตุการณ์เกือบเกิดอุบัติเหตุ (Near Miss) ประกอบกับการใช้ภาพและเสียงเพื่อสร้างความคาดหวัง ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดเป็นการกระตุ้นความอยากในการเล่นของผู้เล่นให้มีความตื่นเต้นรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปสู่ภาวะการติดพนันได้¹³

2.4 สถานะทางกฎหมายของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม

สถานะของกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมภายในประเทศไทยยังมีความไม่แน่ชัด เนื่องจากยังมิได้มีการกำหนดนิยามของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมอย่างชัดเจน อีกทั้งยังมิได้มีกฎหมายใด ๆ ที่จะนำมาใช้ในการกำกับควบคุมระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมไว้โดยตรง เมื่อพิจารณาถึงสถานะทางกฎหมายของระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยใช้พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้มิได้มีการกำหนดนิยามของการพนันไว้แน่ชัด ทำให้การตีความว่าการละเล่นใด ๆ เป็นการพนันหรือไม่นั้น ต้องอาศัยการพิจารณาถึงความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบ การละเล่นที่เป็นการชัดเจนว่าเป็นการพนันตามพระราชบัญญัติฉบับนี้คือ การพนันซึ่งห้ามเล่นตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ที่ระบุชื่อการละเล่นไว้

¹² วรตม์ โชติพิทยสุนนท์, สัมภาษณ์โดย ผู้เขียน, กรมสุขภาพจิต, 8 มีนาคม 2565.

¹³ Kieth S. Whyte, "Loot Boxes or Slot Machines Similarities and Solutions from the Gambling Addiction Prevention Field," Paper Presented at U.S. Federal Trade Commission Workshop Inside the Game: Unlocking the Consumer Protection Issues Surrounding Loot Boxes, United States of America, August 7, 2019, 15.

ในบัญชี ก. และการพนันที่ต้องขออนุญาตจึงจะสามารถให้จัดเล่นได้ตามมาตรา 4 วรรคสอง¹⁴ ที่ระบุชื่อการละเล่นไว้ในบัญชี ข. ก่อหล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งมิได้ถูกระบุไว้ในบัญชี ก. หรือ บัญชี ข. จึงไม่เข้าข่ายเป็นการพนันตามมาตรา 4 และอาจต้องใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายในการตีความระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมว่าเป็นการละเล่นอื่น ๆ ตามมาตรา 4 ทวิ ที่จะทำให้ระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมเป็นการพนันหรือไม่ ก่อหล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมจึงมิใช่การพนันตามพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478¹⁵

2.5 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า แม้ระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมจะไม่ใช่การพนันตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมแล้ว อาจเป็นการเข้าลักษณะของการจัดกิจกรรมเพื่อเล่นเกมหรือเสี่ยงโชคตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ ซึ่งจะสามารถให้จัดได้ก็ต่อเมื่อขออนุญาตต่อกรมการปกครอง ซึ่งในปัจจุบันการจัดกิจกรรมเพื่อเล่นเกมและเสี่ยงชื่อนั้นกรมการปกครองอนุญาตอยู่เพียง 2 วิธี คือ การส่งชิ้นส่วนของสินค้าหรือบัตรสมนาคุณหรือบัตรอื่น ๆ มาจับฉลาก ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ และการใช้วิธีส่งข้อความผ่านระบบ SMS หรือทางโทรศัพท์ผ่านระบบหมายเลขต่าง ๆ ในการทายผลตอบปัญหาหรือแสดงความคิดเห็นเพื่อชิงรางวัล โดยการพิมพ์หมายเลขของผู้ส่งแล้วนำมาจับฉลาก ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต

ระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมที่เปิดให้บริการโดยผู้ให้บริการเกมในปัจจุบันนั้น มิได้มีการขออนุญาตต่อกรมการปกครอง และด้วยข้อกำหนดดังกล่าวของกรมการปกครองที่อนุญาตให้มีการเล่นเกมและเสี่ยงโชคตามมาตรา 8 ได้เพียง 2 วิธี ทำให้แม้ผู้ให้บริการจะดำเนินขออนุญาตจากกรมการปกครอง ให้มีระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกม กรมการปกครองก็ไม่อาจให้อนุญาตได้ เนื่องจากการได้มาซึ่งกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมไม่ว่าจะด้วยการซื้อกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมโดยตรงโดยใช้เงินจริง การใช้หน่วยเงินภายในวิดีโอเกมเพื่อซื้อกล่งสุ่ม และการได้มาโดยเป็นรางวัลในการเล่น มิใช่วิธีการที่กรมการปกครองได้กำหนดไว้ให้ทำได้ในการจัดกิจกรรมเล่นเกมหรือเสี่ยงโชคตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ทำให้ระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งมีการให้บริการในประเทศไทยนั้นอาจมีสถานะผิดกฎหมายจากการเปิดให้มีการจัดกิจกรรมที่เป็นการเล่นเกมหรือเสี่ยงโชคตามมาตรา 8 โดยไม่ได้รับอนุญาต แม้ระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมจะมีใช้การพนันในความหมายของพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ก็ตาม¹⁶

ในต่างประเทศนั้น ยังมีประเทศที่ใช้กฎหมายการพนันในการควบคุมระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมไม่มากนัก หลายประเทศยังอยู่ในกระบวนการจัดทำขั้นตอน ประเทศเบลเยียมมีมติให้ระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมซึ่งได้รับการพิจารณาโดยคณะกรรมการเกมแห่งเบลเยียม (Belgian Gaming Commission) ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายการพนันของประเทศ โดยต้องนำระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกมออกจากเกมที่เปิดให้บริการในประเทศเบลเยียม หรือต้องขออนุญาตต่อคณะกรรมการเกมแห่งเบลเยียมเพื่อให้สามารถมีระบบกล่งสุ่มภายในวิดีโอเกม แต่วิดีโอเกมดังกล่าวจะมีสถานะเป็นการพนันและต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายการพนัน¹⁷

¹⁴ พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478, มาตรา 4, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 (1 กุมภาพันธ์ 2478): 1978.

¹⁵ พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478, มาตรา 4 ทวิ, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 59 ตอนที่ 76 (8 กุมภาพันธ์ 2485): 2361.

¹⁶ สำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, สัมภาษณ์โดย ผู้เขียน, กรมการปกครอง, 17 กุมภาพันธ์ 2565.

¹⁷ Belgian Gaming Commission, *Research Report on Loot Boxes* (Research Report) (Brussels: FPS Justice, 2018), 21.

ในประเทศญี่ปุ่นนั้น กล่องสุมภายในวิดีโอเกมมิได้มีสถานะเป็นการพนันตามกฎหมาย และสามารถให้ระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมได้ทั่วไป อย่างไรก็ตาม กล่องสุมภายในวิดีโอเกมแบบหลายชั้นไม่ได้รับอนุญาตให้มีการนำมาใช้ภายในวิดีโอเกม เพราะเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับการขายสินค้าพรีเมียมที่ไม่เป็นธรรมและการโฆษณาที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริง (Act against Unjustifiable Premiums and Misleading Representations, 1962) เนื่องจากหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นเห็นว่า กล่องสุมภายในวิดีโอเกมแบบหลายชั้นนั้นเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคมากเกินไป¹⁸

3. สรุปผล และข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผล

ระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมคือรูปแบบการหารายได้รูปแบบหนึ่งซึ่งผู้ให้บริการเกมนำมาใช้โดยการให้รางวัลแก่ผู้เล่นผ่านวิธีการสุมสิ่งของที่ได้รับผ่านการเปิดกล่องสุมภายในวิดีโอเกม สิ่งของที่ได้อาจเป็นสิ่งของที่ส่งผลต่อการเล่นเกมโดยตรงซึ่งเป็นการเอื้อให้ผู้เล่นทำการเปิดกล่องสุมภายในวิดีโอเกมมากขึ้นเพื่อให้ได้สิ่งของที่ต้องการ หรือเป็นสิ่งของตกแต่งเพื่อความสวยงามภายในเกมซึ่งไม่ส่งผลต่อเกมการเล่นใด ๆ ก็ได้ และผู้เล่นไม่สามารถทราบได้ล่วงหน้าว่าตนจะได้สิ่งของชิ้นใด จึงเป็นการเข้าเสี่ยงโชครูปแบบหนึ่ง กล่องสุมภายในวิดีโอเกมนี้อาจได้มาโดยเป็นรางวัลจากการเล่นเกมทั่วไปหรือจากกิจกรรมภายในเกม การใช้หน่วยเงินภายในเกมซื้อกล่องสุมภายในวิดีโอเกม จนไปถึงการใช้เงินจริงเพื่อซื้อกล่องสุมภายในวิดีโอเกมโดยตรง

กล่องสุมภายในวิดีโอเกมบางเกมนั้น มีการออกแบบระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมเข้ากับเกมการเล่น ทำให้ผู้เล่นจำเป็นต้องเปิดกล่องสุมเพิ่มเติมเมื่อถึงจุด ๆ หนึ่งในการเล่นเพื่อให้ได้รับสิ่งของที่จะช่วยเอาชนะอุปสรรคภายในเกม อีกทั้งกลไกการทำงานของระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมนั้นมีความคล้ายคลึงกับการพนัน คือ เป็นเรื่องของกลไกทางจิตที่เรียกว่า ระบบการให้รางวัลโดยโดพามีน (Dopamine Rewarding System) ซึ่งทำให้ผู้เล่นเกิดความตื่นเต้นและพึงพอใจเมื่อทำการเปิดกล่องสุมภายในวิดีโอเกม อีกทั้งการออกแบบการเปิดกล่องสุมภายในวิดีโอเกมที่มีการใช้ภาพเคลื่อนไหวและเสียงที่น่าสนใจเป็นการกระตุ้นผู้เล่นให้เกิดความตื่นเต้นและความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น ระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมจึงเป็นได้ทั้งกลไกเพื่อความสนุกสนานภายในวิดีโอเกม อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมเข้าเสี่ยงโชคที่มีความคล้ายคลึงกับการพนัน ซึ่งอาจทำให้ผู้เล่นต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้สิ่งของที่ตนเองต้องการ

ระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมในประเทศไทยไม่มีสถานะเป็นการพนัน เนื่องจากมิได้ถูกระบุไว้ในบัญชี ก. และบัญชี ข. ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 อย่างไรก็ตาม ระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมอาจเป็นความผิดอาญาตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 เนื่องจากอาจเป็นกิจกรรมให้มีการแถมพหุหรือเสี่ยงโชค ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากกรมการปกครองในการจัดให้มีการเล่น แต่วิธีการเล่นกิจกรรมแถมพหุและเสี่ยงโชคที่กรมการปกครองกำหนดไว้มีเพียง 2 วิธี คือ วิธีการเสี่ยงขึ้นส่วนสินค้าชิงโชค และวิธีการส่งข้อความผ่านระบบ SMS ทำให้กรมการปกครองไม่สามารถให้อนุญาตได้ เนื่องระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมซึ่งไม่ได้ใช้ 2 วิธีการดังกล่าว ทำให้ระบบกล่องสุมภายในวิดีโอเกมอาจมีสถานะผิดกฎหมาย เนื่องจากไม่สามารถขออนุญาตให้มีการจัดได้ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478

¹⁸ Ibid.

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกม กลไกเพื่อความสุขหรือการพนันแฝง ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า เห็นควรให้กำหนดทิศทางนโยบาย ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมเพื่อแสวงหามาตรการที่เหมาะสมในการกำกับดูแลนั้น จำเป็นต้องนิยามถึงระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมได้อย่างความชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นที่ว่า ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมนั้นเข้าองค์ประกอบของความเป็นการพนันหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้การกำหนดนโยบายในอนาคตเป็นในทิศทางที่เหมาะสมว่าจะดำเนินไปในแนวทางของการกำกับควบคุม ในฐานะการพนันตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 หรือให้กรมการปกครองแก้ไขปรับปรุงในส่วนวิธีการเล่นเกมจรรยาบรรณและเสี่ยงโชคตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 ให้ทันสมัยต่อบริบทของเทคโนโลยีในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ระบบกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมไม่มีสถานะเป็นการพนันและสามารถขออนุญาตให้มีการเล่นได้ถูกต้องตามกฎหมายอย่างชัดเจน หรือแม้กระทั่งไม่นำพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 มาใช้ในการตีความ และใช้มาตรการของภาคเอกชนในการกำกับดูแลควบคู่กับกฎหมายอื่น ๆ เช่น ให้มีการจัดเรตติ้งและควบคุมการใช้จ่ายที่เหมาะสมโดยภาคอุตสาหกรรมเกม และใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ในการควบคุมการขายกล่องสุ่มภายในวิดีโอเกมให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

References

- Belgian Gaming Commission. *Research Report on Loot Boxes* (Research Report). Brussels: FPS. Justice, 2018.
- Brooks, Gabriel A., and Luke Clark. "Associations Between Loot Box Use, Problematic Gaming and Gambling, and Gambling-Related Cognitions." *Addictive Behaviors* 96, no. 2 (September 2019): 26-34.
- Digital Economy Promotion Agency. "2020 Digital Content Industry Status Survey and Assessment Results, 3-Year Trend Forecast." Last modified 2021. Accessed May 1, 2022. https://www.depa.or.th/storage/app/media/file/depa_Digital-Content-2021_Preess-Con.pdf/ [In Thai]
- Drummond, Aaron, and James D. Sauer. "Video Game Loot Boxes are Psychologically Akin to Gambling." *Nature Human Behavior* 2, no. 2 (2018): 530-532.
- King, Daniel L., and Paul H. Delfabbro. "Predatory Monetization Schemes in Video Games (e.g. "Loot Boxes") and Internet Gaming Disorder." *Addiction* 113, no. 11 (November 2018): 1967-1969.
- Schwiddessen, Sebastian, and Phillip Karius. "Watch Your Loot Boxes—Recent Developments and Legal Assessment in Selected Key Jurisdictions from a Gambling Law Perspective." *Interactive Entertainment Law Review* 1, no. 1 (June 2018): 17-43.
- Whyte, Kieth S. "Loot Boxes or Slot Machines Similarities and Solutions from the Gambling Addiction Prevention Field." Paper Presented at U.S. Federal Trade Commission Workshop Inside the Game: Unlocking the Consumer Protection Issues Surrounding Loot Boxes, United States of America, August 7, 2019.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1561/2564

ความผิดฐานให้บุคคลอื่นกู้ยืมเงิน โดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด เป็นความผิดที่เกิดขึ้นและสำเร็จแล้วในทันทีที่จำเลยให้ผู้เสียหายทั้งห้ากู้เงิน โดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด มิใช่ว่าความผิดเกิดขึ้นเมื่อจำเลยได้รับดอกเบี้ยจากผู้เสียหายทั้งห้าก่อน

แหล่งที่มา: กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

คำแนะนำสำหรับการเขียนบทความ วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นฐานเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านกฎหมาย และด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสู่สาธารณชนอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งเพื่อเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความร่วมมือทางด้านกฎหมาย และด้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงเพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดผลงานทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

โดยวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้จัดพิมพ์เป็นวารสารราย 6 เดือน ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1: มกราคม - มิถุนายน และ ฉบับที่ 2: กรกฎาคม - ธันวาคม) ทุกบทความได้รับการตรวจทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน เป็นอย่างน้อย ก่อนลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ทั้งนี้แล้ว บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องไม่เคยถูกตีพิมพ์เผยแพร่หรืออยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อลงตีพิมพ์ของวารสารอื่นใด กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ผู้เสนอผลงานต้องอ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนและสมบูรณ์

1. ประเภทบทความที่รับตีพิมพ์

- 1) บทความวิจัย
- 2) บทความวิชาการ

2. สาขาที่รับตีพิมพ์

- 1) สาขาวิชานิติศาสตร์
- 2) สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม (บทความในสาขานี้ มีขอบเขตถึงด้านอาชญาวิทยา และการบริหารงานยุติธรรม รวมถึงจิตวิทยา รัฐศาสตร์ หรือสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในแง่กระบวนการยุติธรรม)

3. การเตรียมต้นฉบับ

ภาษา	ผู้เสนอผลงานสามารถเขียนบทความได้ทั้งบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แต่หากเป็นบทความภาษาอังกฤษ ควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านไวยากรณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษโดยเฉพาะ บทความภาษาอังกฤษควรมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทย
------	---

3. การเตรียมต้นฉบับ (ต่อ)

การตั้งค่า หน้ากระดาษ	ผู้เสนอผลงานพิมพ์ต้นฉบับด้วยโปรแกรม Microsoft Word เท่านั้น ใช้ขนาดกระดาษ A4 และตั้งค่าหน้ากระดาษดังนี้ ด้านบน ห่างจากขอบกระดาษ 3.81 เซนติเมตร (1.5 นิ้ว) ด้านล่าง ห่างจากขอบกระดาษ 2.54 เซนติเมตร (1 นิ้ว) ด้านขวา ห่างจากขอบกระดาษ 2.54 เซนติเมตร (1 นิ้ว) ด้านซ้าย ห่างจากขอบกระดาษ 2.54 เซนติเมตร (1 นิ้ว)
จำนวนหน้า	ทุกประเภทบทความ ให้มีความยาวทั้งเรื่อง รวมรายการอ้างอิง (footnote) และบรรณานุกรมแล้ว ไม่ควรเกิน 15 หน้ากระดาษ
ลำดับหน้า	ลำดับหน้า ให้พิมพ์เลขหน้ากำกับทุกหน้าไว้ที่มุมด้านบนของกระดาษ โดยเริ่มนับหน้าที่ 1 ในหน้าแรกของบทความ เฉพาะหน้าแรกของบทความไม่ให้ใส่ตัวเลขกำกับไว้ แต่ให้พิมพ์คำว่า หน้า 2 ในหน้าถัดไป และไล่ลำดับเลขหน้าจนจบเนื้อหาของบทความ
ลำดับเนื้อเรื่อง	ลำดับเนื้อเรื่อง ให้ใช้เลขกำกับบทนำเป็นหัวข้อหมายเลข 1 และส่วนหัวข้อย่อยให้ใช้เลขระบบทศนิยมกำกับหัวข้อย่อย แต่ไม่ควรเกิน 3 จุดเลขทศนิยม เช่น 1.1, 1.1.1 เป็นต้น และหัวข้อย่อยลำดับถัดไปให้ใช้วงเล็บกำกับ เช่น 1), 1.1) เป็นต้น และลำดับถัดไป เช่น (1), (2) เป็นต้น
การย่อหน้า	ย่อหน้า ให้เริ่มห่างจากขอบเนื้อเรื่อง 1.5 เซนติเมตร ส่วนรายการอ้างอิง (footnote) และบรรณานุกรมให้ห่างจากขอบเนื้อเรื่อง 1.25 เซนติเมตร
รูปแบบการเขียน	ภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร TH sarabunPSK และมีรูปแบบการเขียนดังนี้ - ชื่อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 แบบตัวอักษร ตัวหนา - ชื่อผู้เขียน ขนาดตัวอักษร 14 แบบตัวอักษร ตัวธรรมดา - ชื่อหัวข้อต่าง ๆ ขนาดตัวอักษร 16 แบบตัวอักษร ตัวหนา - บทคัดย่อ ขนาดตัวอักษร 16 แบบตัวอักษร ตัวธรรมดา - คำสำคัญ ขนาดตัวอักษร 16 แบบตัวอักษร ตัวธรรมดา - เนื้อหาทั้งหมด ขนาดตัวอักษร 16 แบบตัวอักษร ตัวธรรมดา - บรรณานุกรม ขนาดตัวอักษร 16 แบบตัวอักษร ตามคำแนะนำการเขียน - รายการอ้างอิง ขนาดตัวอักษร 12 แบบตัวอักษร ตามคำแนะนำการเขียน

4. ส่วนประกอบของบทความ

4.1 บทความวิจัย

1) **ชื่อเรื่อง:** ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) **ชื่อผู้เขียนบทความ:** ชื่อผู้เขียนบทความให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้ระบุที่อยู่ของหน่วยงานที่สังกัดหรือที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และข้อมูลติดต่อทางอีเมล (Email) นอกจากนี้ ให้มีรายการอ้างอิง (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ระดับชำนาญการ ยศ (ถ้ามี) และตามด้วยสถานภาพของผู้เขียนบทความ

3) **บทคัดย่อ:** เป็นการกล่าวถึงเนื้อความที่ศึกษาทั้งเรื่องโดยย่อ ซึ่งเริ่มจากจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนผลของการศึกษาและบทสรุปของการศึกษา โดยให้มีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) **คำสำคัญ:** คำที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของเนื้อหาสารสนเทศ โดยมาจากคำที่ปรากฏในบทความ ซึ่งจะระบุไว้ท้ายบทคัดย่อ ให้มีคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และไม่ควรมีคำสำคัญเกิน 5 คำ

5) **บทนำ:** ประกอบด้วย

5.1) **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา:** เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนเหตุผลอันมาสู่การศึกษาในเรื่องนี้

5.2) **วัตถุประสงค์:** เป็นการกล่าวถึงเหตุผลและจุดมุ่งหมายอันนำมาสู่การศึกษาในเรื่องนี้ ทั้งนี้ วัตถุประสงค์จะต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา

5.3) **สมมติฐาน (ถ้ามี):** เป็นการกล่าวถึงคำตอบสมมติในประเด็นปัญหาของเรื่องที่ทำการศึกษา ซึ่งผู้ทำการศึกษาได้กำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าอย่างมีเหตุผล เพื่อตอบจุดมุ่งหมายของเรื่องที่ทำการศึกษา

5.4) **ขอบเขตการวิจัยหรือการศึกษา:** เป็นการกล่าวถึงขอบเขตของเรื่องที่ทำการศึกษา โดยจะต้องมีการระบุขอบเขต เช่น เชิงพื้นที่ เชิงปริมาณ เป็นต้น

5.5) **ระเบียบวิธีการวิจัยหรือการศึกษา:** เป็นการกล่าวว่าการศึกษาในเรื่องนี้ใช้รูปแบบใด มีการอธิบายและวิเคราะห์วิธีการศึกษา โดยให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

5.6) **ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ:** เป็นการกล่าวถึงผลของการศึกษาในเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใด และในด้านใด

6) **ผลการวิจัยหรือการศึกษา:** เป็นการกล่าวและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่ต้องการศึกษา โดยใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎี หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตลอดจนรายงานผลการศึกษาอย่างเป็นลำดับ ชัดเจน และได้ใจความ

7) **สรุปผลและข้อเสนอแนะ:** เป็นการกล่าวให้เห็นว่าผลการศึกษาดังกล่าวตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และกล่าวถึงข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ควรมีประเด็นคำถามเพื่อเป็นแนวทางสานต่อการศึกษาในภายต่อไป

8) **ตารางรูปภาพ แผนภูมิ (ถ้ามี):** โดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง กรณีเป็นตารางให้มีคำอธิบายอยู่ด้านบน หากเป็นกรณีรูปภาพและแผนภูมิให้มีคำอธิบายอยู่ด้านล่าง

9) **รายการอ้างอิงและบรรณานุกรม:** รายการอ้างอิงและบรรณานุกรมเป็นการแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในบทความ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการติดตามและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ โดยใช้รูปแบบตามที่วารสารกำหนด

4.2 บทความวิชาการ

1) **ชื่อเรื่อง:** ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) **ชื่อผู้เขียนบทความ:** ชื่อผู้เขียนบทความให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้ระบุที่อยู่ของหน่วยงานที่สังกัดหรือที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และข้อมูลติดต่อทางอีเมล (Email) นอกจากนี้ ให้มีรายการอ้างอิง (footnote) ระบุตำแหน่งทางวิชาการ ระดับชำนาญการยศ (ถ้ามี) และตามด้วยสถานภาพของผู้เขียนบทความ

3) **บทคัดย่อ:** เป็นการกล่าวถึงเนื้อความที่ศึกษาทั้งเรื่องโดยย่อ ซึ่งเริ่มจากจุดมุ่งหมายของการศึกษา ตลอดจนผลการศึกษาและบทสรุปของการศึกษา โดยให้มีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) **คำสำคัญ:** คำที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนเนื้อหาสารสนเทศ โดยมาจากคำที่ปรากฏในบทความ ซึ่งจะระบุไว้ท้ายบทคัดย่อ ให้มีคำสำคัญภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และไม่ควรมีคำสำคัญเกิน 5 คำ

5) **บทนำ:** เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนเหตุผลอันนำมาสู่การศึกษาในเรื่องนี้ รวมถึงข้อมูลเชิงวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) **เนื้อหา:** เป็นการกล่าวถึงเนื้อหาที่ทำการศึกษาอย่างเป็นลำดับ ชัดเจน และได้ใจความ

7) **สรุปผล:** เป็นการกล่าวให้เห็นว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และในกรณีที่มีข้อเสนอแนะ ให้กล่าวถึงข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

8) **ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ (ถ้ามี):** โดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง กรณีเป็นตารางให้มีคำอธิบายอยู่ด้านบน หากเป็นกรณีรูปภาพและแผนภูมิให้มีคำอธิบายอยู่ด้านล่าง

9) **รายการอ้างอิงและบรรณานุกรม:** รายการอ้างอิงและบรรณานุกรมเป็นการแสดงแหล่งที่มาของข้อมูลเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในบทความ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการติดตามและตรวจสอบแหล่งที่มาได้ โดยใช้รูปแบบตามที่วารสารกำหนด

รูปแบบการเขียนเชิงอรรถ และบรรณานุกรม วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

รายการอ้างอิงและบรรณานุกรมเป็นการแสดงที่มาของข้อมูล เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลในบทความ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในการติดตามและตรวจสอบแหล่งที่มาได้

รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ของ Turabian ปัจจุบันมี 2 รูปแบบ คือ

1. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา (Parenthetical Citations-Reference List Style) เรียกว่า ระบบนาม-ปี ประกอบด้วย ผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ เลขหน้าที่อ้างอิง ทั้งนี้ การอ้างอิงมักใช้ในสาขาวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ บางสาขา

2. การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Notes-Bibliography Style) เป็นการอ้างอิงด้วยข้อความไว้ท้ายหน้ากระดาษ ทั้งนี้ การอ้างอิงมักใช้ในสาขานิติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

โดยวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้ใช้การอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ของ Turabian แบบเชิงอรรถ (Notes-Bibliography Style) เท่านั้น เพื่อให้เหมาะสมกับความเป็นศาสตร์ทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องและปรับให้เหมาะสมกับการนำมาใช้สำหรับสิ่งพิมพ์ของไทย

โดยหลักเกณฑ์การเขียนรายการอ้างอิงและบรรณานุกรม ผู้เสนอบทความสามารถเข้าดูหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ที่เว็บไซต์ของวารสาร คือ <http://www.niti.ubru.ac.th/lawjournal/>

เฉพาะบรรณานุกรม (References) ของภาษาไทยนั้น ให้ทำการแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยให้ระบุคำว่า [In Thai] ไว้ท้ายบรรณานุกรมของภาษาไทยที่ทำการแปลนั้น (แต่เชิงอรรถ (Footnote) ภาษาไทย ไม่ต้องทำการแปลเป็นภาษาอังกฤษ กล่าวคือ แปลเป็นภาษาอังกฤษเฉพาะในบรรณานุกรม)

ตัวอย่าง: รูปแบบการเขียนรายการอ้างอิงและบรรณานุกรมประเภทต่าง ๆ

1. รายการอ้างอิง

1) หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

1 ผู้แต่ง./ชื่อหนังสือ./เล่มหรือจำนวนเล่ม (ถ้ามี)/ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/(สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์/ปีที่พิมพ์)/เลขหน้า.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่ง 1 คน

1 ประภัสสร เทพชาตรี, *สถานการณ์โลกปี 2553 และแนวโน้มปี 2554*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, 2554), 49.

2 Duncan Malley, *Globalizing Intellectual Property Rights* (New York: Routledge, 2002), 65.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่ง 2 คน

1 บุญศักดิ์ แสงระวี และแนว ศศิธร, *วิวัฒนาการของสิทธิบัตร* (กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2551), 112.

2 Robinson M. Garner and Linden Gely, *Clinical Genetics Handbook*, 4th ed. (Boston: Blackell Scientific, 1993), 8.

1) หนังสือทั่วไป (ต่อ)

รูปแบบ

1 ผู้แต่ง,/ชื่อหนังสือ,/เล่มหรือจำนวนเล่ม (ถ้ามี)/ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/(สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์)/,เลขหน้า.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่ง 3 คน

1 นุสรา เดียงเกตุ, วลัย จักรทิพย์ และบุษบา อินตะพันธ์, *แนวทางการทอผ้าพื้นเมือง* (เชียงใหม่: มีเดียทิม, 2551), 22-23.

2 Frederick W. Bener, Page Winary and Mikal Erky, *Ethylene in Plant Biology* (San Diego: Academic Press, 1992), 105.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่งมากกว่า 3 คน

1 ยุทธนา สมิตะสิริ และคณะ, *การพัฒนากวาวเครือ* (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2545), 55-62.

2 Art Dell et al., *Trees: Benjamin Perkins*, 2nd ed. (London: Grange, 1991), 38.

ตัวอย่าง: กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

1 *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2539), 15-16.

2 *Symposium on Adult Education and Public Libraries* (London: Library Association, 1980), 27.

2) หนังสือที่มีบรรณาธิการ

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง,/ชื่อหนังสือ,/บรรณาธิการโดย/ชื่อบรรณาธิการ,/ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/,ชื่อชุดและลำดับที่ (ถ้ามี)/(สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์)/,เลขหน้า.

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า บรรณาธิการโดย และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า ed. (กรณีคนเดียว) และ eds. (กรณีมากกว่า 1 คน)

ตัวอย่าง

1 ธรรมนูญ กัญญาหัตถ์ และศรัณยพงศ์ เทียงธรรม, *ความพึงพอใจของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อประโยชน์ของสมาร์ตโฟน*, บรรณาธิการโดย ชนัญชี ภั้งคานนท์ (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554), 119.

2 Krongtaew Carton and Fackler Key, *Lignocellulosic Structural Changes After Physico-chemical Pretreatment Monitored by Near Infrared Spectroscopy*, ed. Williams Parner (West Sussex: IMP, 1988), 12.

3) หนังสือแปล

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง,/ชื่อหนังสือที่แปล,/แปลโดย/ชื่อผู้แปล,/ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/,ชื่อชุดและลำดับที่ (ถ้ามี)/(สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์)/,เลขหน้า.

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า แปลโดย และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า trans. (กรณีคนเดียว หรือมากกว่า 1 คน)

ตัวอย่าง

1 เกรย์ เจ, *ผู้ช่วยมาจากดาวอังคาร ผู้หญิงมาจากดาวศุกร์*, แปลโดย สงกรานต์ จิตสุทธิภากร, ชุดที่ 9 (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2552), 105.

2 Stanislavski K. Robee, *My Life in Art*, trans. Benedetti Jayson (London: Routledge, 2005), 202.

4) หนังสือรวมบทความ

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อบทความ,”ใน/ชื่อเรื่อง/บรรณาธิการโดย หรือรวบรวมโดย/(สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์/ปีที่พิมพ์)/เลขหน้า.
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า ใน และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า in

ตัวอย่าง

- 1 กอบกิจ สุวรรณทัต-เพียร, “อารยธรรมตะวันตก,” ใน *สังคมตะวันตกและวิวัฒนาการภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*, บรรณาธิการ โดย วิจิตรรา แสงหาญ (กรุงเทพฯ: คัมภีร์, 2519), 335.
- 2 Tebbel Jelolie, “The Role of Technology in the Future of Libraries,” in *The Metropolitan Library*, ed. Ralph C. Warner (Cambridge, MA: MIT Press, 1972), 105.

5) หนังสือและวารสารในโอกาสพิเศษ

รูปแบบ

ให้ใช้รูปแบบเช่นเดียวกับหนังสือและวารสาร แล้วแต่กรณี เมื่อจบรายการให้ใช้เครื่องหมายวรรคตอน ตามด้วยเครื่องหมายวงเล็บ พิมพ์รายละเอียดในโอกาสพิเศษที่จัดพิมพ์ และใช้เครื่องหมายมหัพภาคต่อท้าย

ตัวอย่าง

- 1 เพียงดาว สุขพานิช, “วิวัฒนาการภูมิปัญญาทอผ้าของชาวไทย,” *วารสารภูมิปัญญาท้องถิ่น* 2, ฉ. 6 (มกราคม-มิถุนายน 2555): 105.(วารสารฉบับพิเศษ ในโอกาสงานครบรอบ 100 ปี ศิลปวัฒนธรรมบ้านเชียง).
- 2 Wiener R. Loneay, *Capital Punishment in the United States*, 4th ed. (London: Routledge, 2004), 202, (Special Issue Public Policy and Law).

6) หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อบทความ,”/ชื่อคอลัมน์ (ถ้ามี)/ชื่อหนังสือพิมพ์/วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์/เลขหน้า.
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า วัน เดือน ปี และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

- 1 ปราโมทย์ ทัศนาศุวรรณ, “บทบาทของ ท.ท.ท. ในการเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม,” คอลัมน์ เป็นไท, *ไทยรัฐ*, 5 สิงหาคม 2558, 7.
- 2 Elisabetta Povoledo and Laurie Goodstein, “What’s Right with Sight and Sound Journalism,” *Fineday Column, Saturday Review*, October 20, 1976, 19.

7) หนังสือพิมพ์และนิตยสารออนไลน์

รูปแบบ

- 1 ผู้แต่ง, “ชื่อบทความ,”/ชื่อคอลัมน์ (ถ้ามี)/ชื่อหนังสือพิมพ์/วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์/สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี,/URL
 กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี และ URL
 กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า accessed ตามด้วย Month Date, Year และ URL

ตัวอย่าง

- 1 วริษฐ์ ลิ้มทองกุล, “คู่สร้างคู่สมกับจุดจบของโลกสิ่งพิมพ์,” คอลัมน์ พรหมแดนสื่อใหม่, *ผู้จัดการ*, 17 ธันวาคม 2560, สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2561, <https://www.mgonline.com/columnist/detail/9600000126809/>
 2 Olk Armer, “New Energy Code For Large Buildings,” Business News Column, *Time Post*, February 9, 2017, accessed February 29, 2017, <https://www.bangkokpost.com/business/news/1409766/>

8) บทความในวารสาร

รูปแบบ

- 1 ผู้แต่ง, “ชื่อบทความ,”/ชื่อวารสาร/เลขปีที่/ฉบับที่/(เดือน/ปี):/เลขหน้า.
 กรณีภาษาไทย ฉบับที่ ให้ใช้คำว่า ฉ. และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า no.

ตัวอย่าง

- 1 วรุฒิ ทวาทิน, “การนำบริษัทประกันภัยเข้าสู่ระบบการประกันตัวในคดีอาญา: ทางเลือกใหม่ของผู้ต้องหาและจำเลย,” *วารสารบทบัญญัติ* 60, ฉ. 2 (พฤษภาคม 2547): 105.
 2 Hoclosky Mall, “Political Participation,” *International Encyclopedia of the Social Sciences* 12, no. 6 (May 1968): 252-254.

9) บทความในวารสารออนไลน์

รูปแบบ

- 1 ผู้แต่ง, “ชื่อบทความ,”/ชื่อวารสาร/เลขปีที่/ฉบับที่/(เดือน/ปี):/เลขหน้า/สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี,/URL
 กรณีภาษาไทย ฉบับที่ ให้ใช้คำว่า ฉ. และให้ใช้คำว่า สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี และ URL
 กรณีภาษาต่างประเทศ ฉบับที่ ให้ใช้คำว่า no. และให้ใช้คำว่า accessed ตามด้วย Month Date, Year และ URL

ตัวอย่าง

- 1 สวัสดิ์ ประทุมราช, “การวัดผลทางจิตวิทยา,” *จิตพฤติกรรมศาสตร์* 11, ฉ. 1 (มิถุนายน 2557): 6, สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561, <https://www.nrct.go.th/e-publish1/moralbehavior/2557no1/mobile/index.html#p=1/>
 2 Lucy C. Budd, “Selling the Early Air Age: Age: Aviation Advertisements and the Promotion of Civil Flying in Britain,” *Journal of Transport History* 32, no. 2 (December 2011): 125, accessed January 18, 2016, <https://www.journals.sagepub.com/doi/pdf/10.7227/TJTH.32.2.2/>

10) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

- 1 ชื่อผู้แต่ง, “ชื่อวิทยานิพนธ์,” (ระดับปริญญา/สาขาวิชาหรือภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา), เลขหน้า.
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า ใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต
กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า Master’s thesis หรือ PhD diss.

ตัวอย่าง

- 1 เกียรติพร อำไพ, “ปัญหาการออกและการบังคับใช้กฎหมายในเขตต่อเนื่องของประเทศไทย: ศึกษากรณีน้ำมันเถื่อน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), 99.
2 Arellano L. Aell, “Lynching and the American Past: Violence, Narrative and Identity,” (Master’s thesis, Faculty of Law, Stanford University, 2004), 8.

11) วิทยานิพนธ์ในฐานข้อมูลออนไลน์

รูปแบบ

- 1 ชื่อผู้แต่ง, “ชื่อวิทยานิพนธ์,” (ระดับปริญญา/ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา/ชื่อคณะ/ชื่อมหาวิทยาลัย, ปีพิมพ์), เลขหน้า, สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี, ใน, URL
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า ใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต และให้ใช้คำว่า สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี ตามด้วย ใน และ URL
กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า Master’s thesis หรือ PhD diss. และให้ใช้คำว่า accessed ตามด้วย Month Date, Year ตามด้วย in และ URL

ตัวอย่าง

- 1 ขวัญ สุขแสนสุข, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจรัฐในการปิดกั้นเว็บไซต์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2555), 26-28, สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561, ใน สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีปทุม, https://www.tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=279343&query=%A1%AE%B%C1%D2%C2&s_mode=any&d_field=&d_start=0000-00-00&d_end=2561-02-09&limit_lang=&limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maxid=5/
2 Dana S. Levin, “Let’s Talk About Sex ... Education: Exploring Youth Perspectives, Implicit Messages, and Unexamined Implications of Sex Education in School,” (PhD diss., University of Michigan, 2010), 101-102, accessed February 9, 2017, in Deepblue, <https://www.deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/75809/>

12) ระบบเว็บไซต์ออนไลน์

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง/“ชื่อเรื่อง,”/แก้ไขครั้งสุดท้าย/วัน/เดือน/ปี,/สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี,/URL

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า แก้ไขครั้งสุดท้าย และใช้ สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี และ URL

กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า last modified และใช้ accessed ตามด้วย Month Date, Year และ URL

ตัวอย่าง

1 อาทิตย์ โกวิทวรางกูร, “รถไฟความเร็วสูงจุจุมูกเรา,” แก้ไขครั้งสุดท้าย 2560, สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2561, <https://www.posttoday.com/social/think/550280/>

2 Anjali Garg, “Open Budget Survey 2017: Global Comparison of Budget Transparency Comes at a Critical Time,” last modified May 20, 2016, accessed February 9, 2017, <https://www.blog.okfn.org/2018/02/06/open-budget-survey-2017-global-comparison-of-budget-transparency-comes-at-a-critical-time/>

13) รายงานการวิจัย วิชาการ ผลงาน การสรุปผล และเอกสารการสอน

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง/ชื่อเอกสาร/(ประเภทเอกสาร)/เลขที่เอกสาร (ถ้ามี)/(สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์/ปีที่พิมพ์)/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

1 กมลชัย รัตนสากววงศ์, *ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ* (รายงานการวิจัย) (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย, 2538), 86-87.

2 Chun S. Youn, *Korean Folk Tales* (Research Report) (Seoul: International Cultural Foundation, 1973), 61.

14) เอกสารประกอบการบรรยาย สัมมนา การประชุม และการบันทึกจากปาฐกถา

รูปแบบ

1 ชื่อผู้แต่ง/“ชื่อเอกสาร,”/รายละเอียดเกี่ยวกับการประชุม/สถานที่จัดประชุม/วัน/เดือน/ปี,/เลขหน้า.

กรณีภาษาไทย ให้ใช้ วัน เดือน ปี และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

1 สมคิด เลิศไพฑูรย์, “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับองค์กรอิสระในการสร้างธรรมาภิบาล,” เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ประจำปี 2554 โดยคณะกรรมการองค์กรอิสระ, กรุงเทพฯ, 8-10 ตุลาคม 2554, 12.

2 Herath P. Belker, “The Prospects and Limits to Statutory Conciliation and Mediation,” Paper Presented at the Seminar on Mediation of Crime Organized by the Asia Crime Prevention Foundation, Sri Lanka, April 12, 1994, 24.

15) การอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏในเอกสารอื่น

รูปแบบ

1 รายละเอียดเชิงอรรถ (footnote) ของเอกสารอันดับแรก/อ้างอิงในรายละเอียดเชิงอรรถ (footnote) ของเอกสารอันดับรอง
กรณีภาษาไทย ให้ใช้ อ้างถึงใน และกรณีภาษาต่างประเทศ ใช้คำว่า quoted in หรือ cited by นำหน้าชื่อผู้แต่งและชื่อเรื่อง
ของเอกสารอันดับรอง

ตัวอย่าง

- 1 เรืองศรี ฤชมาตย์, *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: นวนการพิมพ์, 2540), 49, อ้างถึงใน นรากร ใจหาญ, *การพัฒนาของวัยรุ่น* (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2538), 24.
- 2 Wallis O. Alice, *Introduction to Microcomputers* (New York: Adam Osbarne, 1977), 21, quoted in Hyman Mar, *Automated Library Circulation System* (New York: Knowledge Industry, 1981), 15.

16) สิ่งพิมพ์ของรัฐบาล และเอกสารอื่น ๆ ของทางราชการ

รูปแบบ

- 1 ชื่อหน่วยงาน/“ชื่อเอกสาร,”/วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์.
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า วัน เดือน ปี และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

- 1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง, “ประกาศมหาวิทยาลัยรามคำแหง เรื่อง การสมัครเพื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ปีการศึกษา 2538,” 28 ธันวาคม 2537.
- 2 Council of Europe, “The Draft Declaration Norway General Civil Penal Code,” June 26, 2005.

17) จุลสาร แผ่นพับ และเอกสารอัดสำเนา

รูปแบบ

- 1 ผู้แต่ง/ชื่อหนังสือ (ประเภทเอกสาร)/ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/(สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์/ปีที่พิมพ์)/เลขหน้า.
กรณีเอกสารเป็นจุลสารให้ใช้คำว่า จุลสาร หรือ Pamphlet กรณีเอกสารเป็นแผ่นพับให้ใช้คำว่า แผ่นพับ หรือ Brochure
กรณีเป็นเอกสารอัดสำเนาให้ใช้คำว่า อัดสำเนา หรือ Mimeograph

ตัวอย่าง

- 1 สุดใจ วงษ์เทศ, *เสภาเพลงขับลำของชาวบ้านสุรราชสำนักสยาม* (จุลสาร), พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2550), 49.
- 2 Tea Hall, *The Chinese Art of Tea Drinking* (Brochure), 2nd ed. (Taiwan: Shaw Yu-ming, 1990), 3.

18) โสตทัศนวัสดุ และสื่ออื่น ๆ

รูปแบบ

1 ชื่อผู้จัดทำ,/ชื่อเรื่อง (ลักษณะของโสตทัศนวัสดุ),/ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/(สถานที่ผลิต:/หน่วยงานที่เผยแพร่,/ปีที่ผลิต),/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *แผนที่จังหวัดนครราชสีมา* (แผนที่), พิมพ์ครั้งที่ 2 (นครราชสีมา: สำนักงานนครราชสีมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529), 5.

2 Mihalyi L. Jerlar, *Landscape of Zambia* (Slides) (Santa Barbara, CA: Visual Education, 1999), 3.

19) การสัมภาษณ์

รูปแบบ

1 ชื่อผู้ที่ถูกสัมภาษณ์,/สัมภาษณ์โดย/ชื่อผู้สัมภาษณ์,/สถานที่,/วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า สัมภาษณ์โดย และใช้ วัน เดือน ปี

กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า interview by และใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

1 ณัฐวุฒิ วิบูลพัฒน์วงศ์, สัมภาษณ์โดย ยุพวดี รัตนกรรณ์, มหาวิทยาลัยบูรพา, 10 พฤศจิกายน 2553.

2 Andrew Macmillan, interview by Mack Callar, San Diego, CA, March 2, 2007.

20) กฎหมาย

รูปแบบ

1 ชื่อกฎหมาย,/มาตรา,/ชื่อเอกสาร/เล่มที่/ตอนที่/(วัน/เดือน/ปี):/เลขหน้า.

การอ้างอิงหลักกฎหมาย กรณีไม่ได้อ้างอิงจากเอกสารราชกิจจานุเบกษา ให้ลงรายการเหมือนหนังสือ

เฉพาะการอ้างอิงรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายและพระราชบัญญัติของสหรัฐอเมริกา หรือกฎหมายในงานเขียนภาษาต่างประเทศ

ใช้รูปแบบ ชื่อกฎหมาย,/มาตรา.

21) คำพิพากษา

รูปแบบ

1 ชื่อคู่ความ,/เลขที่รายงานคำพิพากษา/เลขหน้าที่อ้าง (ถ้ามี)/(ชื่อศาล/ปีที่ตัดสินหรือรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง).

ตัวอย่าง

- 1 ภูมิพร เพ็ชรใจแสง กับ กรมสรรพากร, คำพิพากษาที่ 4586 (ศาลฎีกา 2560).
- 2 Profit Sharing Plan v. MBank Dallas, N.A. 683 F. Supp. 592 (N.D. Tex 1988).

22) การขยายคำ

รูปแบบ

1 ชื่อคำที่ขยายความหมาย/(คำศัพท์ภาษาอังกฤษ)/ความหมาย.

ตัวอย่าง

- 1 การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) หมายถึง การกระทำอย่างเป็นระบบและไตร่ตรองไว้ก่อน เพื่อทำลายกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเชื้อชาติ กลุ่มชนในชาติ หรือกลุ่มชนทางศาสนาทั้งกลุ่มหรือส่วนใหญ่.
- 2 ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) หมายถึง ค่าเสียหายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษผู้ที่ก่อความเสียหาย มากกว่าที่จะเป็นการชดเชยความเสียหายให้กับผู้ได้รับความเสียหาย.

2. บรรณานุกรม

1) หนังสือทั่วไป

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อหนังสือ./เล่มหรือจำนวนเล่ม (ถ้ามี)./ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)./ชื่อชุดหนังสือหรือลำดับที่ (ถ้ามี)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่ง 1 คน

กมลชัย รัตนสากวงศ์. *กฎหมายปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546.

Malley, Duncan. *Globalizing Intellectual Property Rights*. New York: Routledge, 2002.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่ง 2 คน

บุญศักดิ์ แสงระวี, และแวว ศศิธร. *วิวัฒนาการของโลหิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, 2551.

Garner, Robinson M., and Linden Gely. *Clinical Genetics Handbook*. 4th ed. Boston: Blackell Scientific, 1993.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่ง 3 คน

ปัจจัย บุนนาค, สุมิตร วิจิตตรา, และสมคิด แก้วสนธิ. *แนวคิดเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

Bener, Frederick W., Page Winary, and Mikal Erky. *Ethylene in Plant Biology*. San Diego: Academic Press, 1992.

ตัวอย่าง: กรณีผู้แต่งมากกว่า 3 คน

ดำรงศักดิ์ ชับสนิท, แสง รัตนมงคลมาศ, สุภากร มานะยิ่ง, และจันสิริ วัฒนาพร. *การพัฒนาอุตสาหกรรมการตลาด*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง, 2539.

Dell, Art, Merker Benner, Iken Thervernai, and Susea Namerak. *Trees: Benjamin Perkins*. 2nd ed. London: Grange, 1991.

ตัวอย่าง: กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2539.

Symposium on Adult Education and Public Libraries. London: Library Association, 1980.

2) หนังสือที่มีบรรณาธิการ

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อหนังสือ./บรรณาธิการโดย/ชื่อบรรณาธิการ./ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/ชื่อชุดและลำดับที่ (ถ้ามี)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีพิมพ์. กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า บรรณาธิการโดย และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า edited by
ตัวอย่าง ธมนวรรณ กัญญาหัตต์ และศรีณยพงศ์ เทียงธรรม. ความพึงพอใจของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อประโยชน์ของสมาร์ทโฟน. บรรณาธิการโดย ชนัญชี ภั้งคานนท์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2554. Carton, Krongtaew, and Fackler Key. <i>Lignocellulosic Structural Changes After Physico-chemical Pretreatment Monitored by Near Infrared Spectroscopy</i>. edited by Williams Parner. West Sussex: IMP, 1988.

3) หนังสือแปล

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อหนังสือที่แปล./แปลโดย/ชื่อผู้แปล./ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)/ชื่อชุดและลำดับที่ (ถ้ามี)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์. กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า แปลโดย และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า translated by (กรณีคนเดียวหรือมากกว่า 1 คน)
ตัวอย่าง เกรย์ เจ. ผู้ชายมาจากดาวอังคาร ผู้หญิงมาจากดาวศุกร์. แปลโดย สงกรานต์ จิตสุทธิภากร. ชุดที่ 9. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2552. Robee, Stanislavski K. <i>My Life in Art</i>. translated by Benedetti Jayson. London: Routledge, 2005.

4) หนังสือรวมบทความ

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อบทความ.”/ใน/ชื่อเรื่อง,/บรรณาธิการโดย หรือรวบรวมโดย,/เลขหน้า./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า ใน และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า In

ตัวอย่าง

กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพียร. “อารยธรรมตะวันตก.” ใน *สังคมตะวันตกและวิวัฒนาการภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*, บรรณาธิการโดย กอบแก้ว วิจิตรฯ แสงหาญ, 335. กรุงเทพฯ: คัมภีร์, 2519.

Jelolie, Tebbel. “The Role of Technology in the Future of Libraries.” In *The Metropolitan Library*, edited by Ralph C. Warner, 105. Cambridge, MA: MIT Press, 1972.

5) หนังสือและวารสารในโอกาสพิเศษ

รูปแบบ

ให้ใช้รูปแบบเช่นเดียวกับหนังสือและวารสาร แล้วแต่กรณี เมื่อจบรายการให้ใช้เครื่องหมายวรรคตอนตามด้วยเครื่องหมายวงเล็บพิมพ์รายละเอียดในโอกาสพิเศษที่จัดพิมพ์ และใช้เครื่องหมายมหัพภาคต่อท้าย

ตัวอย่าง

เพียงดาว สุขพานิช. “วิวัฒนาการภูมิปัญญาทอผ้าของชาวไทย.” *วารสารภูมิปัญญาท้องถิ่น* 2, ฉ. 6 (มกราคม-มิถุนายน 2555): 105. (วารสารฉบับพิเศษ ในโอกาสงานครบรอบ 100 ปี ศิลปวัฒนธรรมบ้านเชียง).

Loneay, Wiener R. *Capital Punishment in the United States*. 4th ed. London: Routledge, 2004, 202. (Special Issue Public Policy and Law).

6) หนังสือพิมพ์และนิตยสาร

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อบทความ.”/ชื่อคอลัมน์ (ถ้ามี)/ชื่อหนังสือพิมพ์/วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์/เลขหน้า.
 กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า วัน เดือน ปี และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

ปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ์. “บทบาทของ ท.ท.ท. ในการเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม.”
 คอลัมน์ เป็นไท, *ไทยรัฐ*, 5 สิงหาคม 2558, 7.
 Povoledo, Elisabetta, and Laurie Goodstein. “What’s Right with Sight and Sound Journalism.”
 Fineday Column, *Saturday Review*, October 20, 1976, 19.

7) หนังสือพิมพ์และนิตยสารออนไลน์

รูปแบบ

ผู้แต่ง./“ชื่อบทความ.”/ชื่อคอลัมน์ (ถ้ามี)/ชื่อหนังสือพิมพ์/วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์/สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี./URL
 กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี และ URL
 กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า Accessed ตามด้วย Month Date, Year และ URL

ตัวอย่าง

วริษฐ์ ลิ้มทองกุล. “คู่สร้างคู่สมกับจุดจบของโลกสิ่งพิมพ์.” คอลัมน์ พรหมแดนสื่อใหม่, *ผู้จัดการ*, 17 ธันวาคม
 2560. สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2561. <https://www.mgronline.com/columnist/detail/9600000126809/>
 Armer, Olk. “New Energy Code For Large Buildings.” Business News Column, *Time Post*,
 February 9, 2017. Accessed February 29, 2017. <https://www.bangkokpost.com/business/news/1409766/>

8) บทความในวารสาร

รูปแบบ ผู้แต่ง./“ชื่อบทความ.”/ชื่อวารสาร/เลขปีที่/ฉบับที่/(เดือน/ปี):/เลขหน้า. กรณีภาษาไทย ฉบับที่ ให้ใช้คำว่า ฉ. และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า no.
ตัวอย่าง วรวิมล ทวาทสิน. “การนำบริษัทประกันภัยเข้าสู่ระบบการประกันตัวในคดีอาญา: ทางเลือกใหม่ของผู้ต้องหาและจำเลย.” <i>วารสารบทบัญญัติ</i> 60, ฉ. 2 (พฤษภาคม 2547): 105. Mall, Hoclosky. “Political Participation.” <i>International Encyclopedia of the Social Sciences</i> 12, no. 6 (May 1968): 252-254.

9) บทความในวารสารออนไลน์

รูปแบบ ผู้แต่ง./“ชื่อบทความ.”/ชื่อวารสาร/เลขปีที่/ฉบับที่/(เดือน/ปี):/เลขหน้า./สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี./URL กรณีภาษาไทย ฉบับที่ ให้ใช้คำว่า ฉ. และให้ใช้คำว่า สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี และ URL กรณีภาษาต่างประเทศ ฉบับที่ ให้ใช้คำว่า no. และให้ใช้คำว่า Accessed ตามด้วย Month Date, Year และ URL
ตัวอย่าง สวัสดี ประทุมราช. “การวัดผลทางจิตวิทยา.” <i>จิตพฤติกรรมศาสตร์</i> 11, ฉ. 1 (มิถุนายน 2557): 6. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2561. https://www.nrct.go.th/e-publish1/moralbehavior/2557no1/mobile/index.html#p=1/ Budd, Lucy C. “Selling the Early Air Age: Age: Aviation Advertisements and the Promotion of Civil Flying in Britain.” <i>Journal of Transport History</i> 32, no. 2 (December 2011): 125. Accessed January 18, 2016. https://www.journals.sagepub.com/doi/pdf/10.7227/TJTH.32.2.2/

10) วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อวิทยานิพนธ์.”/ระดับปริญญา/สาขาวิชาหรือภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย,/ปีการศึกษา.
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า ใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต
กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า Master’s thesis หรือ PhD diss.

ตัวอย่าง

เกียรติพร อำไพ. “ปัญหาการออกและการบังคับใช้กฎหมายในเขตต่อเนื่องของประเทศไทย: ศึกษากรณีน้ำมัน
เถื่อน.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
Aell, Arellano L. “Lynching and the American Past: Violence, Narrative and Identity.” Master’s
thesis, Faculty of Law, Stanford University, 2004.

11) วิทยานิพนธ์ในฐานข้อมูลออนไลน์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อวิทยานิพนธ์.”/ระดับปริญญา/ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา/ชื่อคณะ/ชื่อมหาวิทยาลัย,/ปีพิมพ์./สืบค้น
เมื่อ/วัน/เดือน/ปี./ใน,/URL
กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า ใช้คำว่า วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต และให้ใช้
คำว่า สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี ตามด้วย ใน และ URL
กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า Master’s thesis หรือ PhD diss. และให้ใช้คำว่า Accessed ตามด้วย Month
Date, Year ตามด้วย In และ URL

ตัวอย่าง

ขวัญนุช แสนสุข. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจรัฐในการปิดกั้นเว็บไซต์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต.” วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม 2555. สืบค้นเมื่อ 9
กุมภาพันธ์ 2561. ใน สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีปทุม, https://www.tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=279343&query=%A1%AE%C-B%C1%D2%C2&s_mode=any&d_field=&d_start=0000-00-00&d_end=2561-02-09&limit_lang=&limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maxid=5/
Levin, Dana S. “Let’s Talk About Sex ... Education: Exploring Youth Perspectives, Implicit Messages, and Unexamined Implications of Sex Education in School.” PhD diss., University of Michigan, 2010. Accessed February 9, 2017. In Deepblue, <https://www.deepblue.lib.umich.edu/handle/2027.42/75809/>

12) ระบบเว็บไซต์ออนไลน์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อเรื่อง.”/แก้ไขครั้งสุดท้าย/วัน/เดือน/ปี./สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี./URL

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า แก้ไขครั้งสุดท้าย และใช้ สืบค้นเมื่อ ตามด้วย วัน เดือน ปี และ URL

กรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้คำว่า Last modified และใช้ Accessed ตามด้วย Month Date, Year และ URL

ตัวอย่าง

อาทิตย์ โกวิทวรังกูร. “รถไฟความเร็วสูงจูงมุกเรา.” แก้ไขครั้งสุดท้าย 2560. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2561.
<https://www.posttoday.com/social/think/550280/>

Garg, Anjali. “Open Budget Survey 2017: Global Comparison of Budget Transparency Comes at a Critical Time.” Last modified May 20, 2016. Accessed February 9, 2017. <https://www.blog.okfn.org/2018/02/06/open-budget-survey-2017-global-comparison-of-budget-transparency-comes-at-a-critical-time/>

13) รายงานการวิจัย วิชาการ ผลงาน การสรุปผล และเอกสารการสอน

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเอกสาร/(ประเภทเอกสาร)./เลขที่เอกสาร (ถ้ามี)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

กมลชัย รัตนสกววงศ์. *ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย, 2538.

Youn, Chun S. *Korean Folk Tales* (Research Report). Seoul: International Cultural Foundation, 1973.

14) เอกสารประกอบการบรรยาย สัมมนา การประชุม และการบันทึกจากปาฐกถา

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อเอกสาร.”/รายละเอียดเกี่ยวกับการประชุม,/สถานที่จัดประชุม,/วัน/เดือน/ปี.
 ภาษาไทย ให้ใช้ วัน เดือน ปี และกรณียาต่างประเทศ ให้ใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

สมคิด เลิศไพฑูรย์. “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับองค์กรอิสระในการสร้างธรรมาภิบาล.” เอกสาร
 ประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ประจำปี 2554 โดยคณะกรรมการองค์กรอิสระ, กรุงเทพฯ,
 8-10 ตุลาคม 2554.

Belker, Herath P. “The Prospects and Limits to Statutory Conciliation and Mediation.” Paper
 Presented at the Seminar on Mediation of Crime Organized by the Asia Crime
 Prevention Foundation, Sri Lanka, April 12, 1994.

15) การอ้างอิงเอกสารที่ปรากฏในเอกสารอื่น

รูปแบบ

รายละเอียดเชิงอรรถ (footnote) ของเอกสารอันดับแรก./อ้างถึงใน/รายละเอียดเชิงอรรถ (footnote) ของ
 เอกสารอันดับรอง
 ภาษาไทย ให้ใช้ อ้างถึงใน และกรณียาต่างประเทศ ใช้คำว่า Quoted in หรือ Cited by นำหน้าชื่อ
 ผู้แต่งและชื่อเรื่องของเอกสารอันดับรอง

ตัวอย่าง

เริงศรี กฤษมาตร. *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการวัยรุ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: นวการพิมพ์, 2540. อ้างถึงใน
 นรากร ใจหาญ. *การพัฒนาของวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2538.

Alice, Wallis O. *Introduction to Microcomputers*. New York: Adam Osbarne, 1977. Quoted in
 Hyman Mar. *Automated Library Circulation System*. New York: Knowledge Industry,
 1981.

16) สิ่งพิมพ์ของรัฐบาล และเอกสารอื่น ๆ ของทางราชการ

รูปแบบ

ชื่อหน่วยงาน./“ชื่อเอกสาร.”/วัน/เดือน/ปีที่พิมพ์.

กรณีภาษาไทย ให้ใช้คำว่า วัน เดือน ปี และกรณีภาษาต่างประเทศ ให้ใช้ Month Date, Year

ตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “ประกาศมหาวิทยาลัยรามคำแหง เรื่อง การสมัครเพื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา ปีการศึกษา 2538.” 28 ธันวาคม 2537.

Council of Europe. “The Draft Declaration Norway General Civil Penal Code.” June 26, 2005.

17) จุลสาร แผ่นพับ และเอกสารอัดสำเนา

รูปแบบ

ผู้แต่ง./ชื่อหนังสือ (ประเภทเอกสาร)./ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์./ปีที่พิมพ์.
กรณีเอกสารเป็นจุลสารให้ใช้คำว่า จุลสาร หรือ Pamphlet กรณีเอกสารเป็นแผ่นพับให้ใช้คำว่า แผ่นพับ หรือ Brochure กรณีเป็นเอกสารอัดสำเนาให้ใช้คำว่า อัดสำเนา หรือ Mimeograph

ตัวอย่าง

สุดใจ วงษ์เทศ. *เสภาเพลงขับลำของชาวบ้านสุราษฎร์ธานี* (จุลสาร). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2550.

Hall, Tea. *The Chinese Art of Tea Drinking* (Brochure). 2nd ed. Taiwan: Shaw Yu-ming, 1990.

18) โสตทัศนวัสดุ และสื่ออื่น ๆ

รูปแบบ

ชื่อผู้จัดทำ./ชื่อเรื่อง (ลักษณะของโสตทัศนวัสดุ)./ครั้งที่พิมพ์ (กรณีพิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง)./สถานที่ผลิต:/หน่วยงานที่เผยแพร่./ปีที่ผลิต.

ตัวอย่าง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. *แผนที่จังหวัดนครราชสีมา* (แผนที่). พิมพ์ครั้งที่ 2. นครราชสีมา: สำนักงานนครราชสีมา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2529.

Jerlar, Mihalyi L. *Landscape of Zambia* (Slides). Santa Barbara, CA: Visual Education, 1999.

19) การสัมภาษณ์

ไม่ต้องปรากฏในบรรณานุกรม

20) กฎหมาย

ไม่ต้องปรากฏในบรรณานุกรม

21) คำพิพากษา

ไม่ต้องปรากฏในบรรณานุกรม

22) การขยายคำ

ไม่ต้องปรากฏในบรรณานุกรม

การส่งบทความ

การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มีวิธีการส่งดังนี้

1. ผู้เสนอผลงานสามารถส่งบทความต้นฉบับผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์ ดังนี้

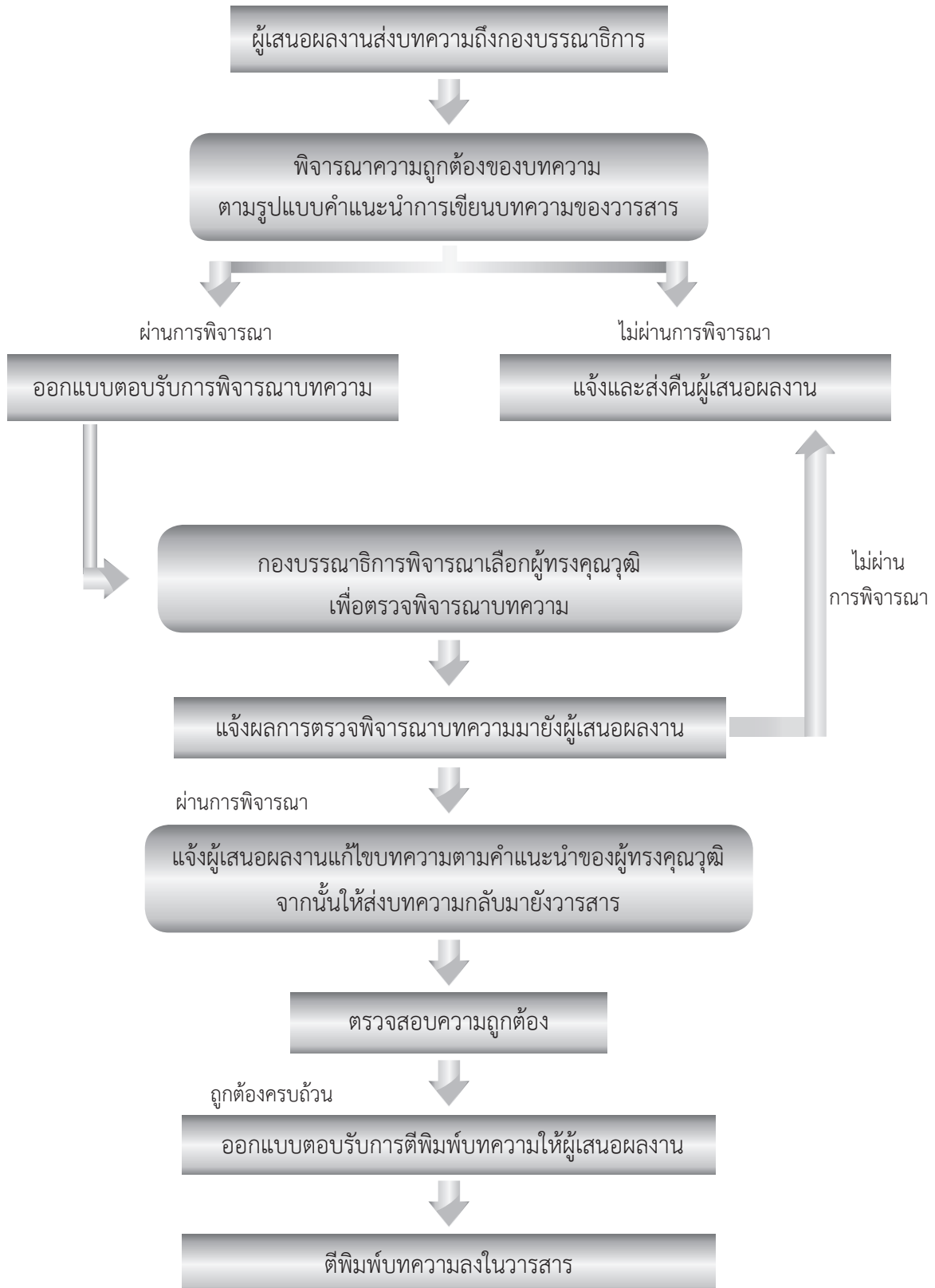
ผู้เสนอผลงานส่งไฟล์บทความต้นฉบับ จำนวน 1 ชุด (เป็นไฟล์ .doc) ผ่านทางอีเมล (Email) และ ผ่านทางเว็บไซต์ (Website) โดยส่งมายัง

Email: ubru_lawjournal@hotmail.com

Website: <http://www.niti.ubru.ac.th/lawjournal>

2. เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความต้นฉบับแล้ว จะดำเนินการพิจารณาบทความว่าเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด จะทำการร้องขอผู้เสนอผลงานแก้ไขบทความให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด เมื่อเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดแล้ว จะออกแบบตอบรับการพิจารณาบทความให้แก่ผู้เสนอผลงาน
3. บทความที่ได้รับการพิจารณา จะถูกตรวจพิจารณาทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชาของบทความนั้น ๆ เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจพิจารณาบทความเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะส่งผลการตรวจพิจารณาดังกล่าวมายังวารสาร จากนั้นจะส่งแบบบันทึกผลการตรวจพิจารณาบทความให้แก่ผู้เสนอผลงาน เพื่อทำการแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
4. ผู้เสนอผลงานต้องทำการส่งบทความที่แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมายังวารสาร จากนั้นจะมีการตรวจสอบว่ามีการแก้ไขและปรับปรุงบทความครบถ้วนหรือไม่ เมื่อถูกต้องครบถ้วนแล้ว จะทำการออกแบบตอบรับการตีพิมพ์บทความให้แก่ผู้เสนอผลงาน และดำเนินการตีพิมพ์บทความลงในวารสารตามลำดับ
5. เมื่อบทความของผู้เสนอผลงานได้รับการตีพิมพ์ในวารสารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะทำการจัดส่งวารสารให้แก่ผู้เสนอผลงานจำนวนท่านละ 1 เล่ม

ขั้นตอนการตีพิมพ์

แบบเสนอต้นฉบับเพื่อลงตีพิมพ์
วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

1. ประเภทของบทความ

- ☐ บทความวิจัย
☐ บทความวิชาการ

2. ชื่อเรื่อง

ภาษาไทย.....

.....

.....

ภาษาอังกฤษ.....

.....

.....

3. ชื่อ/สกุล ผู้เสนอผลงาน

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

4. ข้อมูลผู้เสนอผลงาน

หน่วยงานที่สังกัด.....

ตำแหน่ง/สถานภาพของผู้เสนอผลงาน.....

ตำแหน่งทางวิชาการ/ระดับชำนาญการ/ยศ (ถ้ามี).....

วุฒิการศึกษาสูงสุด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....อีเมล.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้เป็นงานนิพนธ์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ายินยอมให้สามารถตรวจและแก้ไขต้นฉบับดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้แล้ว ผลงานดังกล่าวไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น และไม่เคยนำเสนอหรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ของวารสารอื่นใด

ลงชื่อ.....ผู้เสนอผลงาน

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

จริยธรรมในการตีพิมพ์ (Publication Ethics)

วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มุ่งมั่นที่จะรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์สูงสุด ดังนั้นทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด โดยมุ่งมั่นให้การเผยแพร่ผลงานวิชาการเป็นไปอย่างถูกต้อง มีคุณภาพ ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์ ดังนี้ จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ดี บทบาทหน้าที่จริยธรรมในการตีพิมพ์ ผลงานวิชาการของบุคคล 3 กลุ่ม คือ 1. บรรณาธิการ (Editor), 2. ผู้นิพนธ์ (Author) และ 3. ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินบทความ (Reviewer) เพื่อให้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการ

1) บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาเนื้อหาบทความที่สอดคล้องกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร รวมถึงการตรวจสอบคุณภาพบทความในกระบวนการประเมินและคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์

2) บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบบทความในด้านความซ้ำซ้อนหรือในด้านการคัดลอกผู้อื่น (Plagiarism) โดยใช้โปรแกรมตรวจสอบความซ้ำซ้อน หากตรวจสอบพบความซ้ำซ้อนหรือการคัดลอกผลงานของผู้อื่นในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้นิพนธ์หลักทันทีเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

3) บรรณาธิการต้องใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความทุกครั้งโดยปราศจากอคติที่มีต่อบทความและผู้นิพนธ์ไม่ว่าด้วยกรณีใด ทั้งในด้านเชื้อชาติ เพศ ศาสนา วัฒนธรรม การเมือง และสังกัดของผู้นิพนธ์

4) บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความแก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในระยะเวลาของการประเมินคุณภาพผลงานวิชาการ และจนกว่าบทความได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่

5) บรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

6) บรรณาธิการต้องไม่แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงเนื้อหาบทความและผลประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงไม่ปิดกั้นหรือแทรกแซงข้อมูลที่ส่งแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิและผู้นิพนธ์

7) บรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

8) บรรณาธิการต้องรักษามาตรฐานของวารสาร รวมถึงพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพและมีความทันสมัยเสมอ

2. บทบาทหน้าที่ของผู้นิพนธ์

1) ผลงานของผู้นิพนธ์ต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน รวมถึงไม่อยู่ระหว่างขั้นตอนการพิจารณาตีพิมพ์ที่ใด

2) ผู้นิพนธ์ต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่น โดยต้องมีการอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงในเนื้อหาบทความของตนเอง และผลงานต้องไม่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรใด ๆ

3) หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร ผู้นิพนธ์ควรตรวจสอบให้แน่ชัดว่าได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกครั้ง

4) ผู้นิพนธ์ต้องเปิดเผยแหล่งทุนสนับสนุนการทำผลงานทางวิชาการ และระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (หากมี)

5) ผู้นิพนธ์ต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี แล้ว

6) ชื่อของผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในผลงานวิชาการนี้จริง

7) ผู้นิพนธ์ต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กำหนด

8) ในบทความ ผู้นิพนธ์จะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือเลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

9) กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคน อาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาวะของคน ขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสาร ถือเป็นขั้นสุดท้าย

3. บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1) ผู้ทรงคุณวุฒิต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความคิดเห็นส่วนตัว และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

2) ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากผลงานทางวิชาการที่ตนเองได้ทำการประเมิน และหากพบว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักผู้เขียนเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น

3) ผู้ทรงคุณวุฒิต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานวิชาการที่รับประเมินอย่างแท้จริง

-
- 4) หากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที
 - 5) ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่พิจารณาแก่ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องในระยะเวลาของการประเมินคุณภาพผลงานวิชาการ และจนกว่าบทความได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่
 - 6) ผู้ทรงคุณวุฒิต้องพึงชี้ให้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อน รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขบทความนั้น
 - 7) ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้

“การเมืองการปกครองในบ้านเมืองของเราจะมีความเข้มแข็งมั่นคง
และสามารถอำนวยประโยชน์ที่พึงประสงค์ คือยังความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกร่มเย็น
ให้เกิดแก่ประเทศชาติและประชาชนได้อย่างแท้จริง”

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat Law Journal

เลขที่ 2 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 34000

โทรศัพท์ 045-352-000 ต่อ 2400 - 2403

เว็บไซต์: <http://www.niti.ubru.ac.th/lawjournal> อีเมล: ubru_lawjournal@hotmail.com

พิมพ์ที่: เกษมชัยออฟเซตการพิมพ์ เลขที่ 2 ถนนก้อนสุวรรณ ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190